

JOHN BALL'UN RÜYASI

İngilizceden çeviren: Zeynep Aslan

William Morris

otonom
edebiyat

JOHN BUNBURY
RUBY
WILLIAM MORRIS

JOHN BALL'UN
RÜYASI

William Morris

Otonom 20

Edebiyat Dizisi 2

John Ball'un Rüyası

William Morris

ISBN 978-975-6056-17-2

1. Basım Ekim 2007, İstanbul (1000 adet)

Kitabın Özgün Adı

A Dream of John Ball

William Morris

İngilizceden Çeviren

Zeynep Aslan

Yayıma Hazırlayan

Akın Sarı

Kapak Resmi

La Chute des Anges Rebelles (1562)

Pieter Bruegel

Kapak ve İç Tasarım

Mert İnan

Baskı ve Cilt

Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.

Tel (0212) 321 23 00

Otonom Yayıncılık

Yeniçarşı Cad. Kalkan Han No: 36/6 Galatasaray/Beyoğlu

İstanbul

Tel 0 212 244 87 09

Faks 0 212 292 23 66

iletisim@otonomyayincilik.com

www.otonomyayincilik.com

JOHN BALL'UN RÜYASI

William Morris

KENT'İN İNSANLARI

Bazen istenmemiş güzel bir rüya sonucu kendimi günlük meseleler hakkında böylesi yiyip bitirdiğim için ödüllendirilirim. Uyurken demek istiyorum. Sanki mimari görsel bir şovun hediyesi gibiydi bu rüya. Olması gerektiği gibi, güzel ve muazzam yeni yapımlar gördüm ve sanki uyanıkmışım gibi berraktı her şey, rüyalarda sıklıkla olduğu gibi bulanık ve anlamsız da değildi, aksine bütün detaylarıyla makul ve netti. Bir zamanlar tarım arazileri ve kumsal arasında bulunan Sussex ormanlığındaki eski bir köyde, on dördüncü yüzyılın başlarındaki yapıların parçalarıyla bezeli Elizabeth dönemi evleri ve bu dokuyu bozan ancak harap etmeyen Kraliçe Anne, Silly Billy, ve Viktorya dönemlerine ait çarpık yapılar vardı. Ya da eşine az rastlanılır, eski ve tuhaf, oldukça çok mütevelli olan bir kilise ve bunun ya-

nında çürümeye yüz tutmuş kara ağaçların ve çiftlik avlusundaki çerçöpün arasında yemlenen şaşkın tavuklar vardı. Ayrıca Kili-senin Norman biçiminde zengince oyulmuş giriş sövelerine kadar uzanan çignenmiş sarı samanların arasında gayet doğal görünen bir Essex çiftlik evinin, güzelliği tartışılmaz, bağdadi kaplamasının da arasında bulundu-ğu on beşinci yüzyıl iç mimarisinin bir parçası bulunuyordu.

Bunların yanı sıra bazen William Cobbett'in pek sevdiği geniş Wiltshire tepelerinin arasında kıvrılarak uzanan, dar arazideki parlak yeşil renkli, sulu çayır-lıkların ortasında, çiçeklerle çevrili, çatısı saman örtülü, kurşuni taş ve kerpiç kır evleri vardı. Bir de endamlı ağaçlarla kaplı bir adanın ortasına dikilmiş, göreve yeniden atanmış bir papaz ya da mimar tarafından dokunulmamış, görkemli bir Anglikan kilisesi bulunuyordu. Sonra bazı yeni yeni görülen ama yine de aşına olduğumuz, bir on dördüncü yüzyıl kilisesinin hoş oyma taş üzerindeki süs bitkilerinin kapladığı, yukarı Thames'in kül rengi bir köyünün sıra sıra evleri diziliydi. Son olarak, bazen güzellik ve tarih nedir bilmeyen ve de umursamayan, aşağılık faydacılığın hiç uğramadığı, geçmişin o gerçek yapıları. Yine bir defasında, gece rüyam da, geniş ırmağın öte yanında uzanan

White Horse'un eteklerindeki Streatley ve Wallingford arasında iyi bilinen Thames topraklarının aşağısında gezinirken, duvarlarından çatısı, tepesi ve kulesiyle apaçık görünen ve ilk inşasından bugüne hiç el değmemiş bir ortaçağ kasabası ile karşılaştım. Gece rüyalarında gördüğüm bütün bu şeyler kendimi gündüz rüyalarında zorlasam da görebileceğimden daha berraktı. Öyle ki her şey bunlardan ibaret olsaydı, diğer gece yine bir rüyaya daldığımda bu benim için yeni bir şey olmazdı. Bununla beraber, uykuya daldığımda başıma gelen tuhaf ve yeni şeylerden de söz etmeliyim. Nod'un diyarındaki misafirliğim, aynı Pazar günü, gece on bir buçukta Manchester ve Mitcham Fair Green'de ders vermek üzere sözleşmemin benim için doğru olduğuna ve bunun pekâla üstesinden gelebileceğime epeyce karışık bir gayret sonucu karar vermemle başladım. Ve sonrasında o an üstümde olan kostümle –yani, rüya sebebiyle hazırlanmış askısız bir çift pantolonla, yani geceliğimle, kalabalık bir açık hava topluluğuna en iyi şekilde hitap etmek için hazırlığa koyuldum. Bu durumun farkında olmam canımı öylesine sıktı ki. Bunu fark etmeyecek ancak açıkça bana korkunç sosyalist karşıtı kafa karıştırıcı sorular hazırlayan dinleyicilerimin vakur yüzleri yavaş yavaş gözden kaybolmaya başlamıştı

ve uyandığımda (sandığım gibi) kendimi bir köyün dışındaki meşe ağağlığının yanında, yol kenarındaki çöplükte uzanmış buldum.

Kalktım, gözlerimi ovaladım ve etrafıma bakındım manzara tanıdık değildi; aslında zaman zaman bayır biçiminde yükselen araziyle sıradan bir İngiliz köyüydü. Yol dardı, dümdüz oluşundan bir Roma yolu örneği olduğuna kanaat getirmiştim. Ağağlıklar arazi boyunca dağılmışlardı, iki ya da üç köyün ve aramızda, dalında kızarmaya başlamış elmaların olduğu meyve bahçeleri olan daha küçük bir köyün yanı sıra görünürdeki diğer küçük kilisesiz köylerin levhaları vardı. Yolun ve onu izleyen su yolunun tam diğer tarafında neredeyse tamamı gelinciklerle dolu ve çitten görebildiğim kadarıyla açık kırmızı renkte, aynı cins hoş bir kaç gül fidanının bulunduğu küçük, dar, yaklaşık bir çeyrek dönümlük arazi uzanıyordu. Duyduğuma göre gül suyu da bu cins gülden damıtılmış. Diğer taraftan arazi çitsizdi ama tamamı çoğunlukla küçük şeritler halinde, farklı türlerle işlenmiş toprakla kaplıydı. Ağağlığın diğer tarafında, pek uzakta olmayan dış cephesiyle çarpıcı, doğal bir inceliğe sahip ve belirgin İngiliz özelliklerini taşıyan uzun, beyaz, yepyeni bir kule yükseliyordu. İşlenmiş çitsiz topraklar, meyve bahçeleri ve çitli arazi etrafındaki kati ve alışılmadık düzen ve

kullanışlılıkla birlikte bu kule, beni bir süre şaşırttı. Çevrili tarlalara ve günümüz çiftçiliğinin köhne batık görünümüne alışmış olduğum için kulenin yeni olmasına karşın, modern bir mimarin bunu nasıl tasarlayabildiğini anlayamamıştım. Öyle ki her şeyin bu denli bahçe düzeninde ve muntazam olması beni hayrete düşürdü. Ancak bir kaç dakika sürdü bu şaşkınlığım. Gördüklerim ve duyduklarım size tuhaf gelebilir ancak şimdi ve tekrar bahsedişim dışında bunlar bana hiç de tuhaf gelmemişti o an. Ayrıca, son olarak, benim her nasılsa o an, onları anlamama ve dillerinin İngilizce olmasına karşın, eğer benimle konuşan insanların sözlerini birebir aktarırsam, hemen hemen hiçbir şey anlamazsınız.¹

Esneyip gerilirken yüzümü köye doğru çevirdim. Yolda nal sesleri duyuldu ve birazdan da bir adam ve at çıkıverdi yolun diğer ucundan, demirin takırtısı eşliğinde süratle yaklaştılar, ama adam selam niyetine yalnızca başını sallamakla yetindi. Belinde kılıç kayışı, omzunda uzun saplı budama bıçağı ile birlikte kösele ve çelik karışımı silahla kuşanmıştı.

Biçim olarak silahı harikuladeydi ve in-

1 Morris metinde karakterlerin kullandığı ortaçağ İngilizcesini kast ediyor. Metin, dilin bu kullanımı gözetilerek çevrilmiştir (ç.n).

celikle işlenmişti. Ama şu ana kadar adamın tuhaflığına o kadar alışmıştım ki, kendi kendime “şövalye silahtarını divana çağırmaya geliyor” diye mırıldandım ve ciddi ciddi köye doğru yöneldim. Kıyafetimin uygunsuzluğuna karşın, bir kez daha şaşırılmamıştım. Yaka ve paçaları ince nakışlı, bilekte toplanan geniş kollarıyla ve içinden bir çeşit torba sarkan başlığıyla bileklerime kadar uzanan siyah bir gecelik vardı üzerimde. Belimde ise bir tarafından, incelikle işlenmiş bir kese ve sert köseleden yapılmış, üzeri av motifiyle oyulmuş bildiğim kadarıyla kalem ve mürekkep için olan bir kutu ve diğer tarafından ise çok zor durumlar için olan küçük, kınlı bir bıçak sarkan, geniş kırmızı bir kösele kuşak bulunuyordu.

Her neyse, köye vardım. Aslında beklemiyordum ancak bir çoğunun, özellikle olağanüstü güzelliği, zarafeti ve uyumu ile kalbimi esir eden büyük kilisenin neredeyse yeni olmasına karşın, tek bir modern yapıyla karşılaşmadım. Kilisenin mabet bölümü o kadar yeniydi ki taşın üstündeki toz, pencere oymalarının altındaki yaz ortası otlarının üstünde beyaz beyaz duruyordu. Evlerin hemen hemen hepsi kerpiç ve beyaz astarlı alçıyla doldurulmuş meşe çerçevelerden inşa edilmişti. Bir kısmınınsa pencere ve kapıları malta taşı kalıbından, kendileri ise dere taş-

larından, daha küçük planlıydı. Evlerde pek çok gözle görünmeyen, özgün bezemeler vardı, bazıları eski ve yıpranmıştı, ama daha önce çiftlikte fark ettiğim gibi, hepsinin ayrıntılarında bile aynı hüner, düzen ve hatta aynı güzellik hâkimdi. Hepsinin çatısı, çoğu taş gibi grileşmiş meşe padavralarıyla kaplıydı. Ancak birisi daha yeni yapılmış olacak ki çatısı hâlâ açık renkte sarıydı. Bu bir köşe başı eviydi, köşe sütununda neşeyle tasvir edilmiş demir tutan oyma bir bezek vardı, zira evin sahibi –yani Aziz Clement- bir demirciydi. Kilise avlusunun doğu ucundaki duvara, yarım taş mesafede, tıpkı kilise gibi yeni olan, baş kısmı yapraklar arasında, İsa figürüyle öyülmüş bir haç vardı. Diğer köylerden gelen ve binlerce ya da daha çok insanın büyük bir kalabalık yapmadan, bir arada durabilecekleri geniş bir alan oluşturan üç yolun birleştiği sekizgen biçimdeki geniş taş basamaklar üzerinde duruyordu.

Bütün gördüklerim bunlardan ibaretti ve bir de etrafta pek çok insan vardı. Kadınlar, çocuklar, kapı eşiklerinde az çok neşeli bir kaç yaşlı adam ve köye benim girdiğim yolun diğer ucundan giren ve sırtlarında ok kılıfları, çoğunun sol yanında kısa bir kılıç, sağ yanlarındaysa bir kese ve bıçak bulunan, genellikle farklı renkte başlığı olan, çoğunlukla kırmızı ya da parlak yeşil yahut mavi

bez bir yelek giyen, görebildiğim kadarıyla balmumu ya da yağ sarısı keten çuvallar içinde ok taşıyan ikili üçlü adamlar. Onlar yaklaştıkça kıyafetlerinin kumaşının biraz kalın ama sağlam ve kullanışlı olduğunu fark ettim. Her nasılsa onların atış taliminden geldiğini biliyordum ve gerçekten de o civardan halen insan seslerini, hatta ara sıra rüzgâr o yönden çıktığında yayın tıngırtısını ve hedefine saplanmış mızrağın sesini duyabiliyordum.

Kilise duvarına yaslandım ve kimi evine doğru yol alan kimi halen aylakça dolaşan duran adamları seyretmeye koyuldum. Sert bakışlı, uzun, iri kıyım insanlardı. Kimi çok esmer, kimi kızıl saçlıydı ama çoğunun saçı güneşten keten rengini almıştı. Hakikaten de hepsi değişik zamanlarda güneşten yanmış, esmerleşmiş ve çillenmişti. Giysilerinin kolları, kayışları, bel kuşakları ve etek kenarları bugün güzel bulabileceğimiz biçimdeydi. Adamlar kaba olmasına kabaydı, ancak konuşmalarında medeni toplumlardaki işçilerden duymaya alıştığımız, ne o ağır ağır homurdanmalar ne de göze çarpan bir kabalık vardı. Tabii beyefendi gibide konuşmuyorlardı, ama akıcı, ahenkli ve belirgindi sözleri. Her ne kadar aralarında kendimi mahcup ve ürkek hissetsem de, oldukça keyifli ve uyumlu görünüyorlardı.

İçlerinden altı fit uzunluğunda, kısa siyah sakallı, siyah gözlü, buğday derili, elinde kılıfsız büyük bir ok tutan ve kuşağının kenarında birbirine çarpan bıçak, kese ve el baltası olan birisi, yolun karşısından bana doğru geldi.

“Hey, ahbap” dedi “biraz şaşırmış görünüyorsun; hangi dil aktarır kafandakileri senin?”

“Uyumu anlatabilen dil” dedim.

“Ben de öyle düşünmüştüm.” dedi “Susuzluğun var mı?”

“Evet ve açım da” dedim.

Bununla birlikte elim cebime gitti ve her birinin üstüne birer haç basılmış ve haçın her bir köşesinde üçer topak olan bir kaç küçük ve ince gümüş para çıkardım. Adam sırttı.

“Ya!” dedi “Demek öyle. Hiç aldırma, dostum. Bu güzel pazar akşamında, bir yemeğe karşılık bir şarkı olabilir. Ama öncelikle söyle bakalım sen kimin adamısın?”

“Kimsenin değil” dedim öfkeyle kızarak “Ben kendi kendimin efendisiyim.”

Tekrar sırttı.

“Hayır, bu İngiltere’nin adeti değildir. Belki ileride, bir ihtimal. Bana öyle geliyor ki sen cennetten gelmesin ve orada da yüce bir makama sahiptin”.

Bir an tereddüt eder gibi oldu ve daha sonra eğilip, kulağıma: “Değirmenci John,

şu yeryüzü küçük, küçük, küçük,” diye fısıldadı ve durdu, göz kırptı ve dudaklarımın arasından aklımın bir anlam veremediği şu sözler sıralandı: “Cennet Kralının oğlu, hepsinin ceremesini çekecektir.”

Okunu omzunun üzerine düşürdü, sol eli kuşağının altındaki eşyaların arasında gezinirken, sağ elimi yakaladı ve sıkıca tuttu, bıçağını yarıya kadar çektiğini görebiliyordum.

“O halde, kardeş,” dedi, “Ötede, Rose`da et ve ekmek varken burada, anayolda aç acına durma, hadi.”

Bu sözlerle birlikte beni, dışarısında bir çift bankın üstüne oturmuş, bazısının üstünde tuhaf bezekler bulunan ve garip bir biçimde şekillendirilmiş olan cam yeşili ve sarı renkli, toprak çanaklardan, dalgın dalgın içkilerini yudumlayan adamların olduğu bir meyhane kapısına doğru çekti.

ESSEX'LI ADAM

Kapıdan içeri girdim, uyandığımdaki o ilk şaşkınlığıma büründüm. Yalnızca bir meyhane salonuydu ama içerisi bana oldukça ilginç ve güzel göründü. Garip oymaları olan bir terek, parlak kalaylı çömlekleri, tabakları, ahşap ve toprak kaseleri tutuyordu. Salonu sağlam, meşe bir masa baştan başa kaplıyordu ve epeyce yaşlı, donuk bakışlı, beyaz sakallı bir adamın oturduğu oymalı meşe bir sandalye ocağın yanında duruyordu. Topluğun oturduğu, cilalanmamış tabureler ve banklar hariç bütün eşya bunlardan ibaretti. Duvarlar, zeminden aşağı yukarı altı fit yüksekliğinde, üstünkörü meşeyle kaplanmıştı. Kaplamanın yukarısına, fazla üzerinde durulmadan, rahatça ama benim alışık olmayan gözlerime göre harikulade bir ustalık ve ruhla, üç fitlik alçı üzerine, bütün salonu kaplayan bir gül dalı işlenmişti ve büyük

ocağın başına da, sıva üstüne, gerçek renklerle, oldukça canlı boyanmış, büyük bir gül tasvir edilmişti. Yolda gelirken gördüğüm on, on beş adam, oturmuş, bir şeyler içiyor, kimi de yemek yiyordu. Korumalı okları duvara yaslı, kılıfları kaplamadaki çivilere asılıydı. Odanın bir köşesinde, çalı çırpı biçmekten daha çok savaş amaçlı yapılmışa benzeyen, aşağı yukarı yedi fit uzunluğunda, dişbudak kabzalı, yarım düzine budama bıçağı vardı. Üç dört çocuk, adamların bacakları arasında koşuşturuyor ve cesur oyunlarına az çok onları da katıyorlardı. Adamlarsa hararetli ve ciddi bir şekilde konuşmalarına rağmen, bundan pek de rahatsız olmuşa benzemiyorlardı. Biçimli, alımlı bir kız ihtiyarın sandalyesine yakın, ocağa yaslanmış topluluğa hizmet için bekliyordu. Parlak mavi kumaşlı, dar kalıplı bir elbise vardı üstünde. Belinde zarafetle işlenmiş gümüş bir kemer, başında bir gül tacı, saçlarıysa örülmemiş, salınmıştı. İhtiyarın ara sıra kıza bir şeyler mırıldanmasından, büyükbabası olduğunu çıkardım.

İçeri girdiğimizde bütün gözler bize dikildi. Dostum eliyle yolu gösterdi, o sert ve nağmeli sesiyle “Hey, Efendiler, Sizlere havadisler ve bir hikâyeyle geldim. Ona et ve içki verin ki güçlü ve rahat olsun.”

“Havadislerin nereden Will Green?” dedi birisi.

Dostum tekrar sırttı, şakasını bir kez daha kalabalık bir grup içinde yapmanın verdiği zevkle “Cennettenmiş gibi görünüyor, bu hoş ihtiyar delikanlının efendisi yokmuş da.”

İçlerinden sakalları kırışmış zayıf birisi “Buraya geldiğine göre aptal olmalı,” dedi ve bunu kahkahalar arasında şu sözler takip etti “şayet, cehennem ve İngiltere arasında bir seçim hakkı verilmemişse kendisine.”

“Hayır,” dedim “Cennetten değil, Essex’den gelmekteyim.”

Bu sözü söylediğimde, sanki bir silah ateşlenmiş gibi keskin ve ani, hep bir ağızdan bir haykırış yükseldi. Nasıl ve nereden bilmiyorum ama şunu belirtmeliyim ki, Essex’de insanların tıpkı büyükbabaları gibi kendilerini de derebeyliği altındaki köylülere dönüştürmek isteyen mahsul vergisi ve-killere ve Lordlara karşı ayaklandıklarını bir şekilde biliyordum. Ve bir önceki Kral’ın devrinde, bir çok ananın oğlu Fransa’daki savaşta yitirdiğinden canını ve Kara Ölüm¹ de kıydığından bir o kadarına, insanlar aciz, Lordlar ise yoksuldu. Ve Lordlar bütün bunları düşündü taşındı: “Gittikçe yoksullaşıyoruz ve şu yayla doğumlu köylüler zenginle-

1 Güney Batı Asya’dan başlayıp 1340’larda Avrupa’yı saran salgın hastalık. Avrupa nüfusunun üçte ikisinin bu hastalıkla yok olduğu tahmin edilmektedir (ç.n).

şiyor ve şehirlerde lonca birlikleri büyüyor. Ve sonrasında dokuyamayan ve kazmayacak olan bizler için ne kalacak geriye? Zanaat-kâr ya da kendi toprağının sahibi olmayan bir adama rastlarsak iyi. Tımarlı mutasarrıfına ve diğerlerine rastlarsak, kuralları ve nüfusumuzu kullanıp, onları adları gibi tam anlamıyla köylüleştiririm, ki şimdiye dek bu fırsatçılar karınlarının ihtiyacı olandan daha çok ekmek ve sırtlarının ihtiyacı olandan daha çok kumaş yaptılar ve dahası bizim bunlara daha layık olmamıza karşın bütün bunları kendilerine sakladılar. Öyleyse, tıpkı evvelki Kralın geçerli kanununun buyurduğu gibi, geçirelim tekrar boyunlarına halkayı ve çalıştıralım daha çok, kısaltıp yeme içme aralarını. Kutsal Kilisemiz olurda bunu göreceğ olursa (belki bu hususta Lollard'ların bir yardımını dokunabilir) bütün bu anlamsız ve zahmetli tatiller de ortadan kalkar; ya da şövalye silahtarlığının altındaki insanlar için, kalben ve ruhen devam etse de, Kili-senin kutsal günlerini sürdürmek kanuna aykırı hale getirtilebilir ve bu arada beden de çalışır; Zaten havari demez mi “Çalışmayan insan yememeli de!” Ve işler bu şekilde yürütüldüğünde ve soylu zengin insanların ve değerli yoksul insanların sınıfları daima korunduğunda, İngiltere de iyi dönemler ve yaşamaya değer bir hayat olmaz mı?”

Bütün bunlardı, Lordların üzerinde çalıştığı, ve biliyordum ki bu tür konuşmalar yalnızca Lordların kendi aralarında değil kâhyaları ve hatta uşakları arasında da yaygındı. Ama insanlar buna razı gelmeyeceklerdi ve bu yüzden, dediğim gibi Essex'de insanlar ayaklanmak üzereydi ve Aziz Albans'da olduğu gibi söz ağızdan çıkmıştı. Lord Abbot'un askerleriyle bir saldırının eşiğindediler. Norwich'in kuzeyinde John Lister silahlarından çivit boyasını siliyordu, nitekim silahlarını yine kızıl boya ya da metal granül yerine kana boyayacaktı ve Dartford'un şu yürekli kiremitçisi, odun kırdığı baltasıyla, bir genç kıza, kendi kızına, kötü davrandığı için bir mahsul vergisi vekilini ölümüne dövmüştü; ve Kent'in halkı ayaktaydı.

Şimdi, bütün bunları biliyorken Essex'deki dostlarının düşüncesiyle haykırmalarına değil de, bundan pek söz etmeyişlerine şaşırılmıştım. Yalnızca Will Green sessizce: "O halde, havadisler daha sonra birliğimiz kalabalıklaşınca da anlatılabilir. Şimdi kardeş, ete doy ki öykünü dinleyebilelim bir an evvel." O konuşurken mavi giysili kız kıvıldandı ve bana düzgün kazınmış, ince meşe tahtasının kare bir parçası olan temiz bir ekmek tahtası ve kalaylı bir içki kabı getirdi. Böylece daha fazla gürültüye mahal bırak-

madan ve buna alışık biri olarak, masada duran etten ve ekmekten istediğim kadarını, bıçağımı kuşağımdan çıkartarak kestim. Ancak Will Green bıçağımla keserken beni alaya aldı ve “Belli ki, kardeşim, sen bir Lordun etini dilimlememişsin, fakat sözlerinden onun okutmanı olabileceğin anlaşılıyor; hiç Oxford’u gördün mü, bilge?”

Ağzım tuzlu domuz ve çavdar ekmeğiyle doluydu ve bu söze başımı “Evet” manasında sallarken, kapalı damlı evler, uzun dolambaçlı yollar ve çan sesleriyle dolu bir imge belirdi kafamda. Ve sonra tabağımyı kaldırdım. Kadehleri tokuşturduk ve içtim. “Şimdi kulak verin bu hikâyeye, zira olduğu gibi duyacaksınız. Geçen sonbahar, Dunwish’in güzel kasabası Suffolk’daydım, oraya İzlanda’dan gemiler geldi ve gemide dillerinde pek çok hikâyesi olan birkaç İzlandalı da vardı. Bu adamlardan bir çok hikâyeye topladım, zira gerçek bir hikâyeye derleyicisiyimdir. Ve şimdi dilimin ucunda olan da bunlardan biri.” Bunları söylerken, güzel Kentish içkisinin ateşi, bütün damarlarımı sardı ve geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki düşlerim derinleşti.

Ardından, onlara uzun zamandır bildiğim bir hikâyeyi anlattım, ama anlatırken kelimeler öyle hızlanmış ve çoğalmış gibi geldi ki, kendi ses tonumu tanıyamadım. Anlatırken kelimeler neredeyse kafiyeye ve

ölçüye döküldüler ve bitirdiğimde bir süre sessizlik oldu, ta ki bir adam alçak sesle konuşana dek:

“Evet, o topraklarda yazlar kısa ve kışlar uzundu, ama insanlar hem yazı hem kışı yaşamışlar, ve eğer ağaçlar hastalanır, ürün yetişmese bile, insan denilen fidan, yine de serpilip gürleşir. Tanrı böylesi insanlardan buraya, bize bile göndermiş.”

“Hayır,” dedi bir diğeri, “böyle insanlar hep vardı ve olacak da ve ihtimaldir ki şimdi bile, hemen şuracıktaki kapıdan pek de uzak değildirler.”

“Doğru,” dedi bir üçüncüsü, “Robin Hood’dan bir kıtaya kulak verin; belki bu bildiğim birinin gelişini hızlandırabilir.” Ve hoş hırçın bir melodiyle, belki de bildiğiniz balatlardan birinin eksik ve bozulmuş bir halini, genç oluşundan ötürü berrak bir sesle okumaya başladı. Yaşamın özgürlüğü adına zalimliğe karşı olan mücadeleyi konu aldığı için ve yoksula vermek için zenginden almayı ve sırf buyruğun hatırına, başkasının buyruklarını yerine getirmektense kendi iradesine hizmet eden insanın hayatını anlattığı için onu duyduğum da yüreğim kabardı. Nasıl olurda vahşi ormanlar ve çalılıklar, rüzgâra ve kötü havaya karşın konaklardan ve bayağılaşan şehirlerden daha iyi bir yer olabilirdi özgür bir insan için? Adamların

hepsi coşkuyla dinledi, aralardaysa bir kıtanın sonundaki beyiti, nakaratmış gibi güçlü, kaba lakin ahenksiz olmayan sesleriyle dillendirdiler. Onlar söyledikçe, açık alandaki düzenli korular ve çimlerden daha ziyade, vahşi ormanlar gözlerimin önünden geçti; sabah güneşinin altında ağır başlı, akşam rüzgârının yükselmesi ve gece boyu süren yağmurun birikmesiyle kedere sarınan, yabani sık ağaçlık, ekilmemiş toprak ya da çalılık gibiydiler.

O bitirdiğinde bir başkası, aynı nağmede bir baladı, ancak destandan çok bir şarkı tadında söylemeye başladı. Hatırlayabildiklerim şunlar:

Kudretli bir lord olmuştu şef²

Şaşaalı altınlarıyla,

Ve pek çok kâhya kılıç kuşanmıştı,

Ama bizler, ileride olacağız ve gereceğiz yayı.

Gereceğiz yayı, zambak tarlasında,

Diken ve meşe ağacının arasında.

Taştan ve öksedendi kasabanın duvarı,

Ve çukur ve zindan sağlamdı ve ıssız,

Ve bir çok doğru insana kıyıldı burada,

2 [İng.] Sherriff: Bir kontlukdaki kralın temsilcisi, adli görevli ve aynı zamanda kralın sofrasını donatmakla yükümlü kişilere verilen ünvan. Etimolojik kökeni itibarıyla şef anlamında kullanılmıştır.

Ve bir çok haklı insan
mahkum edildi haksızlığa.

Böyle ilerleyeceğiz ve gereceğiz yayı,
Ve kralın fermanı asla bilmeyecek yolu.
Şimdi siz, çiftçiler yürüyün dikkatle,
Ve dikkat edin girdiğiniz evlere,

Topuklarınızın ardından
kapı çarpmasın diye.

Yayınızla çıkın yola, zambak tarlasına
Diken ve meşe ağacı arasında.
Şimdi baltalar ve oklarlayım
ve bir kapının dışında!

Ve zambak tarlasından dönüş!

Birlikleri büyük de olsa,
Gri kaz kanadı bizi özgürleştirecek.

Şimdi gerildi yay, yeşil konutta
Ve kralın fermanı bilmez yolu.

Çayırın ve tepenin ardına,
Uzağa ormana yol aldık;

Ve biz çiftçiler, mutlu ve yiğitçe yaşarız orada,
Şefin sözünün hiçbir hükmü olmadığı yerde.

Ve gerildi yay zambak tarlasında,
Dikenin ve meşe ağacının arasında.

Ama burada şarkı birden kesildi ve
adamlardan biri Hışş! demek için elini kal-
dırdı. Sonra açık camdan içeri, sanki yürü-
yüşteki askerler söylüyormuş gibi gittikçe

yükselen bir başka şarkının nağmesi girdi. Bu sefer ki, Fransa'daki bazı katedrallerin büyük kemerlerini ve koroda ilahi söyleyen kilise üyelerini hatırlatacak kadar aşikâr olduğum, kilisenin düz ilahilerinden birinin parçasıydı.

Hepsi sıçradı, duvar ve köşedeki yaylarını almak için koşuşturdular; bazılarında, kaynatıldıktan sonra şekle sokulmuş ve sertleşmiş köseleden daire biçimli, yaklaşık iki el genişliğinde, ortasında demir ve pirinç kabartmalar olan kalkanlar da vardı. Will Green köşede duvara dayalı olan baltalara yöneldi ve yettiği kadarını öndekilere uzattı. Dingin ikindi üstünün adil ışıkları yerini akşama bırakmaktayken hepimiz sessizce ve endişe içinde dışarı, köy yoluna çıktık. Kapıdan çıkarken baladı söyleyen adamın omuzlarımdan tutup "Dememiş miydim, yoldaş, Robin Hood olur da bize John Ball'u getirir diye?" demesi dışında şarkıyı ilk duyuşumuzdan bu yana kimse ağzını açmadı.

HAÇTA BULUŞUYORLAR

Biz çıkana kadar yol bir hayli dolmuştu ve tüm yüzler haça çevrilmişti. Şarkı, bizim köylülerden daha teçhizatlı kalabalık bir grup adamla birlikte, gittikçe yakınlaşıyor ve yükseliyordu. Alçalan güneşin arkadan yansıttığı parlak demir ve çelik uçlarına bakılırsa, meyve bahçeleri çitinin ve kilise avlusunun içinden köşeyi döndüklerini görebiliyorduk. Şarkının sözleri şimdi duyulabiliyordu, aralarından Will Green'in son meydan okumasını ve benim cevabımı seçebiliyordum. Ama bütün aklımı, şarkıdan daha çok söz çözmeye vermişken, arkamızdaki beyaz kuleden birden kilise çanları duyuldu, şiddetli ve aceleliydi ilkin ama sonra ahenk ve uyumla aktı. Ve ilk sesle birlikte aramızdan büyük bir nida yükseldi ve yeni gelenlerce yankılandı, "John Ball çaldı çanımızı!" Sonra ilerledik ve çok geçmeden haçın dibinde birbirimize karışmıştık.

Will Green beni iyi niyetle iteledi ve öne çekti ve yetmiş iki inçlik adamı bir tarafımda, kendimi haçın en aşağı basamağında buluverdim. Ben nefes nefeseyken, o kıkırdıyordu ve şöyle dedi: “Orada, duyma için iyi ve görme için yararlı şeyler var, ihtiyar delikanlı. Sen diğer türlü değil de beline uzunsun, ve bunun gibi nefesinde pek öyle iyilerden değil, ama bana göre sen kalabalığın en göbeklilerinden olurdun ve aç gözlü Kentlilerin sesini bastıracağı sözleri duyabilir ve sarkmış yünlü dirseklerden, yağlı tabaklardan ve adamlardan daha fazlasını göremezdin. Bakınma yere daha fazla, yabani tavşan görmüş gibi, gözlerin ve kulakların Essex’e ya da Cennet’e dönmek için haber toplamakla meşgul olsun!”

Dostluğu ifade edercesine gülümsedim, ama hiçbir şey söylemedim, çünkü gerçekten de gözlerim ve kulaklarım olabilecekleri kadar meşguldüler. Şimdi uzaklaşan ve sanki bir çift el tarafından değil de canlı yaratıkların ve kendi iradeleriyle bu sesi çıkartıyorlarmış gibi çalan çanların, düzenle dinen nağmeleri arasında kalabalıktan bir uğultu yükseliyordu.

Etrafıma bakındım, aramıza karışan yeni gelenler düzenli, silahlı bir birlik olmalıydılar. Çok azının belinde kılıç yoktu ve hepsinin sırtlarında takılı kalkanları vardı. Kiminin okları, kiminin “değnekleri” yani bıçkı, ok baltası ya da kargısı vardı. Dahası,

bizim köylülerin aksine savunma teçhizatları da vardı. Çoğunun başında çelik miğfer, kiminde vücut kalkanı, genellikle zırhlı ya da üzerine demir ve boynuz parçalarının dikildiği bir ceket ve kiminde de ilaveten çelik ya da çelik-meşin kolluk yahut uyluk parçaları vardı. İçlerinden çok azı atlıydı. Atlar iri kemikli, şahmerdanlı hayvanlardı; sanki sabbandan ya da katar altından alınmış gibiydiler ama binicilerinin hepsinin kol, bacak ve başları çelik zırhlıydı. Atlılar arasından, ilk uyandıgımda atıyla önümden geçen adamı fark ettim. Ama bir mahkum gibiydi, başında miğfer yerine yün başlık vardı, ne balta ne kılıç ne de hançer taşıyordu. Hiç de tedirgin görünmüyordu, aksine gülüşüyor ve yanında duran adamlarla konuşuyordu.

Kalabalığın başında ve şimdi haça doğru ilerleyen, haç biçimindeki yüksek direkte bir sancak, artlarında yeşil ağaçlar, hayvan derileriyle yarı kaplı bir adam ve bir kadın tasviri vardı. Adam kazı kazıyor, kadınsa öreke ve kabaca ama belli bir öz ve anlamla yapılmış kirmen taşıyordu. İlk dünyanın ve insanoğlunun doğayla olan ilk mücadelesinin bu sembolü altında şu sözler yazılıydı;

*Adem tetkik ettiğinde ve Havva eğirdiğinde,
efendi kimdi?*

Sancak kalabalığın arasında ilerledi ve nihayet geçit için beklediğimiz yerde açıldı ve sancaktar yüzünü kalabalığa döndü ve haçın ilk basamağında yanımda durdu. Uzun, kalın yünlü, koyu kahverengi bir cüppe içinde, “bir çift boncuğun” (ya da tespih, ki artık böyle dememiz gerekir) ve çanta içinde bir kitabın asılı olduğu bir ipin belini kuşattığı bir adam onu takip etti. Adam uzun, iri kemikliydi, koyu saç halkası başının papaz tıraşını sarmıştı. Burnu büyük ama düzgün biçimli, geniş delikliydi. Tıraşlı yüzü uzun üst dudaklarını ve büyük ama yuvarlak çenesini ortaya çıkarmıştı. Ağzı genişti ve dudakları sıkıca kapanmıştı. Pek dikkate şayan bir yüz değildi, ama kocaman açılmış gri gözleri, arada bir bütün yüzünü aydınlatan içten gülümsemesi, bazen sabit ve sert, bazen o bakışlardaki şair ve tutkulu insanların gözlerinin alışkanlığı olan sanki çok uzaklardaki bir şeye bakıyormuşçasına dalıp gitmesi dikkate değerdi.

Yavaşça haçın merdivenlerini çıktı ve en tepede, bir eli esasının ucundaki haç işaretinin üstünde, durdu ve kalabalıktan nida üstüne nida koşturdu. Haykırışlar insan sedaları arasında sessizliğe gömülürken çanlar yitmekte olan sesleriyle çalıyordu hâlâ sessizce. Uzun kanatlı, koyu renkli kırlangıçlar kalabalıktan hiç de korkmamışlardı, vahşi

bağrışlarıyla haçın etrafında dönüyorlardı. Adam bir süre daha, kalabalığı süzerek ya da daha çok, önce bir adama daha sonra ötekine bakıp, sanki böyle birisinin ne düşündüğünü ya da neye uygun olduğunu düşünerek hareketsiz dikildi. Bazen birinin ya da diğerrinin gözlerini yakaladı ve sonra bütün yüzüne o içten gülümsemesi yayıldı ancak üzüntü ve tekrar ağır ve derin düşüncelere dalmış insanlar gibi sertliğe büründü. Ama John Ball haçın basamaklarını ilk tırmandığında, bir delikanlı birinin buyruğıyla çan çalanları durdurmak için ayrılmıştı ve çan sesleri böylece, akıllarda boşluk hissi ve hatta insanın alışkın olduğu ve hoş bulduğu bir sesin aniden kesilmesiyle hayal kırıklığı bırakarak çok geçmeden yitmişti. Ama şimdiye dek bütün kalabalığı büyük bir beklenti sarmıştı, tek bir kelime edilmiyordu, fısıltı bile yoktu. Herkesin yüreğı ve gözü, ellerini önüne uzatmış, avuçlarından biri diğerrinin üstünde, şimdi haçın uzun beyaz ucunun yanında, dimdik duran karanlık şahsa kilitlenmışti.

Ve bana gelince, dinlemek için hazırlanırken, daha önce hiç hissetmediğim bir sevinç hissettim ruhumda.

JOHN BALL'UN SESİ

John Ball'un sesini yükselterek nasıl konuştuğunu duyduğumda şunları söyledi:

“Hey, siz iyi insanlar! Ben Tanrının rahibiyim ve günlük işlerim arasında size neyi yapmanız ve neyden sakınmanız gerektiğini anlatmamın zamanı geldi ve bu amaç uğruna geldim buraya. Ama evvela, eğer buradaki herhangi birine karşı, benim bir hatam olduysa söyleyin ki kabahatimin nerde olduğunu bilip af ve merhamet dileyebileyim.”

O konuşurken kalabalığın arasında övgü konuşmaları dolaşıyordu, sonra bir çeşit gurur ifadesiyle gülümsedi ve tekrar başladı söze:

“Çok değil, daha üç gün önce, başpiskopozun evini Canterbury kandili için aydınlattığınızda, size vaaz verebilir ve dua edebilirim diye mi çıkardınız beni baş piskopozluk zindanlarından? Bu yüzden, iyi ya da kötü her ne yaptımsa, sessiz kalmaya-

cağım. Ve bu noktada, iyi dostlar ve gerçek din kardeşlerim, beni izlemenizi arzularım; ve eğer burada izleyenler olursa, ki çok iyi biliyorum böyleleri var ve belki sayıları da bir hayli fazladır. Bunların arasında komşularını soyanlar ya da şehvet düşkünleri ya da iğrenç kindarlar ya da dedikoducular ya da yoksula zulümde zenginlere dalkavukluk edenler vardır, ki en kötüsü de budur. Ah, benim yoldan çıkmış yoksul kardeşlerim, sizlere demiyorum ki evlerinize gidin ve tövbe edin yüce işlerimizi bozmayasınız diye, aksine gelin, çıkın meydana ve orda edin tövbenizi. Pek çok günü budala olarak geçirdiniz, ama kulak verin bana ve sizi bilge kılayım, bu dünya dirayetinin ötesindeki bilgelikten bahsediyorum. Ve eğer bilge olarak ölürseniz, ki Tanrı bilir olurda, çünkü siz koyulup meydanlara, papatyalar için kuşandınız kılıçları ve kırlar için mızrakları; işte o vakit, ölü denilse de size, her şeyde yaşayan bilgeliğin bir zerresi, bir parçası ve hatta bu mutlu dünyayı sırtlayan sütunların taşları olabilirsiniz.

“Güya bu dünyada iyi olduğunuz ve iyi işler yaptığınız vakit, gelecek olan dünyada sonsuza dek mutlu yaşayacağınıza dair söylenenleri duymuşsunuzdur. Şu halde hem bu dünyada hem de cennette kavuşabilirsiniz ödülünüze; çünkü ben diyorum ki, dünya ve

cennet ayrı değil, birdir ve o bir de bildiğiniz dünyadır ve her biriniz bir parçasısınız onun, yani Kutsal kilisenin ve Kilisenin özü yok etmediğiniz sürece her birinizin içinde yaşamakta. Gerçekten de, kardeşlerim kardeşine kıyan Kabil gibi Kiliseyi herhangi biriniz öldürecek ve göçebe biri ve yalnız olarak mı devam edeceksiniz,? Ah, benim kardeşlerim, ne fena bir mahkumiyettir Kileden dışlanmış biri olmak, sizi sevecek ve sizinle konuşacak kimsenizin olmaması, dostsuz olmak! Gerçekten de kardeşlerim, kardeşlik cennettir ve onsuzluk cehennem, ve kardeşlik yaşam ve onsuzluk ölüm; ve yeryüzünde yaptıklarınız kardeşliğin hatırı içindir ve şu yeryüzündeki pek çok insanın hayatı yeryüzünden silinecekken onun içindeki hayat daima ve daima yaşayacaktır ve hepiniz onun birer parçasısınızdır.

“Bu yüzden, sizi cehennemde değil cennette ya da cennetin bir parçası olan ve sahiden hiçbir menfur tarafı olmayan dünyada yaşamaya çağırıyorum.”

“Gerçekten de, cehennemde uyanıp, kalbinin yenik düştüğünü hissettiğinde, tekrar birlikte gülene ve dertlerini yarı üzgün kendi aralarında paylaşana dek, eşi ya da oğlu ya da kardeşi ya da silahlı kardeşi olan dostuna nasıl ağladığı ve dostunun nasıl onu duyup geldiği ve güneşin altında nasıl ma-

tem tuttukları gibi yeryüzündeki güzel günlerin hatırası saracaktır. Buna cehennemde de ihtimal verir ve seslenir dostuna yardım eli için ve hiçbir yardım bulamaz, ne var ki orda dostluk yoktur, herkes kendi başınadır. Bu yüzden diyorum ki size; kibirli, kindar zengin adam, her ne kadar o bilmese de, zaten cehennemde dostu yoktur; ve o, öylesine yürekli ama keder içinde kalbi olan düşünür dostluğu, onun kederi yakında yalnızca bir keder hikâyesi olacaktır, kötülük nedir bilmeyen yaşamındaki küçük bir değişiklik.”

Kısa bir süre ara verdi; ve gerçekten de sesi bazen kısılıyordu, ama o kadar netti ki, ve yaz akşamı öylesine yumuşak ve durgun, ve söylenen her sözle birlikte halkın sessizliği o kadar bütünleyiciydi ki. Konuşmayı bitirdiğinde bir an için yazın uzak maviliklerine dalan gözleri kalabalığın arasında gezindi ve adamın içten gözleri ilginç bir manzarayla karşılaştı, zira şimdiye dek gözleri kuru olmayan yığınla insan vardı kalabalığın arasında ve kimileri de siyah sakallarına rağmen düpedüz ağlamıştı ve hepsinde kendilerinden utanıyormuş ifadesi vardı ve ne kadar derinden etkilendiklerini başkalarının görmesini istemiyorlardı, tıpkı kanları tutuşunca kendi soylarının adeti olduğu gibi. Yanımda duran Will Green'e baktım: sağ eli yayı öyle sıkı kavramıştı ki boğumları

beyazlamıştı. Tam onun önündeydi ve iradesi dışında gözünden yaşlar boşanıyor, büyük burnundan aşağıya akıyordu. Yüzü gözlerimi yakalayana dek soğuk ve kayıtsızdı ve sonra olabileceği kadar tuhaf bir hal aldı yüzü; kaşlar çatık, gözler ağlıyor ve dudaklar ise gülümsüyordu. Bu tıpkı, bir şövalyelik adayının töreni gibi geldi bana.

Ben insanların nasıl savaşıp kaybettiklerini ve uğruna savaştıkları şeyin, yenilgilerine rağmen gerçekleştiğini ve aslında amaçladıkları şeyin bu olmadığına ortaya çıkmasıyla başka insanların bir başka isim altında, onların amaçladıkları şey için savaşmak zorunda kaldığını düşünürken... bütün bunları düşünürken, John Ball tekrar bıraktığı aynı yumuşak ve içten sesiyle başladı konuşmasına.

“Aziz dostlar, üç gün önce beni baş piskopuzun zindanından çıkartmanız sizin iyiliğiniz ve dostluğunuzun işaretiydi, halbuki Tanrı biliyor ya sürgün ve darağacı bir yana kazanacağınız hiçbir şey yok. Buna rağmen, siz yanıma sokulmadan önce, benim ve Canterbury yolunun arasında hâlâ güçlü bir duvar, gardiyanlar, çavuşlar ve muhafızlar varken de mahrum değildim sizin dostluğunuzdan.

Dinleyin beni dostlarım ve kurtarıcılarım; çok önceleri, Nisan henüz solmamış-

ken, yatıyordum orda, ve kalbim, sağlam bir ok gibi kuşandığım kalbim, kutsal azizlerin ve meleklerin ve insanların dostluğu uğruna her şeye göğüs germek için taktığım bu kalp zayıf düştü. Yeşil kırlara ve beyaz dikenli çalılara ve tahıllar üzerinde ötüşen çayır kuşuna ve meyhane peykesinin etrafında sohbet eden iyi dostlara ve küçük çocukların cıvıltısına ve arabaya koşulmuş yoldaki ve otlaktaki hayvanlara ve yeryüzündeki tüm yaşama duyduğum bir hasretle yatıyordum orda, yapayalnız düşmanlarımın yanında, dostlarımın uzağında; aşağılanmış, horlanmış soğuk ve açlıktan kıvranır bir halde ve kalbim öylesine yorgundu ki bütün bunların özlemini çeksem de isimleri hariç onları ne gördüm ne de tanıdım; ve öyle arzuladım ki gitmiş olmayı, bir zamanlar iyi olduğum için kendime çıkıştım ve dedim ki kendime;

“Gerçekten, tutabilseydin dilini dişlerinin arasında, bir şeyler olabilirdin belki de. Hiç değilse bir kasabanın papazı ve pek çok yoksul insanı avutabilirdin ve sonra ötede ve berideki çıplak sırtı örtebilir ve boş karnı doyurabilir, çare olabilirdin birçoklarına ve insanlar senin iyiliğinden bahseder ve sen de iyi düşünürdün kendin hakkında ve bütün bunları kaybettin bazı büyük adamlarla söz alışverişin yok diye ve bir an için gözünü yummadın diye, cinayet ve haksızlık ve mer-

hametsizliğe. Ve şimdi, sen hiçsin ve çaresiz, kendir senin için serpildi, büyüdü ve koparıldı ve eğrildi. Ve bak orada, senin darağacının urganı! Hepsi boşuna, boşuna.

Gerçekten, dostlarım, zayıflığımda böyle düşündüm ve ıstırap çektim, Kilisenin Birliğine hainlik yapmamıştım ve budala hayallerim bile bu denli kötüydü.

Gerçekten, dünyanın kötü düşünceleri sardı beni, vermiş ve almış olabileceğim bütün o huzur ve yardım hakkında derin düşüncelere dalmışken, hiçbir şey değil yalnızca sürünen, yaltaklanan ve titreyen bir it olsaydım baş keşiş ve piskopoz ve baron ve hakim in eşiğinde. Ben, John Ball, alçak, cahil papaz, nasıl cennetteki azizlerin ve yeryüzündeki yoksulların birliği için mücadele ettin, çırpındın.

Evet, gerçekten tekrar tanık oldum, büyüğün küçüğü çiğnediğine ve güçlünün zayıfı ezdiğine ve zalimin korkusuzluğuna ve müşfik in cesaretsizliğine ve bilgenin umursamazlığına; ve cennetteki azizlerin sabretmelerine ama bana sabretmememi buyurmalarına; gerçekten bir kez daha gördüm kimin dostlukta iyi olduğunu ve dostluk sayesinde düşmeyecekleri, bugün düşmüş görünseler dahi, ama öbür dünyada o ve yaptıkları yaşayacak, ve insanlar tekrar ve hatta tekrar mücadele etmek için cesaret alacak-

lar yaptıklarından ve hatta gerçekten küçük dahi olsa bu, çünkü mücadele etmek benim arzum ve yaşamımdı.

Ve böylece insan oldum yeniden ve ayağa kalktım, zindanımda döndüm dolaştım, çaresiz kardeşlerim için ne yapabilirim diye ve dilime tatlı sözler döküldü, bugün söylediğimiz şarkı gibi ve söyledim onları yiğitçe, bugün söylediğimiz gibi ve sonra dinlendirdim kendimi ve yine o güzel kırların düşüncesi sardı beni, orda olabilirdim ve tarladaki insanlar ve hayvanlarla, ve dedim ki kendi kendime, yalnızca bir defada olsa, bir kez daha görmeliyim onları ölmeden.

Gerçekten tuhaftı bu, önceden onları özlesem de göremezdim. Lakin şimdi, hasretim dindi, hayallerim berraklaştı, sanki mapushanenin duvarları açılmış ve Canterbury caddesinin dışında, Nisan ayının yeşil çayırları arasındaymışım gibi ve orda, yanım sıra tanıdığım insanlar ve ölmüş olanlar ve yaşayanlar; ve yer yüzündeki ve cennetteki bütün halkların Kardeşliği. Evet ve bugün hepsi burada. Anlatması uzun hikâyeye ve çok zaman geçti üzerinden.

O zamandan beri öyle zayıf bir kalple dolaşmadım, zindanın kapısı sahiden açılana dek ve gün ışığında, siz vardınız orada, dostlarım kapıda, yüzleriniz sevinçli, yürekleriniz aydınlanmış umutla, ve elleriniz öfkeyle dolu; sonra gördüm ve anladım ne

yapılması gerektiğini. Şimdi, anladınız mı!”

Sesi değişti ve şimdi daha da gürleşti son sözleriyle birlikte, elini kalabalığa doğru uzatırken, şimdi bu adamlardaki bütün utanç ve korkuların silindiğini hissedebiliyordum ve ateşli erkeklikleri bilindik sıkılgan İngiliz inatçılıklarıyla parlıyordu. Ve sahiden etkilenmişlerdi ve önlerindeki yolu gördüler. Henüz kimse konuşmadı, aksine erkek kavminin sessizliği derinleşti güneşin ışıkları yükselip altın sarısına büründükçe ve kırlangıçlar öncekinden daha acı ve yüksek sesle dönüp durdular.

Sonra tekrar devam etti konuşmasına John Ball ve şunları dedi: “Üstelik sizler de benim bildiğim kadar biliyorsunuz ne yapılması gerektiğini ve öncelikle az çok ne yapacağımızı, yalnız ya da mahpusta olan içindir kardeşliği hayal etmek, ama onun için kardeşlik düşünmez yaşanır.

Ve sonra, siz biliyorsunuz düşmanı; ve o kibirli kimsedir, dostluğu küçümseyen gaddar kimsedir, kendi için kendisi tüm dünya olan ve yardıma ihtiyaç duymayan ve yardım etmeyen kimsedir, hiçbir kuralı tanımayan ama başkalarına kural yükleyen kimsedir, çünkü o zengin ve şu kesin ki zengin olan herkes böyle yahut buna benzerdir.

Gerçekten, her zengin adamın karnında cehennemden bir iblis barınır ve ne zaman ki

adam, verecek olsa yoksullara eşyalarını içindeki iblis karşı gelir ve der ki, 'O vakit, sende mi yoksullardan olacaksın, soğuk ve açlık çekeceksin ve kıvranırken onlar alay edecek-sin, dağıt o zaman malını mülkünü onlara ve tutma yanında.' Ve tekrar o merhametli olacakken, iblis tekrar seslenir ona 'eğer önem-sersen bu Tanrı'nın terk ettiklerini ve onlara, onlarınki gibi bir yüzle dönersen ve insanlar-mış gibi görürsen, sonra onlar seni küçümser, yaptığın iyilikten kötülük doğar ve hatta bir gün, senin de onlar gibi olduğunu öğrenirler-se öldürmek için saldırırlar üstüne.'

Ah, acı zamana kadir! Çoğu kez doğru-ları söyler o, iblisin alışkanlığı olduğundan, bu yalanlar faydasız bir gerçekten doğmuştur belki de; yoksulun, zengini kendi gibi olmadığı için saydığı doğruydu ve onu efendis-i gibi gördüğü, halbuki gerçekten yoksul Adem'den gelmeydi ve onu Adem yapan zenginliği Tanrıydı; ve işte böyle yoksul adam ezdi yoksul adamı, çünkü korkmuştu ezen-den. Hayır, siz böyle değilsiniz kardeşlerim, aksi takdirde ne diye burada toplandınız iş zamanında, herkesi, dünyayı vücuda getiren bir ana babanın oğlu olduğunuza şahadet etmeye çağırmak için değil mi?"

O bu sözleri söylerken kalabalığın silahlarından bir gürültü ko-ptu ve daha da yaklaştılar haçın etrafına, ancak hâlâ alı-

koyduklarından, düğümlendi bağırılarında haykırışları.

Ve tekrar devam etti:

“Gerçekten bu ülkede pek çok zengin adam var; ve hatta, bir tane dahi olsalardı da pek çok olurdu o birden, zira esiri olmalıydı herkes onun. Dinleyin o vakit, siz Kentliler. Çok uzun tuttum belki sizi sözlerimle, ancak sizin sevginiz ve bir insana uzun zamandır görmediği arkadaşları ve dostlarıyla konuşmanın verdiği zevk alıkoydu beni.

Dinleyin, şimdi, size söylüyorum. Bir ülkeyi yiyip bitiren zengin insanlara, gün gelecek yiyip bitirdikleri insanlar, yani yoksullar alışılmıştan daha yoksul görünecek ve yükselecek şikayetleri cennete; böyle zamanlarda yoksulların dostluğunun daha da kuvvetlendiğini söylemek yanlış olmaz, aksi takdirde kim duyardı feryatlarını? Keza böyle zamanlarda zengin adam korkar ve gaddarlaştır ve insanlar bu zalimliği güç diye adlandırır ve belki de artar. Gerçekten, sizler babalarınızdan güçsünüz, çünkü daha çok acı çektiniz ve muhakkak daha az çekerdiniz eğer birer at ve domuz olsaydınız ve sonra sahiden, daha güçlü olurdunuz katlanabilmek için; lakin siz, sizler tahammül etmek için güçlü değilsiniz ancak harekete geçmekte güçsünüzdür.

Ve bu güzel bayram arifesinde neden size geldiğimizi biliyor musunuz? Ve neden

size kardeşlikten bahsettiğimi biliyor musunuz? Evet, gerçekten sizin bunu çok iyi bildiğinize inanmaktayım, işte bu nedenle Essexli insanlarla olan kardeşliğiniz aklınıza gelmiştir belki de.”

Son sözleri, adamların dudakları arasında uzun süredir bekleyen haykırışları salıverdi.

Ve haykırışlar, durgun yukarı köyü sarsarak çınlarken, büyük ve şiddetliydi. Ancak John Ball elini kaldırdı ve bağırışlar bir oldu ve kesildi.

Tekrar başladı söze:

“Kent’in insanları, Senlac’ın acı saçan meydanından, elinde yayı ve baltasıyla Londra yoluna koyulan Dük William’la yeşil dalların önünde karşılaştığınız o günden iyi biliyorum ki, sizler diğer sancaklardakiler kadar sağlam hazırlanamadınız. Ama ben dostluktan söz ettim ve sizler de dinlediniz ve anladınız Kutsal Kilisenin ne olduğunu, madem ki cennetteki azizlerin ve Essex’in yoksul insanların yoldaşları olduğunuzu bilmektesiniz o zaman bir gün azizler, bugün yoksul insanların sizi savaşa çağırdığı gibi, sizi kutsal ziyafete çağıracaktır.

Kent’li insanlar, sizler burada rahatça yaşamaktasınız ve evleriniz dayanıklı meşe direklerinden yapılmış ve birkaç menfur fakih, yanlış serilmiş koyun postu ve İblis tımarının sahte adetiyle sizden çalmadığı sürece işledi-

ğiniz kendi toprağınızdır; ama Essex'de onlar köle ve serftir ve bu daha da kötüleşecek. Lordlar, bir yıldan evvel, Essex'deki büyükbaşların ve atların özgürleşeceğine dair ant içtiler; ve erkek ve kadın sabanı ve çifti sürececek; ve ötede doğu ülkelerinin kuzeyinde, insanlar dayanıksız, dal örgü sazlardan yapılmış sofalarda ve çamur içinde yaşamaktalar ve bataklıktan esen poyraz onların arasında ıslık çalmakta ve onlar yabancı yazıya; Ve işte lordun bir kenara ittiği ve mübaşirin ezdiği, unuttuğu ve doğulu işportacının soydukları; bunlara rağmen, yılmaz ve yiğit insanlar ve sizin gerçek kardeşleriniz.

Ve hâlâ bunu küçük bir meseleymiş gibi görecektik kadar alçak bir insan varsa, bilsin ki; bu boyunlar girerse şayet boyunduruk altına, Kent döker terini, bu daha uzun sürmesin diye; bir dönüm, bir bahçe ve ağaçlık kaybedeceksiniz ve kendi evinizde hizmetkar olacaksınız ve oğullarınız lordlara seyis ve kızlarınız onların metresi olacak ve sizler de, kopup darağacından, pek çok armasıyla göze çarpan bir ünvan ve de dürüst bir iş satın alacaksınız.

Düşünüyorum da, sizler artık Dük Willam'la uğraşmak durumunda değilsiniz, bir hırsız ve de zalim bir lord olsa bile şayet, tedbirli ve akıllı bir savaşçı o; halbuki zalim olan bunlar ve bildiklerini okumaktalar, evet hırsız ve aptallar da aynı zamanda, ve siz on-

ların başını toprağa gömebilirsiniz.”

Bir ıglık daha kopacaktı ateşli sesi daha çok yükselmeseydi şunları söylerken:

“Ve bütün bunlar elden gitmişken ne yapılabilir? Başka neyden yoksun kalabilirsiniz, efendilerden yoksunken? Ne işlediğiniz tarlalardan, ne kendi yaptığınız evlerinizden ne de kendi dokuduğunuz kumaşlardan mahrum kalırsınız, bütün bunlar sizin olabilir ve bunun gibi, yeryüzünün sahip olduğu neyi arzularsanız. O halde kimse, kimse için yabancı otu tırpanlamaz, kendi büyükbaşı mahrumken dışıden ve tohumu serpen, ekini toplayacak ve orakçı birlik içinde yiyecek, birlik içinde kazandığı mahsulü; ve ev inşa eden adam, özgür iradesiyle davet ettiği insanlarla yaşayacak o evde; ve aşar vergisiyle toplanan buğday, mevsimi geçtiğinde herkes yesin diye, saklanacak ambarda, ve yağmur birikintisi saklar tohumları Ağustos'ta ve hepsi parasız, bedelsiz gerçekleşir. O vakit, bütün insanlar, sadakat ve keyifle tutacak kilisenin kutsal günlerini; bedenlerinde huzur ve yüreklerinde neşeyle. Ve insan yardım edecek insana ve cennetteki azizler hoşnut olacak, öyle ki insanlar, artık birbirlerinden korkmamakta; ve cimri, utanacak ve saklayacak cimriliğini ta ki kaybolana dek, ve o artık bir cimri olmayacak; yeryüzünde ve cennette kurulacak kardeşlik.”

SAVAŞ HABERİNİ ALMALARI VE HAZIRLANMALARI

Daha söyleyecekleri varmış gibi bitirdi konuşmasını; ve aslında bize buluşma yerine ve ordunun oradan nereye gideceğine dair birkaç şey söyleyeceğini sanmıştım, zira, aşıkardı artık bunun bir ordu toplanması olduğu. Ama John Ball hacın üzerinden tekrar konuşmaya başlamadan evvel, pek çok şey olmuştu.

Kalabalığın kısa bir müddet önce kopardığı çığlığın ardından, sessizlik hakim oldu. Uzaktan, az çok hacın kuzeyinden gelen, önce trompet ya da boynuz, sonrasındaysa insan ya da hayvan sesine benzettiğim keskin tiz bir ses duyduğumu sandım. Will Green de sesi duymuş gibiydi, başını ansızın arkaya ve tekrar öne çevirdi ve sanki birisinin gözlerini yakalamaya çalışıyormuşçasına gayretle kalabalığa bakındı. Kalabalığın hemen dışında, at üstündeki

mahkumun yanında bekleyen ve atın gemini tutan hayli uzun boylu bir adam vardı. İyi donanımlı bu adamın, yukarı bakıp mahkuma bir şeyler söylediğini ve onunda eğilip karşılığında ona bir şeyler fısıldadığını gördüm. Uzun adam başını salladı ve mahkumda alaydaki diğer atlardan daha iyi yapılı ve bakımlı olan atından indi ve uzun adam atını kalabalığın biraz ötesine götürüp bindi ve hızla kuzeye sürdü.

Will Green bütün bu olup bitenleri pür dikkat seyretti ve adam atı sürüp uzaklaştığında, her şeyin iyi gittiğine olan inancından ve memnuniyetinden olacak gülümsedi. Ve rahibi dinlemeye koyuldu tekrar.

Fakat John Ball konuşmayı kesmişti ve diğer bir çığlıktan ve onu takip eden umut ve memnuniyet uğultularının ardından tekrar sessizliğe büründü etraf. Rahip konuşmasına bir kez daha başlamışken, durdu ve sanki bir şeyler duymuşçasına başını rüzgâr yönüne çevirdi. Hiç şüphesiz benim duyduğum sesteki ve belki kalabalıktaki herkeste duymuştu, ses yüksek olmasa da, lakin, sakın, berrak akşamlardaki sesler gibi derindi. Yeşil yayla yolu boyunca dörtnele hızla yaklaşan bir atın nal sesleriydi bu ve iyi biliyordum ki uzun adam anlamını pekâlâ tahmin edebildiğim haberlerle birlikte geri gelmekteydi.

Will Green'in yüzüne baktım, hoşnut olmalı ki gülümsüyordu. Başını sallarken bana, yavaşça şöyle dedi, "Hey, akşama görecek miyiz dersin, gri kazların uçuşunu?"

Hemen ardından, John Ball yüksek sesle şunları söyledi hacın üzerinden, "Dostlar, duydunuz, haberler yolda! Bir arada durun ve eşyalarda olsun gözünüz; ancak telaş etmeyin, çünkü bu öyle büyük bir olay olmayacaktır. Canterbury ve Kingston arasında küçük bir birlik olduğunu biliyorum, ancak Lordlar Thames'in kuzeyine, Wat Tyler ve adamlarına çevirdiler dikkatlerini. Ancak bu isabetli olmuş, isabetli!"

Kalabalık açıldı ve etrafa yayıldı biraz ve adamlar dolanıp durdu, kimi kuşağını sıktı, kimi yan silahlarını sağ ellerine daha da yakınlaştırdı ve kimi de yaylarını gerdi.

Will Green, yanında taşıdığı ve pek çaba harcamadan büktüğü ucu parlayan boynuzla büyük, biçimli, cilalanmış kırmızı porsuk ağacı parçasına elini ve ayağını dayamıştı; sonra elini omzuna uzattı ve bir ucunda başı kancalı demir, diğer ucundaysa bir boynuz kertliği ve üç yaban kazı tüyü olan uzun, beyaz, düz, iyi dengelenmiş bir ok aldı. Sağ elinin başparmağı ve işaret parmağı arasında gevşekçe tuttu ve yüzünde düşünceli bir ifade ve elinde güçlü bir adamın taşıyıp taşıyabileceği en berbat silahlardan birisi, uzun

İngiliz yayı ve yarım kulaç boyundaki okuy-
la dikildi orada.

Bütün bunlar at toynaklarının sesi yaklaşırken olup bitiyordu ve birazdan da, meyve bahçelerinin ortasındaki yolun köşesinden bizim uzun arkadaş çıkageldi, şimdi batmak üzere olan güneşle yüzü kırmızıya boyanmıştı, görüş alanımıza girdiğinde sağ elini salladı ve bağırdı “Baltalar ve yaylar! Baltalar ve yaylar!” ve bütün kalabalık ona döndü ve büyük bir bağırtı koptu.

Kalabalığa yaklaşınca atı dizginledi ve herkesin duyabilmesi için yüksek sesle şunları söyledi:

“Arkadaşlar, haberler şöyle: Henüz rahibimiz konuşmaktayken, uzaktan bir borazanın çaldığını duyduk; yakaladığımız ve şimdiyse silah arkadaşımız olan çavuşa halkın nerede toplanacağını, ne uzaklıkta, ve ne kadar olduklarını anlatmasını istedim; ve Rochester Kalesinden harekete geçenin Sir John Newton veya şef ve beraberinde Rafe Hopton olabileceğini söyledi. Böylece ben de, Hartlip’e doğru sürdüm atımı sürebildiğim kadar, dikkatliydim, ki bu da iyi oldu zira, Hartlip ve Guildstead arasında, küçük bir ağaçlıktan geçerken, bir çelik ışıltısı ve ardından, arazide bir topluluk, Rafe Hopton ordusunun mavi, üstünde üç gümüş balık olan flamasını, şefin ordularının yeşil

bir ağaç olan flamasını gördüm. Ve birde kime ait olduğunu bilmediğim, üzerinde üç inek olan bir başka flama gördüm.¹

“Bağladım atımı ağaçlığın ortasına ve kendimde gizlice sokuldum toprak sete, daha fazlasını göreyim ve az çok bir şeyler duydım diye, lakin, arada bir büyük bir şövalyenin beş altı tanesiyle konuşması ve içinde Londra, Nicholas Bramber ve Kral Richard kelimelerinin geçtiği bir şeyler söylemesi dışında, anlatmaya değer bir şey duyamadım. Ancak, donanımlı adamlar ve şövalye adayları gördüm, belki yüz taneydiler ve sayıları bu kadar çok olmayan okçular ve aşağı yukarı elli tane zemberek okçularından ve sonra hizmetkârlar, mübaşirler ve seyis yamakları, iyi silahlanmış neredeyse üç yüz kişi, ve diğerleri, en iyi silahlarla donanmış adamlar vardı. Sahiden efendilerim, sadece bir dakika kadar kaldım orada, baş şövalyenin konuşmasını kesip müziğin çalması için emir vermesinden evvel, ‘Haydi gidip bakalım şu köylülere’ dedi ve bununla birlikte adamlar düzenli, muntazam bir bölükte toplandılar ve bu yana döndüler yüzlerini. Atıma bindim ve ağaçlığın dışına, diğer tarafa doğru sürdüm, ardından eyerini vurup yeşil yollar

1 Muhtemelen, Fransız savaşlarında seçkin bir kaptanında bağlı olduğu bir Cheshire ailesi olan Calverly’lerden birine aittir.

boyunca, uzağa sürdüm, ne görüldüm ne de takip edildim. Efendilerim, bakın buna, bu adamlar bizimle konuşmak için gelecek, telaşa lüzum yoktur ama hızlı olmakta fayda vardır, çünkü yirmi ya da otuz dakika içinde, elimize daha çok haber geçecek.”

Bu arada, en iyi silahlı adamlarımızdan birisi kalabalıktan sıyrıldı ve hacın üstüne, John Ball'un yanına geçti. Uzun adam sözlerini bitirdiğinde, bir süreliğine konuşmaların karmakarışık gürültüsü hakim oldu ve izdiham gitgide düzenli bir şekilde yayıldı; okçular dış tarafta toplandılar ve baltacılar da onların ardında yerlerini aldılar. Will Green hâlâ yanımdaydı ve kolumdan tutmuştu, sanki kendisinin ve benim nereye gideceğimizi biliyormuş gibi.

“Dostlar” dedi önderimiz Haçtan, “eğer ki zemberekli yaylarının okları atması ve silahlı adamlarının mızrakları fırlatması için bir boşluk oluşturmazsanız, öyle görünüyor ki bu hikâyeye bütün gün sürmeyecek. Tarla kenarlarına gidin ve adam başı altı ayak mesafe olacak şekilde dağılın ve siz, okçular çitlerin ardından atın okları, ve siz, mızraklılar başlarınızı çitin altında tutun, aksi takdirde, derisi kalın demez, bulur ok yolunu.”

Bunu söylerken sıırttı ve kalabalıkta da daha iyi bir espriyi onurlandırmak için kahkahalar yükseldi.

Sonra bağırdı; “Hob Wright, Rafe Wood, John Pargetter, ve sen Will Green, harekete geçin ve ok menzillerini düzenleyin; ve sen Nicholas Woodyer, mızrakçıları düzenlemede benimle Jack Straw’un altında olacaksınız.

Gregory Tailor ve John Clerk, Canterbury muhafızlarının silahlarını örtmek için sizler uygun ve gayet iyisiniz; uzaktan parlatacaksınız; sancakla birlikte anayola çıkın, iki yanınızda okçular koruyacak sizleri; ve hatta, delikanlılar atlayın çitin üstünden, mızraklar uçtuğunda yolunuzdan! İyi dostlarım, hepiniz dikkatlice dinleyin, bizim vazifemiz anayolu kontrol altında tutmak ve aynı zamanda bizim kanata girmelerine geçit vermemek; dolayısıyla, yarınız sağ yanına anayolun, yarınız da sol yanına. İsabetli ve sağlam atın oklarınızı ve boşuna nefes harcamayın bağırarak, bırakında, fırlattığınızda ok kirişleri haykırınsın sizin için! Ve bakın sizlerde! Düşünmeyin ki, vücudunuzu ağaçla, çalıyla saklamak erkekliğinizden olmaktır; öyle ki bizden, bilen biri, o gururlu budalalardan yüz tanesine değer. Ona göre, delikanlılar, görsünler bakalım gri kaz ne taşımakta kanatları arasında! Bizi burada bekleyesin, John Ball kardeş ve arzu edersen dua et bizler için; ama bana kalırsa, şayet Tanrı Jack Straw’un durumunda olsa, onun için yapacaklarını, Tanrı, Jack Straw için yapmazsa, hiçbir çare göremiyorum.”

“Evet sahiden de,” dedi rahip, “burada bekleyeceğim dostlarım sizleri, gelirsiniz diye, yok eğer gelmezseniz, burada bekleyeceğim, düşmanı. Koyulun yola, kardeşliğin lütfü sizinle olsun.”

Haçtan aşağıya atladı Jack Straw, ve bütün kalabalık, görünürde ağırbaşlı ve sakince hareketlendi sessiz sedasız. Will Green, çocukmuşum gibi, yönlendirdi beni eliyle, ancak görevine hakikaten istekli oluşu konusunda tek kelime etmedi. Toplamda aşağı yukarı dört yüz kişiydik; ancak kendi kendime dedim ki toprağın bir faydasını görmediğimiz sürece, uzun Gregory Taylor’ın bahsettiği silahlı adamlardan önce yitmiş adamlar olacağız, zira, görememiştim hâlâ yarım kulaçlık oku iş başında.

Biz ve neredeyse birliğimizin yarısından çoğu, yolun solundaki, içinde alçalan güneşin yatay ışıklarının parladığı meyve bahçelerine doğru yöneldik. Diğerleriyse yolun sağ tarafına konuşlandılar. Sonuncusu hariç, yola olabildiğince yakın durduk bahçeleri geçerken, ki onunda ötesinde diğerleri gibi işlenmiş toprak değil de neredeyse ağaçsız, geniş, kasabanın ortak merası olan otlak alan vardı. Etrafında birkaç söğüt, küçük bir dere bahçenin içinden kıvrılarak akmaktaydı. Bu sıcak yaz mevsiminde, sadece bir tane su yolu vardı, ama yatağında bolca büyümüş

olan, koyu maviye çalan yeşil renkteki sazlar sayesinde akışı kolaylıkla izlenebiliyordu. Kazlar çayın etrafında ağır ağır gezinmekteydiler ve kasaba köpeğinin eşliğinde bir inek sürüsü otlamaktaydı sessizce, kuyrukları etrafta çokça bulunan sinekleri savmak için, aynı ölçüde sallanan yarım düzine buzağı, askeri birliği andırırçasına, yan yana, uygun adım yürürken başları bir yöne çevrilmişti. Üç dört delikanlı ve kız, başında olsun ya da olmasınlar, sığırlar salınıyordu etrafta. Biz son bahçede toplanıp köye doğru yavaşça ilerlerken bize baktılar.

Savaşa benzemiyordu hiçbir şey, lakin savaş sesleri çınlıyordu havada. Öyle ki şimdi, uzaktaki bir gök gürültüsü gibi üzerimize gelen silahlı adamların atlarının nal seslerini duyabiliyorduk ve her saniye gitgide artmaktaydı; her an, yüz yüze gelebilirdik. Jack Straw bizim yanımızdaydı, birkaç kaş göz işareti ve bir iki sözle adamlarını yerlerine yerleştirdi. Elma ağaçlarının gri yapraklının üstünden yükselen Adem ve Havva sancağının, yeni gelenlere meydan okuduğu yerde altı okçu yoldaki çit boyunca sıralandılar, aynı zamanda, düşman atlı birliklerle hücum eder diye yolu korumaları için pek çok baltacıyı da hazır etmişti Jack Straw. Anımsayacaksınız, Roma yapımı olmayan yol, alışık olduğunuz, kati surette düz taşra

yollarına benziyordu biraz; tarlalar ve çitler arasında uzanan bir patikaydı sadece, yer yer üzerinde otların bittiği, yazın kuraklığıyla sertleşmiş ve derine gömülmüş tekerlek izleriyle parçalanmış bir patika. Diğer tarafta istiflenmiş çalı çırpı ve küçük odunlar vardı ve adamlarımız kendilerini istiflerin üstüne attılar ve atlılara karşı, sert bir savunma için yola kazıklarla set kurmaya koyuldular.

Yolda daha neler oldu bitti dikkat edecek vaktim olmadı, zira, okçular aralarında altı adım bırakarak otağa bakan çit boyunca sıralanmışlardı ve kalan baltacılar da onların safları boyunca yarım düzinelik gruplar halinde düşmanın oklara hücum etmesi ya da yan kanattan saldırıya geçmesi durumunda safı genişletmek için hazır beklemekteydiler. Önümüzdeki çit geçtiğimiz Şubat ayında sağlamca örülmüş sıkı ve dayanıklıydı. Alçak bir setin üzerinde duruyordu; dahası meyve bahçelerinin seviyesi otlaktan yaklaşık otuz inç yüksekti ve hendeklerde otağın yüzeyinden yaklaşık iki ayak derindi. Arazi, kilisenin ötesinde, köyün etrafında çeyrek ay çizercesine uzanıyordu ve köy yoluna ilk adım attığımda topluluğun avdan geldiği batı ucundaysa dipçikler vardı.

Savaş hakkında hiçbir şey bilmeyen biri olarak benim için, bütün bunlarla birlikte bulunduğumuz yer savunma için yeterliydi.

Uzun Gregory'nin havadislerle aşağısından geldiği yolun, kuzeye doğru gittiğini söylemiştim, bu da zaten yolun genel yonuydu, ama ilk uzantısı hemen hemen doğuda, Will Green'in ve yanı sırada benim durduğum yerde, gerimizdeydi, böylece alçalan güneş hiçbirimizin gözlerine gelmiyordu.

KASABANIN SONUNDAKİ SAVAS

Adamlarımız sessiz sakin aldılar yerlerini, tabi şakalaşma ve gülüşmelerde eksik değildi. Yolu saran çit boyunca ilerlerken önderlerimiz, oradaki bir meşe ağacının alçak ince yapraklı dallarından kopardılar ve miğferlerine ve şapkalarına iliştirdiler, toplanmanın bir simgesi olarak, iki ya da üç tanesinde de üflemek için boynuz vardı.

Will Green, bahçe ve otlak arasındaki çitle yoldaki çitin köşesinde duran Jack Straw ve baltacıların otuz yarda uzağındaki yerine geçtiğinde, bir an sağına ve soluna baktı, sonra solundaki adamlara döndü ve: “Bakın, yoldaşlar, boynuzlarımızın çaldığını duyduğunuz vakit soru sormayı bırakın, Jack Straw’dan ya da benden başka bir haber alana dek, bize doğru gelen her ne varsa yalnız atın oklarınızı isabetlice ve güçlüce. Söylediklerimi diğerlerini de iletin.” dedi.

Sonra bana döndü ve şöyle dedi:

“Şimdi Essex’li delikanlı, yapacağın en iyi iş bir an önce yolun dışına çıkmak: gerçektende seni ne diye buraya getirdim bilmiyorum. Haça dönmek istemez misin, zira sen pek mücadele adamı değilsin, öyle değil mi?”

“Hayır,” dedim, “oyunu görmek istiyorum. Sonunda neler olacak?”

“Fazla bir şey değil” dedi “bir belki de iki atı öldüreceğiz. Belki hiç savaş görmediğin için sana anlatacağım. Öyle ki ben gördüm, bu gördüğün silahlı adamlar ne oyuna ne de oyundan öte koşabilirler hızlıca, eğer piyade olsalardı; ya da at üstünde gelselerdi, ne engellerdi ki beni zavallı hayvanın göğsüne mızrağı saplamaktan başka? Ama şimdi eğilelim ilkbahar çiçeklerine, zira atışlar olacak ilkin.”

Konuşurken kayışını ve diğer eşyalarını çıkarıyordu ve tekrar sarındığı ceketini ve ok kılıfını yere serdi, kalkanını ve baltasını kuşağına yerleştirdi ve arkamızdaki en yakın ağaca diğer eşyalarını astı. Ve sonra kılıfını açtı ve içinden neredeyse iki düzüne ok çıkardı, hemen elinin altına, toprağa sapladı. Görünürdeki okçuların çoğu da aynısını yapıyordu.

Evlere doğru bakınırken meyve bahçelerinin içinde hareket eden üç dört parlak şekil

gördüm ve çok geçmeden kadın olduklarını fark ettim, başlarında beyaz bone olan ikisi hariç hepsi az çok Rose'da gördüğüm kız gibi giyinmişlerdi. Her biri koltuğunun altında bir tomar ok taşımaktaydı, ki işlerinin ne olduğu gayet açıktı.

İçlerinden biri doğruca Will Green'e yaklaştı, onun kızı olduğunu anladım hemen.

Uzun, sağlam yapılıydı. Saçları babasınıninki gibi siyahtı, pek öyle güzelliği yoktu ancak alımlıydı kendince, buluştuklarında gözleri dudaklarından bile çok gülümsedi ve yüzü şirin, candan bir hal aldı ve gülümsemesi acayip bir şekilde babasının yüzüne benzeyen bir edayla karşılandı, öyle ki ben bile gülümsedim iyi niyet ve memnuniyet ifadesi olarak.

“Tamam, tamam kızım,” dedi, “burayı Crecy meydanı mı sandın da bütün bu silahları getirdin? Dön kızım ve tencereyi ocağa koy, zira buradaki ozan ve ben eve döndüğümüzde ihtiyacımız olacak buna.”

“Olmaz,” dedi kız başını nazikçe bana doğru sallayarak, “Crecy gibi olmayacaksa madem, kalıp izleyebilir miyim ozan gibi, onun da ne kılıcı ne de diğer silahları var?”

“Bi tanem” dedi “Eve git çabucak. Bu oyun, evet küçük bir oyun ancak olurda incinirsen; ve güven bana canım, sen ve senin gibilerin bile kılıç kuşanacağı ya da ok takı-

nacağı gün gelecek. Ay gölge düşürmeden evvel evde olacağız.”

Gözü yaşlı, oyalanarak geri döndü, ok kılıflarını ağacın dibine bırakıp meyve bahçelerinin içinde gözden kayboldu. Bir şeyler söyleyecektim ki Will Green dinlememizi söyleyecekmiş gibi elini kaldırdı. Nal sesleri iyice yakınlaştıktan sonra kesildi birden ve yerini insan seslerinin karmaşık uğultusuna bıraktı.

“Yat yere ve siper al, yaşlı delikanlı, dans başlayacak birazdan ve müziği duyacaksın çok geçmeden.”

Gerçekten de, yanımdaki çitten aşağı inerken, yoldan ok kirişlerinin sert tıngırtısını duyuyordum; bir, iki, üç hepsi bir arada sanki, hatta diğer taraftan gelen yüksek ve ürkütücü bağırişlarda bir an boğulan ok saplarının havadaki sesini bile duyabiliyordum ve tekrar ok kirişlerinin çınlamaları ve onu bu sefer uzaklardan gelen silah tıngırtılarının takip edişi ve bununla beraber iri bir adamın iradesi dışında çıkan haykırışı; her zamanki sesinden öyle farklıydı ki, birisi bu değişikliğin sebebinin ölüm olduğu sanısına kapılabilirdi. Sonra meydana bir süre sessizlik hakim oldu, yarım düzine baltacı ilk oklarla yola atılsa da, boynuzlarımız da çalmadı. Ama az sonra diğer taraftan trompet ve boynuzların bangırtısı duyuldu ve bununla

birlikte, adeta çelik ve parlak kumaşlı ceket ırmağı döküldü önümüzdeki meydana ve sol kanadımıza kayarlarken boynuzları hâlâ çalmaktaydı. Çayırdaki şimdiye değin sessiz sakin otlayan sığırlar ani gürültüden ürkmüş olacaklar, kuyrukları havada böğüre böğüre koşuştular. Dere kenarındaki kazlar cıyaklayarak, paytak bacaklarıyla kaçırlarken, koca sığır, başı hafif öne eğik, inatçı bacakları yere kenetlenmiş, tehditkar bir şekilde, homurdanıyordu. Parlak alaydan her an üzerimize gelebilecek ölüm tehlikesi altındayken, bu manzara bize öylesine garip göründü ki kahkahalar koptu aramızda, kalabalığın çoğuyla birlikte Will Green'in başıyla sığırı taklit edişi ve onun gibi böğürmesiyle birlikte çoğaldı kahkahalarımız. Okunu yaya yerleştirirken bana döndü ve:

“İsterdim ki elli adım daha yakın olsunlar ve kıpırdamasınlar. Heey! Jack Straw vuralım mı?” dedi.

Adı söylenen şimdi yanımızda olduğundan yalnızca başını salladı, hiçbir şey söylemedi düşman hattına bakmaktaydı.

“Tasalanma, onlar beklediğimiz kavim.” dedi Will Green.

“Evet ,evet” dedi Jack, “ancak, bekleyelim bir müddet, bu yolda hiçbir şey yapamazlar, çavuşlarından ikisinin gri kaz tüyünden bir mesajı var. Bekleyin, henüz bizim sağımıza

geçmediler ve dolayısıyla yolun diğer tarafında, pusuda bekleyen adamlarımızı görmediler.”

Adamı iyice inceledim. Uzun, sıırım gibiydi ve geniş omuzluydu, çiftçiler için yapılmadığı aşikar olan, parlak çelik bir zırhın içindeydi ama üzerinde, şimdilerde ya da daha önceleri tarla işçilerimizin giyindiği iş önlüklerinin ya da yağmurlukların basit çizgilerinden vardı. Ve miğferinde sanki tüy değil de bir koçan buğday kamışı vardı. Belindeki kılıcın yanı sıra, eli ağır bir baltayı kavramıştı ve boynunda da çalmak için büyük bir boynuz asılıydı. Şunu söylemeliyim ki en az üç “Jack Straw” tanıyorum bu ayrı kardeşlikte ve birisi ötede Essex’ de.

Okçular yaylarını germiş beklerken, karşı tarafta bir hareketlenme vardı ve az sonrada üç adam alaydan ayrıldı; ortadaki at üstünde, diğer ikisiyse uzun saplı kılıçlar kuşanmıştı, üçü de zırhlıydı. Onlar yaklaştıkça, atının zırhına altın sarısı zemin üstüne neşeyle işlenmiş yeşil ağacı ve elindeki trompeti görebiliyordum.

“Bizi teslimiyete çağırmak için geliyorlar, konuşmasına izin verecek misin Jack?” dedi Will Green.

“Hayır” dedi öteki “ama yine de bırakalım da alsın uyarısını! Boynuzu çaldığımda vurun.”

Bu sözleri söyledikten sonra çite yanaştı ve zırhından olacak yavaşça tırmandı, meydana neredeyse on iki metre açıktaki durdu. Atlı trompetini ağzına götürdü ve uzunca çaldı. Sonra eline bir tomar kağıt aldı, tam okuyacaktı ki Jack Straw sesini yükseltti ve şöyle bağırdı:

“Devam etme, yoksa bir ölüden farkın kalmaz. Burada menfur fakihleri ve onların koyun postlarını istemiyoruz! Seni yollayanların yanına dön”

Ancak adam sert bir sesle araya girdi:

“Ha, öylemi siz insanlar! Neden silah kuşanıp toplandınız?”

Bunun üzerine Jack Straw bağırdı:

“Bay budala, sözüm bitene dek kımıldama yoksa derhal vururuz. Seni yollayanlara git ve deki; biz Kentin özgür insanları, Kral Richard’la konuşmak üzere Londra’ya yol alacağız ve onu bilmediklerinden, yani bu diyarda, boyunlarımıza yular geçirip bizi hayvana çeviren bir takım budalaların ve hainlerin varlığından haberdar edeceğiz. Ve Westminster’da Hüküm Günü, kutsanıp tacı taktığında ettiği yemine göre, hırsızlara ve hainlere karşı durmak onun hakkı ve sorumluluğu. Ve eğer ki zayıf düşerse yeminini tutamayacak kadar, o takdirde yardım ederiz; ve şayet krallığının gereğini yapmayacaksa, o vakit bizde kral olacak birini buluruz, ki O

da Cennet Kralının Oğludur. Şu halde, kendi kralımızla ve ordumuzla konuşmaya giderken önümüze duracak biri olursa, bu meşru hakkımızın, bırakında görsün sonunu. Seni yollayanlara ilet bu sözleri. Ama sen dinle ey mürekkepli koyun derisi dışkısı. Oyalanma, git. Üç kez kaldıracağım elimi ve üçüncüde bak kendine o vakit duyacaksın yaylarımızın boşalmasını ve ta ki iblis cehennemde seni karşılayana değin bundan başka bir şey duymayacaksın!”

Adamlarımız bağırdı, ancak haberci, bu sefer titreyen sesiyle, tekrar başladı:

“Hey! Siz insanlar, ne diye silah kuşanıp toplandınız? Büyük zarar ve de kayıp verdiğinizin yahut vereceğinizin farkında değilmisiniz ve de kralın derebeyliğine zarar verdiğinizin...”

Durdu. Jack Straw’un eli ikinci defa indi. Sağ ve sol yanındaki adamlarına bakındı, atın dizginlerini eline aldığı gibi, dört nala, ana gövdesine seğırtti. Jack Straw, bir yandan gülererek bahçeye tekrar girerken savunma hattımız boyunca kahkahalar koştular.

Sonra, düşman safında daha çok hareketlenme gördük, okçularını ve zemberek yaycılarını sol kanadımıza dağıttılar, silahlı ve uzun Gregory’nin bahsettiği ve bu kıymetli akşamda bizim için kolay lokma olan üçlü bayrağın altındaki adamlardan da dağılanlar

oldu. Çok geçmeden, harekete geçen safla yüz yüzeydik, okçular çevik bir hızla ileri atıldılar. Silahlıların onların biraz arkasında yer alıyordu. Onların şimdi ok menzilinde olduklarını biliyordum, ancak adamlarımız, ta ki şöyle bir yarım düzine kadar olan ilk atışlarının yoldaki etkisi öncesinde, her nedense atış için isteksizdi. Nitekim bana sonradan söylenene göre, silahlı adamlar hücum işareti yaptığında olmuş bütün bunlar.

Adamlar dosdoğru üzerimize ilerlemeye başlayınca, Jack Straw boynuzu dudaklarının arasına götürdü, bahçe çitleri boyunca beş altı defa daha yankılanan, yüksek ve keskin bir ses çıkardı. Her birinin oku yay kirişinde geriliydi. Onları, bilhassa Will Green'i izledim; o ve oku ve yayı sanki bir bütünmüş gibiydiler, öyle ki dışardan bakıldığında okun kertliğini kulağına rahatlıkla çekmiş gibiydi. Bir an, o nişan almışken, ve sonra, aman tanrım, sonra anladım kadim şairin, tanrı Apollo'nun yayı gevşediğinde bahsettiği dehşeti, zira gerçekten de, ok kirişlerinin artık birbirine karışmış olan tıngırtısı öyle dehşet verici ve kargıların uğultusu öylesine yakınımdaydı ki.

Şimdi Will' in önünde, dizlerimin üstündeydim ve apaçık görüyordum her şeyi. Zemberek yaycılarının (ki karşımızda başka uzun okçu yoktu zaten) hepsinde parlak miğfer-

ler ve dökme demir çivili, pişmiş köseleden zırhlar vardı. Onlar bize doğru yaklaştıkça omuzlarındaki, arkalarından sarkan büyük tahta kalkanları görebildim. Sol kanadımızın ötesindeki, uzun okçuları neredeyse bizimkiler kadar hızlı atıyorlardı. Bu arada, elma dallarının arasındaki ok kargaşasını ve aynı zamanda bir adamın çığlığını duydum ya da duyduğumu sandım. Ancak bizimle birlikte uzun ok, çapraz okun önüne geçmişti. Üçü vurulmuş ve arkaya doğru sürünürken zemberekçilerden biri oracıkta düştü ve büyük kalkanı da tangırtıyla üzerine serildi ve bir daha kıpırdanmadı. Diğerleriyse yaylarını çekmiş, nişan alıyordu. Ne düşüneceğimi bilemedim. Nişancılar yaylarını tekrar çekmeden, Will Green ve halkımızın az olmayan bir çoğunluğu okunu yayına yerleştirdi ve fırlattı. Sonrasındaysa dalların arasından tangırtıyla gelen ve başlarımızın üzerinden akan kısa okların tahta sesleriyle karşılaştık.

Will Green yayını bir kez daha çekerken diğer kardeşlerimizin de tekrarladığı bir şekilde öylesine hiddetle bağırdı ki, zemberek yaycıları, böyle askerlerin adeti olduğu üzere, büyük kalkanlarıyla örtünüp yerlerinde dönerek çapraz oklarını ikinci bir atış için çevirmek yerine, bir araya sığışıp silahlı adamlarına doğru koşuştular, oklarımızsa güm güm sesleriyle onlar koşuştukça kal-

kanlarına işliyordu. Dördünün yerde ölü ya da ağır yaralı bir vaziyette yattığını gördüm.

Okçularımız bir kez daha haykırdı ve her biri önlerindeki hatta, çabukça ama isabetlice oklarını topraktan çıkartıp, çekmeye ve fırlatmaya devam etti. Gerçekten de şu an, bu dehşet saçan okçuların zamanıydı. Öyle ki, Will Green'in de sonradan bahsettiğine göre, kumaş ya da kösele içindekini, beş yüz yarda uzaklıktan öldürebilirlermiş. Çapraz okçuların üç yüz yarda kadar yaklaşmalarına izin vermişlerdi ve şimdi bunlar beş yüz yarda mesafede bulunan sınırdaki silahlı adamlarla karışmış, adeta arap saçına dönmüşlerdi, ve belli ki ötedekiler de onlara pek iyi davranmıyor, aksine oyunun yetersizliğine olan öfkeleriyle kargılarının şenderesiyle şiddetle vuruyorlardı; Öyle ki Will Green'in söylediği gibi saman yığınınına atış yapmak gibi bir şeydi bu.

Tahmin edebileceğiniz gibi bütün bu karmaşa sadece birkaç dakika sürdü. Adamlarımız kısa bir süre daha, sanki huzurlu bir işteki mutlu işçiler gibi, oldukça sakin atışa devam ederlerken düşman hattı açıkça görünüyordu. Önde, üç kırmızı buzağı başlı bayrak ve onun yanı sıra armayla parlayan kısa ceketleri hariç baştan aşağı parıldayan çelik içindeki üç adam göze çarpıyordu. İçlerinden, ceketinde üçlü buzağı başı taşıyan

biri çevresinde döndü ve bazı emirler verdi, bunun ardından öfkeli bir çığlık kopardılar ve durmaksızın üzerimize harekete geçtiler. Elinde çıplak bir kılıç tutan, kırmızı buzağılı adam başlarındaydı. Bilmeniz gerekir ki, hepsi yayandı ve onlar yaklaştıkça, atlarının arkalarından iç oğlanlar ve seyislerce getirildiğini gördüm.

Will Green gerçekten de silahlı adamların kavganın ne ötesine ne de berisine hızlı koşamadıklarını ve telaşlı bir yürüyüşten daha hızlı olmadıklarını söyledi. Silahları onlarla birlikte patırıyor ve bu arada yayların tıngırtısı ve okların ıslığı kesilmek bilmiyordu, aksine batı boranının itelemesi gibi ilerliyordu ve zaman zaman silahlı adamlardan “Ha, ha! Dışarı, dışarı! Kentli Hırsızlar!” diye bağırtilar yükseliyordu.

Ancak onlar hücumu geçince Jack Straw bağırdı; “Baltacılar meydana! Baltacılar meydana!”

Bunun ardından baltacılarımızın hepsi yükseldi ve çitin üzerinden otağa atlayıp, oklarımızın altındaki hendek boyunca dizildiler yiğitçe. Jack Straw baltası elinde en ön saftaydı. Ardından baltayı sol eline aldı, boynuzunu kaptığı gibi gürültüyle öttürdü. Silahlı adamlar gittikçe yaklaşıyordu, çoğunluğu olmasa da kimisi ok fırtınası altında düştü. Hedef büyük olsa da, yarım kulaç-

lık okları dahi iyi dövülmüş zırhlı, levhalara işlemediğinden iş bir hayli zordu, üstelik içlerinde pek çok zırhlı vardı. Zemberekçiler tekrar atışa başlamışlardı bu arada, ama atışlar yüksek ve rasgele olduğundan bize bir zararı dokunmadı.

Karşımızdaki askerler Fransa savaşı esnasında akıllandıklarından, gittikçe yaklaşıyorlardı, okçularımız yaylarını bir kenara bırakıp kısa kılıçlarını çekiyor ya da bir yandan “Şimdi Hob Wright’ın aleti bu oyunu bitirmeli” diye homurdanan Will Green gibi baltalarını ellerine alıyorlardı. Vaziyet böyle iken ansızın çavuşların dizildiği savunma hattında onları, pek çoğunu doğramamış olsa da düşmanlarının çok, pek çok olduğunu ve etraflarının onlarca kuşatıldığını düşündüren bir parça durduran ok yağmuru başladı. Ardından yoldaki siper, silahlı adamlarla doldu. Öyle ki içimizde kılıç ya da silaha benzer ne tutabilen varsa oradaydı. Keza okçuların her biri yüksek bir nidayla ellerinde kılıç ya da baltayla atlamışlardı bahçe çitinden ve ardından baltacılar, yaycılar ve hepsi katıldı onlara, yarı silahlı ve kimisi yarı çıplak, yiğit ve yılmaz ve bununla beraber kırılğan ve eksik, savaşın gazabı ve güzel günlerin umudu yüreklerini coşturmaktaydı, ta ki karşılarında hiçbir güç duramayana dek. Ve işte böyle, her şey iç içe girmişti. Demir levhaların

perçinlenmesini ya da Floransa'daki kazancı caddesinin gürültüsünü çağrıştıran bir velvele sürüp gitti kısa bir müddet. Ardından, kalabalık hücumu geçti, çelik zırhlı çavuşlar ve silahtarlar ve şövalyeler itişe kakışa atlarına doğru koşuştular. Ancak kimisi bir kenara atıp silahlarını, açtılar ellerini barış ve fidye yakarmalarıyla ve kimisi de durdu dimdik ve savaştı umutsuzca ve ta ki kendileri yığılana dek darbelerle, kıydı birilerine. Ve bunlar da kaçamayacak ve merhamet dileyemeyecek olan muhafızlar, şef vekilleri, fakihler ve onların adamlarıydı.

Sanki bir resimden bakmaktaydım ve hayretler içindeydim, aklım hâlâ izini taşıdığı unutulmuş bir şeyi hatırlamak için çırpınıyordu. Kaçan silahlı adamların ardından nalların sesini duyuyordum. Okçular ve zemberek yaycılarının oyunun son dakikasından evvel dağılmışlardı. Birbirine karışmış kahkaha ve sevinç nidalarını ve aşağıdan çayırdan beri gelen ve yanımdaki ağaçların ince dallarını sallandıran akşam rüzgârını ve sakın kasabanın uzaktaki, ta ki bendeki ışık ve ses olup da hiçbir şeyi göremez ve duyamaz olana değin, seslerini duyuyordum.

Ayağa sıçradım derhal, ve orada karşımda, yolda onu gördüğüm ilk andaki gibi, ceketi, başlığı, kuşağındaki eşyaları ve elinde gerilmemiş yayıyla, yüzünde yine o gülüm-

seyen ve nahif ifadesiyle, öte yandan, belki biraz hazin bir duruşla Will Green vardı.

“Pekâlâ,” dedim, “ozanın hikâyesi nedir, bakalım?”

“Jack Straw’un önceden belirttiği gibi,” batan güneşin üstündeki gökyüzünün görkemli sunusunu işaret ederek Will “günün ve kavganın sonunda şövalyeler kaçtı ve şef öldü; fakih kabilinden ikisi öldürüldü meydana ve biri asıldı, ki öyle zalimdi onları zalimleştirecek kadar ve üç dava vekili vuruldu kafalarından, görkemli bir o kadar da akılsız adamlar, öyle ki kafataslarında beyin bulamadı kimse. Ve beş zemberek yaycısı ve bir okçu öldürüldü ve yirmisi ve bir o kadarının da yarısı Fransa savaşından geri gelenlerdi çoğu, oradaki Birliğin adamları, altın uğruna savaşmaktan başka hiçbir zanaatları olmayan adamlar, işte sonunda cezalarını da böyle çektiler. Pekâlâ, kardeşler, parşömen belgeleri ve gene parşömen iftira dilekçeleri bir yana, ruhlarının olmadığı aşikâr olan fakihler hariç, tanrı ruhlarını kutsasın.”

Dalıp gitmişti bir an, dedim ki; “Peki ya bizim kardeşlerimizden, var mı canına kıyılan?”

“Kasabamızdan iki iyi adam, Hob Horner ve Antony Webber hemencecik can verdiler. Hob bir mızrakla ve Antony ise el oyununda. Ve John Pargetter, omzundan ağır

yaralandı kılıçla ve dostlarımızdan beşi daha el oyununda verdi canlarını ve bir kısmı da yaralandı, ancak ağır değil. Ve katledilenlere gelince, Tanrı ruhlarını huzura kavuşturursa ne mutlu onlara, öyle ki yeryüzünde görmediler rahat yüzü. Bana gelince, artık arzu etmiyorum huzuru.

Ona bakıyordum, gözlerimiz birleşti küçümsenmeyecek bir sevgiyle. İçindeki öfkenin ve acının, insanın iyiliğiyle nasıl mücadele ettiğini gördüm hayretle. Ve iyiliğin izleri, o kadar berraktı ki yüzünde.

“Haydi gel, yaşlı delikanlı,” dedi, “bu adamlar hikâyeyi anlatmayı kestiklerine göre; sanırım John Ball’un ve Jack Straw’un söylenecek bir çift sözleri var hacın üzerinde. Yarın neyi yükleneceğimizden haberdar oluruz orada ve sonrada yersin ve içersin evimde bu defa, eğer nasip olmazsa bir daha.

Böylece yeniden geçtik meyve bahçelerinin içinden, diğerleri de bizimle birlikteydi uzağımızda ya da yakınımızda, ayın gölgeleri üzerine henüz düşürmeye başladığı çiğ örtülü çayırlıktan geçerken hepsi haça doğru döndü.

HAÇTA, BİRKAÇ SÖZ DAHA

Haçın basamaklarında, eski yerimi aldım yine, yanımda Will Green ve yukarımda yine John Ball ve Jack Straw. Ay, semanın yarısına değin tırmanmıştı ve sessiz ortamımızın dışında, insana dünyayı canlı ve mutlu hissettirecek bir çok ses ile beraber sakin, güzel kokulu, kısa yaz gecesi başlamıştı.

John Ball'u ve ne yapılacağını hikâyesini duyana dek sessizce bekledik. Ve az sonra başladı konuşmasına:

“İyi insanlar; evet başladı, fakat sona ermedi henüz. Hanginiz yarın Londra yoluna koyulmak için yeterince cesur?”

“Hepimiz, hepimiz” diye bağırdılar.

“Evet” dedi. “Sizden de bunu bekliyordum zaten. Gerçekten kulak verin söyleyeceklerime şimdi! Londra büyük ve hüzün verici bir kenttir. Geldiğiniz küçük kasabalarınız ve yataklarınız aklınıza geldiğinde,

mücadele etmek çok zor gelebilir oraya vardığınızda.

Üstelik sizler burada, Kentte yaşarken, Essex veya Suffolk'daki kardeşlerimizi düşünürsünüz gerçekten, ve orada bu sona erecek gibi gelir. Fakat Londra'dan, bütün dünyayı ve size yalnızca birkaç zayıf insanın üstüne yüklenmiş gibi gelen aşırı külfeti hissedebilirsiniz.

Yine de şunu söylüyorum sizlere; muzaffer olduğunuz bugünün ümidiyle hatırlayın Kardeşliği; ve Londra'ya vardığınızda akıllı ve ihtiyatlı olun. Ve şu kadarını söylemek gerekir ki dayanıklı ve cesur olun; öyle ki asla yıkılmayacak bir ev yapmaktasınız bugünlerde ve onu tutmak için ne çok büyük ne de çok küçük bu dünya ve sahiden dünyanın ta kendisi olabilir o ev ve haydi kötülük yapanlardan arındırın, dostlarımızın orada yaşayabilmesi için.”

Sustu bir müddet, fakat herkes sessizce dinliyordu hâlâ, sanki bir şeyler daha söylenecekmiş gibi, sonra: “Yarın Rochester'a gideceğiz; Sir John Newton'un bize şatoda ne söyleyebileceğini görmek hoş olacak gibi: hiç de kaba biri olmadığı ve dili konuşmaya iyi döndüğünden şatosundan çıkıp bizimle birlikte gelmesi ve bizim adımıza kralla konuşması iyi olabilir. Ve siz dostlar, iyi bilirsiniz ki Rochester'a vardığımız vakit büyük bir

grup oluruz ve Blackheat'e varmadan önce oldukça büyük; peki ya Londra Köprüsü'nde bizi kim ağırlayacak?

Onun için ki, bizim kendimizden ve bizi katledeceklerin yumuşak sözlerine kulak vermemizden başka bizi yıkacak hiç bir şey yoktur. Onlar, lordlar, meclis üyeleri ve fakihler bizim için öğüt ve çare düşünürlerken, bize evimize gidip eşlerimiz ve çocuklarımızla huzurlu bir şekilde kalmamızı söyleyeceklerdir ve öyle ki kendi aptallığımız dahi söyleyecektir bunu bize; ve eğer ki dinlersek bunları yıkılırız gerçekten; zira barışımızı savaşla bozacaklar, kadınlarımızı ve çocuklarımızı bizden alacaklar ve kimimizi asacak ve kimimizi kırbaçlayacaklar ve diğerleri onların boyunduruğu altında hayvanı olacak. Evet ve daha kötüsü yiyecek sıkıntısı artacak.

Kulak asmayan budalalara gelince, sizden biri mi yoksa sizin düşmanlarınız mı olacaklar, öyle ki her ikisi de sizi yoldan çıkaracaktır.

Lordlarla barış görüşmeleri yapmayın, zira size ne söyleyeceklerini zaten biliyorsunuz: 'Köylü, sana gem vurup eyer takayım, sizin kazandığınız rızkı ben yiyeyim, sizi sömürdüğüm için size kötü isimlerle sesleneyim: ve kendiniz için konuşmayın ve yapmayın, size söylediğimiz gibi tasarruf edin.'

Tüm bunlar, onların barış görüşmelerinin sonucudur.

O yüzden cesur olun ve yine cesur olun ve üç katı cesur olun! Oku kavrayın, bayrağı taşıyın, kılıcı sallayın ve ilerleyin kardeşlik adına!”

Bağırtilar içinde konuşmasını bitirdi, fakat hemen akabinde bağırtilara cevaben boruların yüksek sesi duyuldu, öyle ki yeni bir saldırıdan şüphelendim; ve kalabalıktakilerden bazıları yaylarını germeye ve el baltalarını kavramaya başladılar; fakat Will Green beni kolumdan çekti ve dedi ki:

“Boruların sesinden anlaşılır ki onlar dostumuz; bu gece ayrılıyorsun yaşlı delikanlı.” Ve sonra Jack Straw haçtan bağırdı: “Adil ve nazik olalım, efendilerim! Bu adamlar bizim kardeşliğimizdendir ve bu gece sizin misafirlerinizdir. Onlar Medway’ın bu tarafa bakan eğimlerindenler ve haç yolu sebebi ile bizimle beraberler ve bu taraflarda en iyisidir bu yol, demem o ki Rochester’a giden en kısa yol. Bu gece fark edilmediğimizden hiç şüphemiz olmasın, yollara nöbetçiler yerleştirdiğimden ne bir adamın oğlu, ne de bir kısrağın tayı gözlenmeden yanımıza yaklaşamaz. Şimdi arkadaşlarımızı iyi karşılayalım. Gerçekten onların bir saat geç gelmelerini bekliyordum, ancak onlar bir saat erken geldiler, bazı başlar bu gece kuş tüyü

yataklar yerine, soğuk otların üzerine uzanacaklar. Fakat olsun, her şey yolunda ya!

“Şimdi evlerimize gidip, yiyip içeceğiz ve uyuyacağız bu gece, bir daha asla olmasa bile, dostlarımızın ve yoldaşlarımızın kalabalığı arasında ve hatta kargaşadan uzak sakince, zira yapılacak çok iş var. Bunun üzerine rahip şöyle buyurdu: “Siz ölülerinizi taşıyın, hem arkadaşlarınızı, hem düşmanlarınızı, kilisenin mihrabına doğru. Ve O, bu gece bekleyecek onların başını; fakat yarından sonra bırakında gömsünler ölülerini!”

Bunun ardından haçtan aşağı indi, Will ve ben harekete geçip yeni gelenlere katıldık Ay ışığının altında, zırhları soğuk buz gibi parlayan bazıları hariç, bizim kasabamızın insanları gibi kuvvetli ve her şekilde zırhlı ve silahlı, yaklaşık üç yüz kişiydiler. Will Green çok geçmeden onlardan bir düzinesini evinde misafir etmek üzere yanına aldı ve sonra onu bir müddet kaybettim, ve döndüğümde arkamda, John Ball’u neşeli yaylalıların telaşlı ve mutlu davranışlarına dalgın bir şekilde bakarken buldum.

“Essex’li kardeş” dedi, “bu gece bir daha görebilir miyim seni, konuşmak isterim seninle, öyle ki çoğu kişiden daha fazlasını görmüş geçirmiş biri gibi görünüyorsun.”

“Tabi,” dedim, “eğer Will Green’in evine gelerseniz, keza oraya davetliyim.”

“Oraya geleceğim,” dedi, nazikçe gülererek, “ancak kimseyi tanımıyorum meydana. Bak işte, Will Green, bir şeyler arıyor ve aradığı benim. Fakat onun evi pek çok arkadaşın şarkılarına ve konuşmalarına mekân olacak; ve gerçekten, içimde her birinin kendi karşılığını bulabileceği sakin bir yerde ortaya çıkmak için kıvranan sözler var. Şayet bu sabah canlı ve aşağılık olan ölü adamlardan korkmuyorsanız akşam yemeğinin ardından kiliseye gelin ve orda konuşuruz konuşacağımız ne varsa.”

O sözünü bitirmeden evvel, Will Green yanımıza gelmişti, eli rahibin omzunda, konuşmasını bitirmesini bekliyordu: Ve John Ball’a evet niyetinde başımı salladığımda şöyle dedi:

“Şimdi, baş rahip iki üç saattir yeterince konuştunuz ve bu yeni kardeşim evimde anlatmalı ve konuşmalı. Ve benim kız duymalı onun, şu an oklar ortalıkta yokken dahi sığınan bilge sözlerini. Bu yüzden buyurun gelin siz de güzel kardeşlerim.”

Böylece hep beraber küçük sokağa döndük. Fakat John Ball benimle konuşurken kendimi garip hissettim, sanki kelimelerimin ortaya döküleceğinden çok daha fazlaymış gibiydi söyleyeceklerim, sanki diğer insanlardan yeni bir sözcük silsilesi talebinde bulunmuş gibiydim. Üstelik, sokaktan tekrar

geçerken, manzaranın muhteşem güzelliğine tekrar vurulmuştum; evler, yeni mihrabı ve kulesi ile kilise, ay ışığında bembeyazdılar şimdi. İnsanların elbiseleri ve silahları, erkekler ve kadınların vakur sedalı lisanları, tuhaf ve ahenkli konuşma biçimleri, yine benim için bir merak konusu olmuş ve neredeyse ağlatacak denli etkilemişti beni.

WILL GREEN'DE AKŞAM YEMEĞİ

Sanki onlara ait değilmişim gibi derin düşüncelere dalmış bir halde, diğerleri ile birlikte Will Green'in evine dek yürüdüm. O en varlıklı toprak sahibi çiftçilerden biriydi. Ve evi de daha önce bahsettiğim, alt katı taştan olan evlerdendi. Yapısalı çok olmamıştı ve de çok düzenli, tertipliydi. Eve varana dek merakım yatışmıştı, hatta belki de o günlerin cömert bir çiftçisinin meskeni olduğundan size daha detaylı bir tasvirini yapmam gerekir, ki çok güzel demekle eşdeğer bir söylem olacak bu. Diğer tarafındaki ev, köydeki son ev, eski ve hatta eski zamandan kalmaydı; tümüyle taştan inşa edilmişti. Sonradan eklenen ve sofayı andıran yeni kısım hariç bazıları incelikle işlenmiş yuvarlak kemerleri vardı. Bunun papazın evi olduğunu biliyordum; fakat o, John Ball'dan daha farklı bir rahipti. Korkulan ve nefret edilen ne varsa,

o evde yaşayan ve dua eden diğer iki rahiple birlikte, onun manastırına dönmüştü. Öyle ki kasabanın erkekleri ve özellikle de daha çok kadınları, John Ball'un sabahleyin yeni mihraplarında, Aşai Rabbani Ayini'ni, büyük bir memnuniyetle, nasıl vereceğini düşünüyorlardı.

Will Green'in kızı kapıda onu bekliyordu; sıkıca ve istekle kucakladı babasını ve bununla beraber hepimize teker teker öpücükler ayırmıştı. Dediğim gibi, kuvvetli bir kızdı, hoş ve sıhhatliydi ayrıca. Babasını görmekten çok mutlu olmuştu öyle ki bunca zaman yüreği ağzında dolaştığını anlamak hiç de zor değildi. Onun çocukları olduğu aşikâr, on iki yaşlarında bir kız ve on yaşlarında bir oğlan çocuğu ve bir de geçimini orada sağlayan yaşlı bir kadın ve ayrıca biz oturduktan sonra içeri giren ve Will Green'in nazikçe başıyla selam verdiği üç genç adam vardı. Gürbüz, yakışıklı delikanlılardı. Fakat o akşam hayvanlarla otlakta olduklarından savaşı görmemişlerdi.

Girdiğimiz oda gerçekten evin ta kendisiydi, zira hiçbir şey yoktu zemin katta fakat bu oda ve bir de köşede tavan arasına ya da bir odaya çıkan merdiven vardı. Rose'daki odaya çok benziyordu, ama daha büyüktü. Dolap daha iyi ve ustalıkla işlenmişti ve üstünde daha çok kap vardı. Ayrıca duvarlarda

ahşap kaplama yerine, kuş ve ağaç işlemeli, yeşil yün ipliğinden, kaba ve gevşekçe dokunmuş örtüler asılıydı. Odanın her tarafı çiçek demetleriyle kaplıydı, çoğu dere yataklarında bolca gördüğüm sarı açan zambak ve kır çiçekleriydi. Ama kapının yanındaki pencerede ilk uyandıgımda gördüğüm o beyaz gelinciklerin aynısıyla dolu bir saksı vardı ve masa olduğu gibi et ve içeceklerle donatılmıştı. Ortada, beyaz örtüyle kaplı, kalaydan yapılmış bir tuzluk vardı.

Oturduk, rahip eti Teslis adına kutsadı, istavroz çıkardık ve ardından yemeğe giriştik. Yemekte bolca et suyuna çorba, etli yemek, ekmek ve kiraz vardı. Yedik, içtik ve böylece tıka basa doyunca da muhabbete başladık.

Yine de geçebileceği denli keyifli değildi ziyafet. Will Green beni yanına oturttu ve diğer yanında da John Ball vardı. Fakat rahip kendinden geçmişti bir parça. Ve sanki düşüncesinden kaçmaya çalışırmışçasına oturmuş bir şeyi düşünüyordu. Will Green ara sıra kızına bakıyordu. Ve zaman zaman gözleri köşe bucak geziniyordu güzel odada, belli ki seviyordu odayı ve o yumuşak yüzü kedere büründü ancak katiyen asılmadı. Çobanlar sofaya girer girmez çarpışmada öldürülen arkadaşları ve onların eşleri ve çocuklarıyla ilgili sorular sormaya başladılar;

bir müddet kimse şakalaşmaya kalkışmadı nitekim komşuluğu seven nazik bir halktı- lar, hem ölüler hem de bugünkü işten canı yanacak olan sağlar için üzülyüyorlardı.

Bir müddet sessizce oturduk. Görünme- yen ay, çatının üzerinde parlıyordu, öyle ki ay odaya girmediği halde siyah gölgeler bir yana, dışarısı tamamıyla aydınlık ışıldıyor- du. Kulenin beyaz duvarı görebildiğimiz en beyaz ve en parlak nesneydi.

Pencereler ardına kadar açıktı ve gece- nin hoş kokuları ve etlerini yiyen yahut ka- sabada eğlenen erkeklerin sesleri üzerimizde dolaşıyordu. Zaman zaman kilisenin batı- sındaki ağaçlardan bir baykuşun ötüşünü ve sinsice avının peşinde dolaşan kakımın korkuttuğu bir karatavuğun keskin çığlığını ya da yayladaki kırlardan bir ineğin uzaktan gelen böğürmelerini veya hac yolunda tırıs giden bir atın toynak seslerini (ve bu da bi- zim nöbetçilerden biri olmalı) duyduk.

Bu şekilde bir müddet oturduk ve haki- katen güzel, uzun zamandır aşına olduğum görüntüler, sesler ve kokularla karışan, il- ginç, güzel manzaralar karşısında bir kez daha ben de merak ve haz duygusu uyandı.

Fakat şimdi, Will Green kızıyla birlikte oturduğu yerde hareketlendi, kızı onun san- dalyesine doğru uzanıyor, elleri onun kıvrı- cık saçlarında geziyordu ve hafifçe ağlıyordu

sanırım. Onun sert, kuvvetli sesi bozdu sessizliği.

“Neden, genç delikanlılar ve komşular, bizi huzursuz eden nedir? Eğer bu arifede bizden kaçan şövalyeler, buraya sürünerek gelip pencereden bakacak olurlarsa her şeye rağmen hepimizi öldürdüklerini ve de onlarla savaşan adamların ruhlarından başka bir şey olmadığımızı varsayacaklar. Yine de gerçekten ara sıra dostlarla bir araya gelmek çok güzel, bırakalım da yaz gecesi konuşsun bizimle ve anlatsın hikâyelerini. Şimdi, tatlım, tahta kaseyi ve şarabı getir.”

“Gerçekten” dedi, John Ball, “Eğer ki şu an aşırı gülmezseniz, yarın sabah, nokta ve kenar oyununa yaklaştıkça, daha çok gülersiniz.”

Yayladan gelen misafirlerden birisi “doğru” dedi. “Biz Fransa’da savaşırken de öyle görünüyordu. Savaşın akşamı çok sakin ve sabahı neşeliydi.”

“Evet” dedi bir diğeri, “fakat orada, aslında bir hiç uğruna savaştınız, fakat yarın ki adil bir ödül olacak.”

“Yaşam uğruna savaştık,” dedi ilki.

“Evet,” dedi ikincisi, “yaşam uğruna ve ayrılıp eve gitmek ve fakihleri o zalim oyunlarında bulmak için. Haydi Will Green, hepimizin sağlığına içelim.”

Şimdi Will Green’in elinde bir kase şa-

rap vardı. Ayağa kalktı ve şunları dedi: “Şimdi burada, sapan demirlerimizi kılıçlara ve budama kancalarımızı mızraklara dönüştüren Kent zanaatkârlarının sağlığına içelim efendiler!”

Sonra içti ve kızı, taşana kadar yine doldurdu kaseyi ve bana verdi. Elime aldığımda hafifçe parlatılmış, acayip bir şekilde beneklenmiş ve etrafınınsa “Teslis adına kadehi doldurun ve bana için” söylencesinin oyulduğu gümüş bir şeritle sarılı bir tahta parçası olduğunu gördüm. İçmeden evvel aklıma şöyle bir şey söylemek geldi: “Yarına ve mutlu diğer yarınlara.”

Sonra koyu kırmızı şaraptan koca bir yudum aldım ve başkasına verdim ve herkes bir şey söyledi. “Londra Köprüsüne giden yola”, “Hob Carter ve eşine” ve bunun gibi şeyler, ta ki en son John Ball içip de şunları söyleyene kadar:

“On yıl sonrası ve Kardeşliğin özgürlüğü.” Sonra Will Green’e” Şimdi, Will kalkmalı ve orada, kilisedeki hem dostların, hem düşmanların ölümlerini beklemeliyim. Ve içinizden her kim günah çıkaracaksa, bırakında oraya bana gelsin sabahleyin, sakın ha bırakmayın güneşin doğumu sonrasına, az bir müddet dahi olsa. Ve Thames Nehrinin oradan gelen bu arkadaşımız ve kardeşimiz, benimle konuşma arzusunda ve ben de onunla.

Ve Şu halde ona el verip götüreceğim Şimdi. Tanrı sizleri korusun, dostlarım!”

Masanın başına geldiğinde onu karŐıla- mak için kalktım ve tuttum elini. Will Green bana dönüp Şöyle dedi: “Vakitlice dnesin, ihtiyar delikanlı; Rochester’da akşam ye- meği yiyeceksek Şayet sabahleyin erkenden kalkmalıyız.”

Olur derken kekeledim. John Ball yarı gülümser vaziyette, acayip bir hal takınmıŐ bana bakmaktaydı ve kalbim endişe ve kor- ku içinde atıyordu; sessizce yanaŐtık kapiya ve ardından dışarı parlak ay ıŐıđına çıktık.

EŐikten geçerken bir müddet oyalandım, sarı ıŐıklı pencereye ve çok yakında geri d- neceğimden hiçbir anlam veremediğim acı ve özlemle orada gördüğüm insanların hallerine baktım. John Ball yrmem için beni dört- medi de sanki dinlemem için elini kaldırdı. Ev halkı ve misafirler çoktan yerleŐmiŐlerdi yatak- larına, bizim ayrılıŐımızın ardından, ortam ga- yet keyifli gibi görünüyordu, Fransa’dan bah- seden misafir, vahşi ve hüzünlü bir nağmeyle bir savaş türküsünü dillendiriyordu. Kafamı çevirip kiliseye doğru yürümeye baŐladıđımız- da, duyduğum ilk sözleri hatırımdaydı:

*“Fransa’nın güzel bir meydanında ,
Savaştık bir sabah,
Nehir kenarında,*

*Sere serpe uzanan bir yerde.
Pek çok Lord vardı orda ,
Ve karmaşada biçilmiş insanlar,
Baronların sancaklarının ortasında
Ve şövalyeliğin cesur erkekleri,
Ve mızrakçılar ve çavuşlar,
Ve mızrak nişancıları vardı”*

ÖLÜLER VE DİRİLER ARASINDA

Zengince işlenmiş, yuvarlak kemerli bir kapının altındaki güney sundurmadan kiliseye girmiştik ve kapı girişinde, kemerin altından ve ay ışığından görebildiğim kadarıyla Aziz Michael ve Dragon'u betimleyen bir heykel vardı. Kilisenin oldukça karanlık orta sahınına geldiğimde, elimde o beyaz gelinciklerden olduğunu fark ettim; Will Green'in evinden çıkarken penceredeki saksıdan almış olmalıyım.

Orta sahnin pek büyük değildi, fakat geniş görünüyordu gene de, biraz eski gibiydi, fakat ustalıkla inşa edilmiş güzel bir alandı; çatı duvardan duvara uzanan büyük bağlantı kirişleriyle kavisli ağaç kirişlerden yapılmıştı. Sağında ve solunda derin ve zengin renklerdeki desenlerle bezenmiş, beyaz kafes perdahlı, pek öyle geniş olmayan pencerelerden içeri akan ay ışığı bir yana, hiç ışık

yoktu. Her koridorun doğu ucunun yanına daha geniş olan ikişer pencere, henüz yeni yapılmıştı ve böylece kilise doğuya doğru aydınlanıyordu ve orta sahnın ve yeni boyası ve altın kaplamasıyla ışıldayan mihrap arasındaki büyük bölmenin üstündeki tüm eserleri görebiliyordum. Bölmenin üstündeki balkonda, mihrap kemeri ve balkon arasındaki tüm alanı dolduran o muazzam haçın önünde, bir mum parıldıyordu. Her koridorun doğu ucunda güneydeki dış duvara yaslanan yüksek bir sunak vardı. Kuzeydeki, koridor mihraba doğru uzandığından, oymalı ve parlak boyalı perdeye bakıyordu. Bu ikinci sunağın yanında, yeni yapılmışa benzeyen, iyi oyulmuş ve şekil verilmiş birkaç meşe peyke vardı. Diğer taraftan dışarıda gördüğüm eşyalar arasındaki çanak çömlekler gibi sırlı tuğlalarla kaplanmış olan orta sahnının zemini oldukça berraktı ve kemerlerin sütunları, adeta denizden çıkarmışçasına bulanık lakin üzerine düşen parıltılarla, beyaz ve zarif bir halde ay ışığının altında zemin-den yukarı yükseliyordu.

Rahip bana kutsal suyu verip, kendisi istavroz çıkarırken oyalanıp etrafa bakma fırsatı buldum ve sonra duvarlara tümüyle hikâyelerin tasvir edildiğini gördüm. İçeri girdiğimiz sunduraya yakın, siyah sakalıyla Will Green'e benzeyen dev bir Aziz Chistopher tas-

viri ve mihrap kemerinin üstünde, ressamın ne kralları ne de rahipleri kayırdığı ve mavi külahıyla bir fakihin, şeytanın cehenneme çektiği gruptaki ana figürlerden biri olduğu, Kıyamet günü tasviri vardı.

“Evet” dedi John Ball, “Bu iyi bir kilise ve gördüğün gibi Canterbury ve Londra arasındaki türlerine kıyasla da güzeldir; ancak ölü olanların nereye yerleştirildiklerinden ve öldüklerinde nereye yerleştirileceklerinden, bu evi Tanrının yaşaması için kimin inşa ettiğinden şüphe ediyorum. Tanrı nihayet onların temizlenmesini bahşeder; gerçekten de şimdi sağ olanlarından birisi acımasız pis bir domuz ve acımasız bir kurttur. Alim, bu kadar emin misin hepsinin ruhlarının böyle olduğuna ve şayet öyleyse, bu Tanrının hayırlı bir işi mi? Seninle böyle konuşuyorum, çünkü senin iftiracı olmadığını düşünüyorum; ve şayet öyleysen, bu yolculuktan dönmeyi düşünmediğime göre neden dikkate alayım ki?”

Ona baktım ve sanki yanıt vermek için biraz telaşlandım, fakat sonunda şunlar döküldü dilimden: “Dostum, vücuttaki bir yana, hiç ruh görmedim ki; herhangi bir şey söyleyemem.”

İstavroz çıkarttı ve “Yine de burada, ruhumla geçen bir çok günün, azizlerin kardeşliği arasında saadet içinde olacağına ve be-

denim cesedimden yükselmeden önce dahi mutlu olacağını düşünüyorum; dünyada akıllıca çalıştığım için, ve Aziz Martin, Aziz Francis, ve Canterbury'den Aziz Thomas gibi bu dünyadan uzun zaman önce ayrılmış iyi arkadaşlar biliyorum, cennet kardeşliği için hakkımda iyi konuşacak olan arkadaşlar. Ve hiçbir suretle mükafatımı kaybetmeyeceğim.

O konuşurken çekingen bir tavırla bakıyordum; yüzü tatlı, sakin ve mutluydu ve onu kederlendirecek hiçbir söz söyleyemedim, ama galiba gözlerim hayretle bakmıştı, bunu fark etmiş ve şaşırılmıştı. “Bunlardan en çok hangisine inanırsınız?” dedi. “Bundan başka ne için ölür ki insan?”

Gülümsedim, “O halde niçin yaşıyorlar?” dedim.

Beyaz ay ışığında bile yüzünün kızardığını fark ettim ve yüksek sesle haykırdı, “Büyük işler yapmak için yahut da onları doğduklarına pişman etmek için.”

“Tabii” dedim. “Yaşamak için yaşıyorlar, çünkü dünya yaşıyor.”

Elini uzattı bana doğru ve sımsıkı tuttu, ancak başka bir şey söylemedi ve haç bölümündeki kapıya gelene kadar böyle devam ettik, sonra eli yuvarlak kapı sürgüsündeyken bana döndü ve “Çok ölü gördün mü?” dedi.

“Hayır, sadece birkaç tane” dedim.

“Ben pek çok gördüm,” dedi, “ama şimdi, gel ve bunlara bak, önce dostlarımıza ve sonra düşmanlarımıza, öyle ki Kıyamet günü gelmeden önce, dünyadaki günlerimizi oturmuş konuşurken onları görmek için bakmayabilirsin.”

Böylece kapıyı açtı ve mihraba girdik, yüksek sunakta okunmuş ekmeğin önünde bir ışık yanıyordu ve perdahtaki resimler ve çiçeklenen camla saydamlaşan geniş pencerelerden sızan ay ışığında kızıl ve acayip görünüyordu. Girdiğimiz yerde, papazlar ve rahipler için, şu ana kadar gördüğüm tüm ağaç işlerinden daha güzel ve oldukça gösterişli işlenmiş yeni koltuklar vardı ve her yer zengin, güzel renkli, zevkli ve zarifti. Bizim ölülerimiz yüksek sunağın önünde, alçak teneşirin üstünde duruyordu, yüzleri keten beziyle örtülüydü, zira bazıları mücadelede çok ağır vurulmuş ya da doğranmışlardı. Cesetlerin yanına gittik ve John Ball birinin yüzündeki örtüyü kaldırdı; Kalbinden mızrakla vurulmuştu, yüzü dingin ve halimdi, saçları neredeyse beyazlamış, açık tenli, yakışıklı bir gençti. Orada, düştüğü elbiseleriyle yatmaktaydı, elleri göğsünde çapraz bağlanmıştı ve bir hücum hacı tutuyordu. Bir tarafında yayı duruyordu, diğer tarafında ise mızrak kılıfı ve kılıcı.

Çarşafın kenarını tutarken John Ball şöyle dedi: “Ne dersin bilgin? Buna bakarken kalbin sızlıyor mu, adamın kendisi için ya da kendin için ve onun gibi olacağın zaman için?”

“Hayır, bunun için hiçbir üzüntü duymuyorum; çünkü adam burada değil, bu ev boş ve efendisi çıktı oradan. Gerçekten bana öyle geliyor ki yalnızca bir adamın soluk görüntüsü bu. Hayır, hatta o bile değil, bir görüntü olsaydı şayet adamın yaşarkenki görüntüsü gibi olurdu. Fakat burada, ne hayat var ne de hayata dair bir iz. Hayır, bundan etkilenmedim, adamın kıyafetinden ve savaş teçhizatlarından daha çok etkilendim. Onlarda, onda olduğundan daha çok hayat var.”

“Doğru söylüyorsun,” dedi, “fakat ona baktığında kendi ölümün içinde mi üzülüyor musun?”

“Bu kadar düşünmeyeceğim bir şey için niye kederleneyim ki? Düşün ki ben yaşarken öleceğimi düşünemem, ya da ölüme hiç inanamam bile, öleceğimi gayet iyi bildiğim halde. Ama kendimi herhangi bir şekilde yaşarken düşünebilirim.”

Şaşırmış gibi baktı yine ve şunları derken yüzü aydınlanmıştı:

“Evet, gerçekten kilisenin ölümle kastettiği şey bu ve hatta benim aradığım şeyde. Ve

ahrette, vücuttayken yaptığım tüm işleri göreceğim ve aslında ne olduklarını ve onlardan ne çıkacağını; kilisenin daimi bir üyesi olup olamayacağımı ve işte bu Kardeşliktir o vakit, tıpkı şimdi olduğu gibi.”

O konuşurken içimi çektim, sonra şöyle dedim, “Evet, kimse varolmamayı kavrayamadığından, pek çok insan bu veya benzeri şekilde düşünmüştür. Yaşlı Danimarkalıların hikâyelerindeki gibi düşünüyorum ben de, onların ölen biri için söyledikleri genel şey şudur: ‘Hayatını değiştirdi.’”

“Sizde mi böyle inanıyorsunuz?”

Hiçbir şey söylemeden kafamı salladım.

“Şimdi ne söyleyeceksin?” dedi. “Öyle ki adeta bir duvar gibi bizi ayıran bir şeyler var sanki ikimizin arasında.”

“Bu,” dedim, “ölüp gitsem bile, yine de insanlık devam edecek ve o yüzden ben hiç yok olmayacağım, çünkü ben bir insanım; ve hatta sen böyle düşünsen bile, veya en azından böyle yapsan bile, iyi arkadaş. Şu andan itibaren, Kardeşliğe sadakatsiz olmaktansa ya da Kardeşlik için elinden geldiğinin en iyisini yapamamaktansa acı ve zulüm içinde ölmeye hazırsın. Halbuki, haçta söylediğin gibi, konuşulan birkaç kelimeyle ve biraz gerçeğin bir araya gelmesiyle, ödenen birkaç kuruş ve yapılan birkaç ayın ile, bu dünyada ve o cennette iyi bir mevkiin olabilirdi. Ve

senin yaptığını şimdi isimsiz ve bilinmeyen pek çok yoksul insan da yapıyor ve dünya durana dek yapacaklar ve bundan daha azını yapanlar, korktukları için başaramayacaklar ve korkaklıklarından utanacaklar, utançları yaşayamayacakları denli artmasın diye de kendilerini kandırmak için bir çok hikâyeye uyduracaklar kendilerine. Ve güven bana, şayet böyle değilse, dünya yaşamayacak, ölecek, kendi pisliğinin kokusuyla boğularak. Şimdi, aramızdaki duvar kalktı mı, dostum?”

Bana bakarken nazikçe gülümsedi, fakat üzgün ve çekingendi, ve sonra kafasını salladı.

Bir müddet sonra “Dostlarımızın suretlerini gördün, bir zamanlar düşmanımız olanların suretlerini de gel, gör” dedi.

Ardından, yan bölmeden mihrap koridoruna giden yolu gösterdi ve orada döşemede düşmanların bedenleri yatıyordu, silahları alınmış, zırhları çıkarılmış, fakat diğer elbiseleri çıkarılmamış ve hepsinin değil ama çoğunun yüzü örtülüydü. Koridorun doğu ucunda güzelce işlenmiş, pahalı kumaşla kaplı bir başka sunak vardı ve üzerindeki duvarda, ortasındaki oyukta kılıcıyla pelesinini ikiye kesip bir yarısını yarı çıplak bir dilenciye veren at sırtındaki keyifli bir şövalyenin yaldız kaplamalı ve boyalı bir tasvirinin olduğu heykel işi vardı. “Bu adamlardan herhangi birini tanıyor musun?” dedim.

“Yüzlerinden çıkartabildiğim kadarıyla, bir kaçını, ama bırakalım da, ölü olarak kalsınlar” dedi.

“Kötü adamlar mıydı?” dedim

“Evet,” dedi, “İki ya da üçü öyleydi. Ancak sana onları anlatmayacağım. Bırakalım da, bu evin sahibi Aziz Martin, eğer isterse o anlatsın. Diğerlerine gelince talihsiz ahmaklardı, ya da ekmeklerini bir şekilde kazanmak zorunda olup da kazanmanın bu kötü yoluna itilmiş insanlar; Tanrı ruhlarını huzur içinde yatırsın. Bundan böyle dedikoducu olmayacağım, Tanrı’ya bile.”

Öylece bir müddet düşündük durduk. Ben ölü adamlara değil de, John Ball nihayet bana dönüp de elini omzuma koyana değin, orta sahindakilerden daha zengin ve derin renkli olan, duvardaki garip resimlere bakıyordum. İrkilerek “Evet kardeşim, şimdi söz verdiğim gibi tam vaktinde, Will Green’in evine dönmeliyim” dedim.

“Henüz değil kardeşim.” dedi, “Sana söyleyecek hâlâ çok şeyim var, ve gece henüz körpe. Haydi gidip papazların koltuklarına oturalım ve erkek kısmının bu dünyasıyla ve yaşadığımız bu topraklarla ilgili meseleler hakkında tartışalım; çünkü bir kez daha benim görmediğim ve göremediğim şeyleri gördüğünü düşünüyorum.”

Bu sözleriyle beni mihraba geri götürdü ve batı uçtaki, yüksek sunağa ve büyük doğu penceresine bakan sandalyelerde yan yana oturduk. Bu vakitler, ay gök kubbe etrafında döndükçe mihrap sönükleşiyordu. Fakat yine de ayın cılız ışıkları sızıyordu içeri. Öyle ki, bize bakan pencerenin etrafındakileri hâlâ tüm parlaklığıyla görebiliyordum ve biliyordum ki kısa yaz gecesi bitene dek bu cılız ışık sürüp gidecekti ve tan ağarınca, şafak bize etrafımızdaki her şeyin rengini gösterecekti.

Öylece oturduk ve ne söyleyeceğini duymak için düşüncelerimi topladım ve benim ona ne sormam gerektiğini düşünmeye çalışıyordum. Benim onun hakkımda düşündüğüm gibi o da benim hakkımda düşünüyordu; ne var ki benim göremediklerimi görmüştü.

İKİSİ GELECEK GÜNLERİ KONUŞUR

“Kardeşim,” dedi John Ball, “Maceramız hakkında ne düşünüyorsun? Oyunu insanlar gibi oynamakla doğru yaptığımızı mı düşündüğünü sormuyorum, fakat insanlar gibi oynamakla, insanlar gibi başarısızlığa uğrayacağımızı mı düşünüyorsun?”

“Niye bana soruyorsun?” dedim, “Bu kilisenin ötesini ne kadar görebilirim ki?” “Daha öteyi,” dedi, “senin alim olduğunu ve kitaplar okuduğunu bildiğim için ve ayrıca bir türlü adını koyamadığım bir şekilde, sen bizden daha bilgilisin, sanki dünya seninle, bizimle olduğundan daha çok yaşamış. O yüzden kalbinde ne varsa saklama, çünkü bu akşamdan sonra, Cennet kardeşliğinde karşılaşana dek, seni bir daha göremeyeceğim sanırım.”

“Dostum,” dedim, “ne istiyorsan sor bana, yahut yıllara, hikâyelerinin bir parça-

sını anlatmalarını için gelmelerini rica et. Ve hâlâ sizin bu konuda kendi sanınız olabileceğini düşünüyorum.”

Dirseğiyle destek alarak sandalyede yükseldi ve dolu bir ifade ile yüzüme bakıp, “Yani şu mu ki; sen etten bir insan değilsin, fakat Kardeşliğin Efendisi ve Cennet Kralının oğlu tarafından ne olacağını söylemek için mi gönderildin bana? Şayet öyleyse açıkça söyle, çünkü daha önce bununla ilgili düşünmüştüm, oysa sizin konuşmanız bizimkine benziyor da benzemiyor da ve yüzünüzde günümüze uymayan bir şeyler var. Ancak yine de dikkat edin, şayet öyle biriyseniz, ki korkarım değilsiniz, hayır seni gönderen o da değil, uygun ve doğru olanı yaptığımdan, ne senin ne de onun emri için Londra Köprüsü’ne geri döneceğim, aksine direneceğim.”

“Hayır,” dedim, “şimdi bile, size ölümü değil hayatı bildiğimi söylemedim mi? Ben ölü değilim ve beni kimin gönderdiğine gelince; kendi isteğimle geldim demiyorum, öyle ki bilmiyorum ve hatta buraya gönderilme sebepimi de bilmiyorum. Ve dahası bunu size söylüyorum, şayet sizden daha çok biliyorsam bile, çok daha azını yapıyorum; o yüzden siz benim liderimsiniz ve ben sizin ozanınız.”

Üstünden büyük bir yük kalkmış gibi içini çekti ve şunları söyledi: “Neyse, o halde

dünyada sağ olduğuna ve benim gibi bir insan olduğuna göre, bizim maceramızla ilgili ne düşündüğünü söyle, Londra'ya varabilecek miyiz dersin ve orda nasıl yaşayacağız?”

Dedim ki “Sizin Londra'ya gitmenize ve istediğiniz gibi yaşamınıza ne mâni olacak? Ne Essex'deki kardeşlik sizi yanıltır, ne Kral'ın amcalarından nefret eden Londralılar size karşı koyar ne de Saray'ın meydanlarda sizi karşılayacak büyük güçleri var. Emin olun ki yüreklerini korkutup titretebilirsiniz.”

“Ben de böyle düşünmüştüm,” dedi, “fakat, sonra ne olup bitecek?”

Dedim ki, “Ne düşündüğümü söylemek kalbimi sızlatıyor. Yine de dinleyin. Şu an yaşayan ve mutlu olan bir çok insanın oğlu ölecek ve askerler öldürülürse, ki çoğu meydana değil de fakihlerin elinde ölecek o zaman, kumandanlar nasıl kaçacak? Kesinlikle kendi ölümünüze gidiyorsunuz.”

Sevimlice gülümsedi ve gururla, “Evet yol uzun, fakat sonu geldi nihayet.” derken, “Arkadaş, günlerdir ölmekteyim, sonbahar mevsimi ekin dibi tarla kenarlarında birlikte oynayıp mutlu olduğumuz kız kardeşime gelince; orada birlikte fındık ve böğürtlen toplardık ve sonra ökse ardıcından korkar, sesini merak eder, onu kocaman zannederdik; ve bir atmaca çalılıkların üstünde dö-

nüp durur ve kakım patikaya doğru koşardı. Çayırdaki keyifle otururken, aşağılardan koyun çanlarının sesi gelirdi ve o öldü, gitti bu dünyadan.

Ağır hastalıklı yılların ardından açlıktan zayıf düşmüştü. Ve erkek kardeşim Fransa Savaşlarında öldürüldü ve öldüğü için elbiselerini çıkartan hariç kimse ona minnet duymamıştı. Rahip tıraşını olduktan sonra, aşkıyla yaşadığım evlenmediğim kadını ve bütün insanlar, onun iyi ve güzel olduğunu söylerdi ve gerçekten de öyleydi, sevecendi; o da öldü, gitti bu dünyadan ve söyle neden yaşayayım ki bedenim yapmak zorunda olduğu işler dışında? Şu gerçek ki arkadaş, bu insanların uğruna ölmesi gereken eski bir hikâyedir ve bir başkasını anlatacağım sana, demem o ki, onlar yaşıyorlar ve ben şu an yaşıyorum ve yaşayacağım. Sonra neler olacağını bana sen söyle.”

Her nasılsa benim yaşadığım kadar yaşamış birisi olarak farz edemedim onu ve cevap verirken, içimden gelen ses sanki benden çıkmıyordu:

“Bu insanlar kuvvetlidir ve insanoğlunun olup olabileceği kadar cesurdurlar, iyi ve nazik insanlardır. Fakat mütevazidirler, kendi burunlarının ucunu göremezler. Zafer onların olacak ve onunla ne yapacaklarını bilmeyecekler, savaşacaklar ve yenecekler,

bilgisiz olduklarından ve gene bilgisizliklerinden kandırılıp, ihanete uğrayacaklar, kumandanları öldürüldüğünde zahiri bir hiç olacaklar; ve Kral'ın amcaları hüküm sürececek, ki hem onlar hem de Kral onlara bırakılan utançla yüzleşecekler. Ve hatta Lordlar galip gelip tüm İngiltere yine onların altında ezildiğinde bile zaferleri sonuçsuz olacak, özgür olmayan topraklarda yaşayan özgür insanlar bir daha tasma takmayacaklar ve sizin ölümünüzün üzerinden çok geçmeden, İngiltere'de çok değil birkaç özgür olmayan insan kalana dek, serflik onların ellerinden kayıp gidecek; öyle ki hem dirileriniz hem ölüleriniz meyve verecek.”

“Senin başka zamanlardan gönderildiğini söylememiş miydim?” dedi John Ball. “Haberlerin iyi, ülkenin özgür olacağını söylüyorsun. Anlatmaya devam et.”

Büyük bir istekle konuştu ve ben bir parça kederle devam ettim: “Krallar ve Lordlar kötüleşe bile, gelecek zamanlar daha iyi olacaktır, Zanaatkârlar Birliği büyüyecek ve kudreti artacak, yabancı tüccarların talebi artacak. Toprakta kıtlıktan ziyade bolluk olacak, iki peni kazanan üç peni kazanacak.”

“Evet,” dedi, “sonra, işçiler güçlenecek ve daha da güçlenecek ve pek yakında bütün insanların çalıştığı ancak hiçbirinin işe gitmediği günler gelecek ve hiçbiri soyulmayacak

ve sonunda hepsi emek verecek, yaşayacak ve mutlu olacaklar ve tüm dünya nimetlerine parasız ve bedel ödemeksizin sahip olacaklar.”

“Evet” dedim.”Gelecek o günler, hem de kısa bir süreliğine değil uzun sürecek.”

Uzunca bir süre konuşmadan oturdum ve ay ışığı soldukça kilise de gittikçe karar-mıştı.

Sonra: “Düşünebiliyor musun, bu insanların hâlâ efendileri olacak üstlerinde, ellerinde efendilerin menfaatine kanunları ve adetleri olan efendiler, ki efendi olmaları aynı menfaat için daha çok kanun yaptırabilecek onlara. Ve yoksul insanların çalışıp didinmelerine göz yumacaklar, ta ki efendiliklerine daha fazla yarar sağlamayana dek, ve anlattığım gibi o günlerde böyle olacak. Kral, lordlar, şövalyeler ve asilzadelerin emirlerini yerine getirecek hizmetçileri olacak hâlâ ve namuslu insanları korkutacaklar ve tüm bunlar bir işe yaramayacak ve evvelden yedikleri gibi çok yiyecekler ve bu topraklarda ne kadar çok üretim olursa, gözleri o kadar acıkacak” dedim.

“Evet,” dedi, “İyi biliyorum ki onlar atkenesi kızlarının akrabalarıdır; fakat nasıl olacak da giderecekler açgözlülüklerini, seninde söylediğin gibi derebeyliğin biteceğini görerek? Adamları azat parası verecek onlara ve hizmet edecek, özgür insanların edebile-

ceği gibi, fakat bütün bunlar kanununa göre olacak, aykırı değil, öyle ki işçiler şu an olduklarından daha zengin olsalar bile Lordlar daha fazla zenginleşmeyecekler ve hepsi özgür ve eşit olma yolunda olacaklar.”

Dedim ki “Bak arkadaşım, evvelden lordlar topraklarının büyük kısmına ve üzerindeki her şeye sahipti. Ve topraktaki insanlar, atların çalıştığı gibi onlar için çalıştılar ve karınları doyuruldu, yatacak yer verildi ve hepsi lordlara aitti. Fakat ilerleyen günlerde lordlar görecek ki, adamları toprağa emek verip gelişıyorlar ve bir kez daha diyecekler ki ‘Bu insanlar ihtiyaçlarından daha fazlasına sahipler ve biz onların efendileriyken neden fazlasını biz almıyoruz?’ Ayrıca o günlerde, mallar için insanlar arasında ve ülkeler arasında çok sıkı çekişme olacak ve lordlar düşünecek ki topraklarında daha az tahıl ve daha az insan olduğu taktirde, daha çok koyun için yer açılır, yani pazarlık için daha çok yün olur. Ve doğululara satmaları için onlara yün yetiştiren etraftaki bir çiftlik veya toprak sahibi bir köylünün bahçesi hariç, tüm toprağa sahip olduklarından ve üstüne yine topraktan gelen azat paraları yahut hizmetle, eskisinden daha çok bolluk içinde yaşayacaklar. Sonra İngiltere yeni bir şey görecek. İnsanların toprakta ve toprakla yaşadığı halde, toprağın onlara ihtiyacı olma-

yacak gayrı. Fakat pek çok koyun ve birkaç çoban doğululara para için satılmak üzere yün yetiştirmesini sağlayacaktır. Ve o para lordların cebine girecek; öyle ki fakihlerini işe sürecekler ve ellerini kuvvetlendirecekler ve topraklarını koyunlarına ve kendilerine saklayacaklar ve ülkedeki bu toprak sahibi lordlar hariç, bir çeyrek dönüm toprağı elinde tutabilen, lordlarının sözüyle, derhal ortada yüzüstü kalmayacak, pek az özgür insan olacak.”

“Ne demeye getiriyorsun?” dedi John Ball, “Bütün insanlar yine serf mi olacak?”

“Hayır” dedim, “İngiltere’de hiç serf olmayacak.”

“O vakit, kesin daha kötü olacak ve birkaçı hariç, tüm insanlar, meydanda alınıp satılacak, köle olacak.”

“Güzel dostum,” dedim, “öyle olmayacak; bütün insanlar özgür olacak, tıpkı senin özgürlüğü tadacağı gibi; yine de diyorum ki, efendilerinin böylesi bir lütfunu satın almalarıyla, ancak çok azı üzerinden geçinebilecekleri kadar çok toprağa sahip olacak.”

“Ve şimdi,” dedi, “Ne dediğini bilmiyorum. Bir köle tanıyorum ve o her saat efendisinin emrindedir ve asla kendisinin değildir; ve bir serf tanıyorum, kendisiyle olduğu zamanlar ve lordu’na ait olduğu zamanlar var; ve özgür bir adam tanıyorum ve her zaman

nevi şahsına münhasırdır; fakat mademki geçimini sağlayacak hiçbir şeyi yok, o zaman nasıl kendine yeterli olacak? Yoksa hırsız olup başkalarından mı çalacak? O halde, o bir kanun kaçağıdır. Ne harika, geçimini sağlayacak hiçbir şeyi olmayan özgür bir insanı anlatmanız!”

“Fakat, böyle olacak,” dedim, “Ve tüm eşyalar, böyle özgür insanlar tarafından yapılacak.”

“Hayır olamaz; muammalı konuşuyorsunuz.” dedi, “Bir marangoz, odun ve aletler olmadan nasıl bir sandık yapabilir?”

Dedim ki: “Kendisine yeterli ve onun gibi olanlar dışında, bunlara sahip olanlardan çalıştırmak için müsaade alınması gerekecek”

“Evet, fakat nasıl ve ne ile olacak?” dedi John Ball, “Kendisinden başka neyi var ki?”

“O halde, kendisiyle satın alacak,” dedim. “Bedeni ve içinde yatan işçilik gücü ile; işçilik bedeli ile çalışmak için müsaade alacak.”

“Yine muamma!” dedi, “Günlük ekmeğinden başka bir şey için işçiliğini nasıl satabilir? İşçiliğiyle yiyecek, içecek, elbise ve barınak edinmek zorunda kalacak! İşçiliğini iki kez satabilir mi?”

“Böyle değil” dedim, “fakat yapacağı şu; onu çalışmaya zorlayan efendilerine kendisi-

ni yani kendisinin işçiliğini satacak ve efendi si ona yaşayacağı kadarını ve ocuk sahibi olup, onları besleyebileceği kadarını verecek, ta ki onlar da kendisi gibi satılabilecek yaşa gelene dek ve kalanını, zengin adam kendine saklayacak.

John Ball yüksek sesle güldü ve “Anladığım kadarıyla henüz muammalar diyarının dışında değiliz. İnsan söylediğin şeyi yapabilir ve yaşayabilir, fakat yapmaya da bilir ve zgr bir insan olarak yaşar.”

“Doğru söyledin,” dedim.

ZORDUR ESKİ DÜNYANIN YENİYİ ANLAMASI

Bir süre sessizce bekledi ve sonra: “Hiç kimse kendisini ve çocuklarını köleliğe zorunda kalmadıkça satmaz; ne de hiçbir insan, isteyerek özgür insan adını alıp da ve sırf özgür insanın yaşamı pahasına bir köle hayatı sürecekle denli ahmak değildir. Şimdi size başka bir şey sorabilir miyim? Ve soracağım da, çünkü sizin harika bir kâhin olduğunuzu anladım, öyle ki hiç kimse sizin bana anlattığınız gibi ahmaklıklarla dolu bir hikâyeyi kendi zekasıyla hayal edemezdi. Şimdi iyi biliyorum ki serfliğin yükünden insanlar kendilerini kurtarınca bir kere, ki kurtulacağımızı söyledin (ve bunun için dua ediyorum sana), bir daha bu zulme boyun eğmeyecekler, dünyada sert bir mücadele olmazsa, ki olursa da kesinlikle çok çetin olacaktır. Cesur evlatlarımız geri çekilmeden önce, kızlarımız ve küçük delikanlılar

kılıç ve mızrak kuşanacaklar ve birçok yerde İngiltere'nin buğday değirmenlerini su değil, insan kanı döndürecek. Fakat tüm bunlar bittiğinde ve tiranlık kurulduğunda, zira büyük savaşın ardından toprakta birkaç kişiden başka kimse kalmaz, o zaman nasıl olacak sence? Pek çok asker, çavuş ve birkaç işçi olmayacak mı? Eminim ki her mahallede insanların çalışmasını izleyen mühafızlar olacak ve her gün şöyle diyecekler, 'Kendinizi, böyle birine, bugün, bu hafta ve bu yıl için mi sattınız? Şimdi gidin ve pazarlığınızı yapın, yoksa sizin için kötü olacak.' Her nerede iş yapılıyorsa yine mühafızlar olacak orada ve işçiler, Mısır ülkesindeki İbraniler gibi kırbaç altında çalışacak ve fırsat bulan her insan, köpeğin kemiğe uzandığı gibi çalacak; Ve yine toprak onlar tarafından yiyip bitirilene dek, daha çok askere ve daha çok mühafıza ihtiyacınız olacak. Hatta ne lordlar ne efendiler bu işin yükünü taşıyabilecekler, ne de kazançları çok büyük olacak, zira hepsi hesaba katıldığında, her bir insanın bir günde yaptığı o kadar da çok değildir."

"Arkadaş," dedim, "bu zulmün altında ezilenler, ona karşı ölümü pahasına savaşacak dediğinizde, kendi cesaretinizle ve yüce kalbinizle konuştunuz. Dünyada gerçekten büyük ve keder verici savaşlar olacak, ancak pek azı bu yönde olacak. Ancak insanlar, bazı

malikâne sahibi lordların veya bazı kralların yahut en sonunda da bazı piyasa tefecilerinin ve kabzımallarının emriyle Fransa'da savaştıkları gibi savaşıyorlar. Yürekli insanlar gerçekten bu kötü zamanların başlangıcında yükselecek. Fakat sizlerin öleceği gibi onlarda ölecekse de sizin ölümlerinizi gibi, faydalı olmayacak; öyle ki sizler, gerçekten gittikçe zayıflayan derebeyliğe karşı savaşıyorsunuz. Fakat onlar büyüyen tefeciliğe karşı savaşacaklar. Ve nitekim, zamanı geldiğinde nasıl olacağını anlatıyorum sana. Ve bizler, bütün bunlara uzaktan bakarak, gerçekte oldukları gibi görebiliyoruz. Fakat o zamanların başlangıcında ve bunların ortasında yaşayanlar, etraflarında ne olup bittiğini bilmeyecekler; çekecekler gerçekten ve yine de çareyi bilemeyecekler. Yavaş yavaş o iyi hallerinden düşecekler, zayıf ve yardıma muhtaç kalacaklar. Ve bu tiranlığın kötülüklerine dayanma gücü bulamayacaklar ve sonra zamanla bir şeyler iyileştiğinde ve azıcık rahata kavuştuklarında, onlara cennet gibi gelecek ve hiçbir zulme katlanmak istemeyecekler, bir şekilde daha az zulüm gördüklerinden, kendilerini mutlu hissedecekler. Ancak senin söylediğin gibi, daima ortalıkta dolaşıp insanları çalıştıracak muhafızlar ve çavuşların olacağı ve insanların kırbaç altında kalmadıkları sürece çalışmayacakları doğru değil, sen yanılı-

yorsun, zira öyle olmayacak, çünkü işçiler iş verebilecek efendilerden daha çok olacak her zaman, öyle ki insanlar çalışma izni için istekle çabalayacaklar ve biri, saatlerimi şu şu fiyata satıyorum dediğinde bir başkası, ben daha azına veriyorum diyecek; öyle ki lordlar çalışmaya istekli kölelerden asla mahrum kalmayacak, fakat köleler kendilerini satın alacak efendi bulmakta sıkıntı çekecekler.”

“Sahiden de mucizelerden bahsediyorsun,” dedi, “Fakat nasıl, bütün köylüler çalışmazsa, kıtlık ve eşya sıkıntısı olmayacak mı?”

“Kıtlık olacak” dedim, “Ancak eşya sıkıntısından kaynaklanmayacak, tam tersi olacak. Gelecek günlerde çok fazla alışveriş ve öyle hızlı seyahatler olacak ki denizlerde, pek çok mal o kadar ucuz olacak ve en ucuzları da ekmek olacak dersem, ne dersin?”

“Şunu söyleyebilirim ki insanların geçimi daha iyi olacak, bolluk zamanında her şey yolunda gider; zira insanlar kendi elleriyle ettiklerini yerler ve başka şeyler almak için kendi ürettiklerini harcamalarına lüzum kalmaz. Gerçekten dürüst insanlar için iyi, ancak muhtekirler¹ ve kabzımallar için pek

1 Muhtekir; aynı pazarda veya beş mil içerisinde hem alan hem satan kişidir, bundan dolayı; diyelim ki öğleden önce saat onda bir ton peynir alır ve oturduğu yerden hiç kıpırdamadan, pound başına bir penny daha pahalıya öğleden sonra beşte satar. “Tekelci” kelimesi her iki hırsız türünü de kapsayacaktır.

de öyle değil, zaten insanların cebinden para aşırı ve onlara yardım etmek için saçının bir telini dahi kıpırdatmayan böylesi pis domuzun başına ne geldiğini kim önemser ki?” dedi.

“Evet arkadaş,” dedim, “Fakat gelecek günlerde, bütün güç o pis domuzların eline geçecek ve her şeyin hâkimi olacaklar, o yüzden dinleyin; bolluk zamanı o günlerin kıtlık zamanı olacak diyorum ve hepsi mal fiyatlarının yükselmesi için dua edecekler ki muhtekirler ve kabzımallar zenginleşebilsin ve onların iyi gidişatları belki üzerinden geçindikleri insanlara da biraz yansır.”

“Bilmecelerinden bıktım.” dedi. “Yine de en azından toprakta daha az ve daha az insan olacağını umuyorum ki bir ihtimal olabilirde, eğer hayat o denli kötü ve sefil ise.”

“Yazık, zavallı adam!” dedim, “Yaşamın, halkın çoğu için nasıl kötü ve sefil olabileceğini sen de hayal edemeyebilirsin ve yine de sana insanların çoğalıp artacağını söylüyorum. Şimdi bir insanın olduğu toprakta, o günlerde yirmi kişi olacak, evet ve bazı yerlerde on katı.”

“Size daha fazla soru sormaya pek cesaretim kalmadı artık.” dedi, “Ve siz cevap verdiğinizde, söyledikleriniz çok basit oluyor, ancak demek istediklerinizi çok nadir anlıyorum. Fakat bana şunu söyleyin: O günler-

de insanlar, Şimdi bile büyük insanların bize anlattığı gibi sıkıntılarımızın sonsuza dek sürmesi gerektiğine mi inanacaklar yoksa bir çare düşünecekler mi?”

Etrafıma bakındım, Şimdi kilisede sadece bir ışık zerresi vardı, ancak ayın o gariplik ışığı değil de, güzel bir günün ilk ışıkları vardı.

“Evet,” dedi John Ball, “Bu tanın ilk ışıkları, Tanrı ve Aziz Christopher bize iyi bir gün bahŐetsin.”

“John Ball” dedim, “lmnn, hayatın boyu uęraŐtıęın Şeyi getireceğini söylemiŐtim ve abaladığın Şeyin emeğe değer olduğuna inanıyor musun? Yahut gelecek günlerle ilgili anlattığım hikâyeye inanıyor musun?”

Bunun zerine Şunları dedi: “Size bir kâhin olarak gvendiğimi bir kez daha söylüyorum, çünkü hiç kimse böyle bir hikye uyduramazdı sizin gibi; anlattığınız Şeyler bir ozana göre çok harika, hikye ise fazla kederli. Ve emeğimi bir kayıp olarak mı saydığımı sordun ve ben de hayır diyorum, Şayet gelecek günlerde öyle bile olsa (ve bizimkinden kat be kat kötü olacaklar) insanlar yine bir çare arayacaklar, o yüzden bir kez daha soruyorum; öyle mi olacak, arayacaklar mı?”

“Evet” dedim, “Ve onların çaresi sizin ki ile aynı olacak, günler farklı olsa bile; zira

halk bir kez esir olunca, çare ne olabilir ki özgürlükten başka? Ve özgürlüğe giden pek çok yolu denedilerse ve hiçbirinin bir yere götürmediğini anladılarsa, o halde bir başka yolu deneyebilirler yine de. Ancak gelecek günlerde, bunu denemek için isteksiz olacaklar, çünkü onların efendileri sizinkilerden çok daha güçlü olacak, nitekim üstünlüklerini göstermek ihtiyacında olmayacaklar ve günler en karanlık haline bürünene dek, kendi özgür istekleriyle, emeklerini rehine verip çalışma izni almaları gerektiğini düşünmeleri için kandırılacaklar. Dahası, lordlarınız ve efendileriniz size pek kudretli görünür, ve her biri öyledir de, fakat çok azdırlar; ve gelecek günlerin efendileri, her biri pek öyle güçlü görünmeyecek o günün insanlarına, lakin sayıları pek çok olacak ve bilmeden bu konularda tek bir gayeleri olacak; Kürekçilerin görünmediği bir kadirganın küreklerini gören kişi gibi, yükselir ve alçalırlar, adeta tek bir amaçla.”

“Ve yine de,” dedi, “Bu yiyip bitirenler de olduğu gibi olamaz mı bu insanlarla da? Onların da tek bir amacı olmayacak mı?”

“Arkadaş,” dedim, “Yaşamak için amaçları olacak, yaşama en sefilleri dahil olduğu için, yaşayabilirlerse kendilerini satacaklar, size dediğim gibi; ve en ihtiyaç duydukları şey de lordlarının rahatı olacak ve bu yüz-

den korkusuzca uyuyacak o, zira ihtiyaçları onları, yolda oyalanıp da köleliklerinde çektikleri sıkıntılar için arkadaşı veya kardeşi ile ağlaşmaktan veya bunu sona erdirmek için bir şeyler düşünmekten alıkoyar. Ve yine gerçekten dediğin gibi; bilselerdi şayet, tek bir amaçları olacaktı. Fakat uzun bir süre onun hakkında sadece bir zerre bilgileri olacak ve hiç şüphe yok ki sonunda onu gayet iyi anlayacaklar ve sonra çaresini de bulacaklar; ve o günlerde, bir hiç uğruna uğraşmadığın görülecek, çünkü sen daha önceden çarenin ne olabileceğini gördün, hem de gelecek günlerin gördüğü esnada.”

Kısa bir müddet sessizce oturduk. Alaca karanlık yavaş da olsa gecede ilerliyordu. Hâla elimde tuttuğum gelincik çiçeğine baktım ve bana Will Green’i hatırlattı ve dedim ki:

“Bak ışık nasıl yayılıyor, şimdi söz verdiğim gibi Will Green’in evine gitmeliyim.”

“Git o halde, gideceksen” dedi, “Yine de bana öyle geliyor ki çok geçmeden o bize gelecek ve sonra, ev sahibi çok erken kalkmayacağı için yeşil çayırlardaki ağaçların arasında güneş yükselene dek uyuyabilirsin, geceleyin rahatın kaçıp ayakta kaldığında sabah güneşi eşliğinde gölgede uyumak çok keyiflidir.”

“Yine de gideceğim şimdi,” dedim, “Sana iyi geceler dilerim, daha doğrusu iyi sabahlar.”

Ardından hafifçe kalktım, fakat bunu yaptığımda sanki daha önce hiç istememişim gibi ayrılmak için olan isteğim kayboldu ve tekrar oturdum. John Ball'un, önce uzakta bir yerde konuşuluyormuş gibi gelen, fakat gittikçe yaklaşan ve tanıdık gelen sesini duydum ve ses sanki bir kez daha kendisini tanımak zorunda olduğum adamdan geliyormuş gibiydi.

ZAMANIN ÖTESİNDE DEĞİŞİM

“Benim anlamadığım pek çok tuhaf şey anlattın,” dedi, “Evet aklım bazılarını kavramakta o kadar başarısız oldu ki o yüzden onlarla ilgili size daha fazla soru soramıyorum, fakat bazı meselelerle ilgili sorularım olacak ve acele etmeliyim, gerçekten gece bir hayli ilerledi. Gelecek günlerde yüksek zümrenin kölesi olmayıp da çalışan insanlar olmayacağını söylemiştin ve lordlarının çok, pek çok olacağını, bana öyle geliyor ki bu aynı lordlar, şayet dediğin kadar kalabalıklarsa zor zengin olurlar ya da ancak birkaç tanesi, öyle ki köleleri besleyip, giydirip barındırmaları gerekir ve onlardan aldıkları bir çoğunun arasında paylaşılacağından, çoğunu zengin yapmaya yetmeyecek, zira bir adamdan bir kişilik iş alabilirsiniz ve onu şiddetle sıkıştırıramazsınız, hâlâ daha önce söylendiği gibi onu beslememek için acı çektiremezsiniz. O

yüzden aklımın gözleri birkaç lord ve pek çok köle görebildiği halde, birçok köle olduğu gibi bir çok lord da göremiyor ve köleler çok ve lordlar az olursa, belki bir gün, köleler efendiliğin sonunu bedenlerinin kuvvetiyle getireceklerdir. O halde, bahsettiğin sonraki günlerdeki efendilik nasıl devam edecek?”

“John Ball,” dedim, “Efendiliğin dünya üzerinde kendilerini hayatta tutmak için kullandığı pek çok hileleri vardır. Ve şimdi bir mucizeye kulak ver; bir adamdan bir adamlık iş alınabileceğini iki kez belirttin, lakin gelecek günlerde bir adam yüz adamın işini yapacak, evet bin tanesinin veya daha fazlasının; ve bu, efendiliğin birçok efendiyi ve zengini ortaya çıkaracak hilesidir.”

John Ball güldü. “Bu geceki muamma hasatım o kadar büyük ki,” dedi, “Bir adam çalışırken uyumasa, yemese ve içmese bile, ancak iki kişilik, hadi en fazla üç kişilik iş yapar.”

Dedim ki “Hiç, bir dokumacıyı tezgahının başında gördün mü?”

“Evet,” dedi, “Birçok kez.”

Bir süre sessiz durdu ve sonra, “Yine de buna hiç şaşırمامıştım, fakat şimdi şaşıyorum, çünkü ne söyleyeceğini biliyorum. Çözgünün binlerce ipinden mekiğin bir içeri bir dışarı hareket ettiği ve bunun çok uzun sürdüğü zamanlar vardı, ama şimdi ayak hareketi ile esnek çubuklar bir yükselip bir ini-

yor ve çözügünün bir o, bir bu dışlisi ileri geli-
yor ve mekik tek bir vuruşta binlerce çözügü-
yü bağıyor. Evet, işte böyle bu, bir insanı bir
çok kez daha katlıyor. Fakat baksana, onun
iş gücü zaten çoğaltılmış olabileceğı kadar
ve bana öyle geliyor ki o da birkaç yüzyıldır
böyle zaten”dedi.

“Evet,” dedim, “Fakat bugüne değin,
efendilerin ihtiyaçları oldu mu ki, onun iş
gücünü daha çok arttırmaya? Yüzyıllar boyu,
işçi meydanda alınıp satılan bir köleydi ve di-
ğer yüzyıllarda da bir serf, yani çalışan hay-
van, barındığı tımar üzerindeki büyükbaşla-
rın bir parçası olarak yaşadı. O halde, sen ve
senin gibiler onu özgürlüğüne kavuşturacak
ve sonra Efendi artık kanunen, adama taşınır
malı gibi yahut arazisindeki büyükbaş hay-
vanı gibi sahip olamadığında, efendilik hile-
lerine başvuracak, tabii, efendiliğe ne yayar
sağlayacak ki bundan başka? Eğer efendinin
bu hileleri olmasaydı, sırtından geçindiğı in-
san muhtaç olmaz, elindekiyle yaşar ve ken-
dini satmadan yapabilir miydi?”

Hiçbir şey demedi, fakat kaşlarını çattı-
ğını ve kızmış gibi dudaklarını birbirine bas-
tırdığını gördüm ve tekrar şöyle dedim: “Do-
kumacıyı gördün tezgâhında. Eğer artık do-
kumanın önünde oturmaz ve mekiğı çekmez
ve eve dokuma tarağını götürmezse, ancak
kulübe kendi kendine açılır ve mekik, gözün

takip edemeyeceği kadar hızlı işler ve dokuma tarağı eve kendisi gelirse ve dokumacı da bir kenarda durup, ıslıkla “Av Başladı”yı tutturursa, arada bir de, yarım düzine dokuma tezgâhına bakıp, onlara ne yapmaları gerektiğini söylerse nasıl olurdu bir düşün. Ve dokumacı da olduğu gibi çömlekçi de, ve demirci de ve tüm metal işçilerinde ve diğer tüm zanaatlarda hal böyle olacak, at çekerken arabada oturan adam gibi, seyredip, buyuracaklar. Ve sonunda basit çiftçiler bile bu duruma gelecek. Ve artık orakçı omuzun da orağı ile sabahleyin tarlaya gidip, güneş batıp da ay çıkana değin kesip, sarmayacak ve tekrar kesmeyecek; fakat tarlaya bir ya da iki atla çekilen insan yapımı bir alet sokacak ve o buyuracak ve atlar aşağı yukarı gidecek ve alet biçecek, toplayacak ve saracak. Ve birçok insanın yaptığı işi kendisi yapacak. Tüm bunları hayal et zihninde edebilirsen, ya da en azından bir ozanın anlattığı büyülü bir hikâyeyi hayal ettiğin gibi et ve sonra, insan hayatının tüm bunların ortasında nasıl olacağına inandığını anlat bana, bu kasabanın insanlarının yahut Canterbury esnaf loncasının.

“Evet,” dedi, “Anlattığın mucizeler öyküsüyle ilgili düşüncelerimi söylemeden önce şunu soracağım sana: O günlerde insanlar anlattığın kadar kolay çalışırlarken, eminim ki bir köyde veya gelişmiş bir kasa-

bada kullanabileceklerinden daha çok eşya üretecekler, oysa işlerin o denli iyi gitmediği bir diğerinde ihtiyaçlarından daha azına sahip olacaklardır; ve hatta şimdi bizim için bile öyle ve o nedenle ki pahalılık ve kıtlık kapıya dayandı; Eğer insanlar birbirlerinin mallarını alamazlarsa, bu durumun ülkeye fazla yararı olmayacak, ki ülkenin bir tarafı diğer tarafından yoksulken, diğer taraf ihtiyacından fazlasına sahip olacak ve mallar bozulana kadar varlıklı kesimin depolarında bekleyecek. Anlattığın harikalar zamanında böyle olursa şayet (ve başka türlü nasıl olabilir bilemiyorum), eşyalarını, bu denli kolay ve az bir emekle üretmenin insanlara pek bir faydası olmayacak.”

Gülümsedim tekrar ve “Evet, ancak böyle olmayacak, insan gücü sadece yüze bine katlanmayacak, bir yerden diğer yere olan mesafede azalacak: Öyle ki akşamleyin Durham’da hazır olan mal ertesi sabah belki de Londra’da olacak. Wales’liler Essex tahıllı yiyecekler ve Essex’liler Wales yünü giyecekler; Öyle ki malların pazara akışı o kadar hızlı ve uzak olacak ki tüm ülke bir mahalle gibi olacak. Ve hatta diyorum ki, sadece bu ülkede değil, Hindistan’da bile ve bilmediğiniz uzak ülkelerde bile öyle olacak, yani herkesin kapısında bu böyle olacak, değerli saydığınız ve pahalıya aldığınız eşyalar her

saticının tezgahında az bir fiyata alınıp satılan basit eşyalar olacak. Hadi söyle, John, o günler, tüm insanlar için mutlu, huzur dolu ve rahat olmayacak mı?”

“Kardeşim,” dedi, “Bana öyle geliyor ki bu neşeli haberlerinin altında biraz üzüntülü aalay yatıyor; çünkü bana daha önce o günlerde insan hayatının nasıl olacağını biraz anlatmıştın ve ben de hüzünlü bir şaşkınlıkla karşılaşmıştım. Bir müddet, tüm bunları bir kenara koyup, daha önce söylediğin gibi, tuhaf öykünü, deniz ötesinden gelen bir ozana aitmiş gibi farz edeceğim. O yüzden diyorum ki, insanlar hâlâ, onları tanıdığım gibi, tahammüle devam ederlerse ve İngiliz halkı değişmezse, ülke değişir ve aslında insanlar değişir, iyiye ya da kötüye doğru, ki şu anda olduklarından farklı bir hallerini düşünemiyorum, ya da onları sevdiğimden ve alıştığımından onlara başka bir gözle bakamıyorum. Diyorum ki aslında, insanlar hâlâ insansa ne olur da, ülkedeki büyük bolluk haricinde ve ülkede kendi iradesiyle, din için ya da benzer bir nedenle, yoksun kalıp yoksul olmayı seçen hariç hiç bir yoksul kalmaz ve sonra güzel şeylerin bolluğu o denli artar da lordlar ne kadar aç gözlü, haris olurlarsa olsunlar açlıklarını tatmin etmeye yetecek kadar olacaktır. Öyle ki elleriyle emek verenlerin bile iyi yaşamasına müsaade edilecek ve

böylece şimdikinden daha az çalışabilecekler ve öğrenmeye, bilgiye zamanları olacak, ve âlim, cahil diye bir şey kalmayacak, şayet hepsi âlim olacak ve köy işlerinin yanı sıra kasaba işlerinin ve kraliyet parlamentosunun nasıl düzene konulacağını öğrenmek içinde vakitleri olacak. Öyle ki Kral kendinin olandan fazlasını alamayacak ve ülke kurallarını tanzim etmeyi de bırakacak, zengini fakiri tüm insanlar kendi yerini alacak kuralların içinde. Böylece kötü yasalar kaldırılıp yerlerine iyileri yapılarak; bahsettiğin o adet, zenginlerin kendi menfaatleri için kanun yapmaları, son bulacak, kanunlar çıkarılırken herkesin söz hakkı olacağı için, artık bu şekilde yapamayacaklar. Ve şayet böyle olursa zengin ve zalim olan kimse kalmayacak. Herkesin kendine yetecek ve yeryüzünün gelişmesine ayıracak denli varlığı olacak ve herkes kendi alın terinin hakkını alacak. Ve şurası kesin ki kardeşim, insanlar bir şeyleri elde etme noktasına gelebileceklerse ve yine insanlar kendi bollukları için çabalamazlarsa ve bir yerden bir yere yolculuk hiç de zor olmayacaksa şayet, bütün dünya pazar olacak tüm dünyaya o vakit, ve herkes sağlık ve refah içinde yaşayacak ve kıskançlık ve garaz yok olacak. O zaman dünyayı fethetmiş olacağız ve bu da kâfi gelecek ve sonra cennet krallığı, hakikaten de dünyaya gelecek. Niye

bu kadar kederli ve mahzun görünüyorsun? Ne dersin tüm bunlara?”

“Sana söylediklerimi unuttun mu, o günlerde bedeninden başka hiçbir şeyi olmayan birinin (ki böyle insanlar çoğunlukta olacaklar), çalışma izni için iş gücünü ödünç vermesi gerekecek Böyle birisi zengin olabilir mi? Onu bir köle olarak adlandırmamış mıydın?” dedim.

“Evet,” dedi, “Fakat insanların eşyaları kendileri için çalıştırabilecekleri günler geldiğinde, böyle şeylerin olabileceğini nasıl da düşünebildim?”

“Zavallı insan,” dedim, “Şunu öğren ki o günlerde, at arabasındaki arabacı misali bir şeyler yapılacağı zaman, ki o, orada oturup dizginleri sallar ve at çeker, araba yol alır: diyorum ki o günlerde pek çok insan, ülkede kıtlık varken sizlerin olduğu gibi, daima yoksul ve biçare olacak, yıldan yıla, ne geçim bolluğu ne de geçim güvenceleri olacak, diğerleri çalışırken oturup seyredenler bir yana, ki çalışanlar dediğim gibi pek çok olacak ve onlar tüm yasaları yapmakla meşgul olacaklar ve tüm güç ellerinde olacak ve işçiler onları soyarak yaşayan bu adamlar olmadan yapamayacaklarını düşünecekler ve onlara şükredecekler ve neredeyse sizin azizlere dua ettiğiniz gibi dua edecekler onlara ve ülkede en çok tapılan insan, muhtekirlik

ve kabzımallıkla cebine en çok parayı indiren olacak.”

“Demek öyle,” dedi, “Ve kendilerinin soyulduğunu göre göre soyguncuya mı tapacaklar? O vakit, insanlar gerçekten şu an olduklarından çok değişecekler ve gelmiş geçmiş en mıymıntı, en ahmak ve en korkak insanlardan olacaklar. Yaşadığım günlerde, tanıdığım insanlar böyle değil ve şimdi, ölümlümde sevdiğim insanlar da.”

“Hayır,” dedim, “Şu var ki onlar hırsızlığı göremeyecekler; kendilerini özgür insanlar zannedeceklerini size söylemedim mi? Ve ne için? Anlatacağım sana; ama öncelikle bana işlerin şimdi nasıl yürüdüğünü anlat; çalışan insan bir lord olabilir mi?”

“Pek sık olmasa da köylülerin manastır yatakhanelerinden baş keşiş koltuğuna ve piskoposluk tahtına yükseldiği görülmüştür; ve zaman zaman, cesur bir çavuştan akıllı bir yüzbaşı çıktığı da olmuştur, asilzadelik ve şövalyelik dahi verilmiştir; ancak çok nadirdir bu durum”dedi, “Ve sanırım kilisenin bu yoksul insanlara kollarını daha da açacağını söyleyeceksin şimdi ve pek çoğunun kilise sayesinde lordluğa kadar yükseleceğini. Fakat bunun neye faydası dokunur ki. Aziz Alban’ın, şövalye ve silahtarlarıyla korunan, altın taçlı başpapazı ya da şahinleri ve av köpekleri ile Merton’un baş keşişi şimdi yoksul

insanların zorba hükümdarlarıysa şayet, bir zamanlar yoksul insanlar olmaları bana bir yarar sağlamaz. Ne de Ülkede şimdi olduğundan on kat fazla din evi olması ve her birinin başında başpapaz veya baş keşiş olarak bir köylünün oğlunun olması meseleyi daha iyi hale getirir.”

Gülümsedim ve dedim ki, “İçini rahat tut, zira o günlerde, ülkede ne manastır kilisesi ne manastır, ne keşişler, ne de rahipler, rahibeler olacak.”

“Fakat bana o günlerde yoksul bir insanın lordluğa yükselebilmemesinin çok zor olduğunu söylemiştin; şimdi diyorum ki sana; gelecek günlerde yoksul insanlar lord ve efendi ve hiçbir iş yapmayan kişiler olabilecekler; ve onlarında aynen böyle yapacağı da sıklıkla görülecek ve belki de bu sebepten gözleri körleşecek diğerlerince soyulmalarına, öyle ki her birinin diğerlerini soymak için yaşadığını ümit edecekler ruhlarında ve bu da o günlerdeki tüm kuralların ve yasaların teminatı olacak.”

“Şu an, henüz yol açtıklarınızdan da derin bir üzüntü içindeyim” dedi, “öyle ki bir kere bu düzen yerleştiğinde nasıl değişecek sonrasında? Kuvvetli olsa gerek sonraki günlerin zorba yönetimi. Ve şimdi bana öyle geliyor ki, eğer sözleriniz hakikatse ve dünyanın bu seferki fethi, evvelden inandığım gibi,

cenneti dünyaya indirmek yerine cehennemi indirecek. Eyvahlar olsun kardeşim, ne bahtsız ve endişe verici bir kehanette bulunuyorsun. Ve tüm bunlara rağmen, o günlerdeki insanların bir çare arayacağını söylemiştin. Güneş üzerime doğup ne olacağını öyküsüyle beni umutsuzlaştırmadan, çarenin ne olacağını bana söyleyemez misin kardeşim? Ve işte bak, güneş pek yakında yükselecek dünyanın üzerinde.”

Gerçekten de gün ağarıyor, duvardaki ve penceredeki resimlere renkler doğuyordu. Pencereilerin farklı renklerdeki sırlarından görebildiğim kadarıyla (ki önümdeki pencerelerden birinde beyaz camdan başka hiçbir şey yoktu) kısa bir müddet önce batıda büsbütün yiten kızıl kor şimdi doğuda tekrar toparlanıyordu, yeni gün başlıyordu. Hâlâ elimde taşıdığım gelinciğe baktım ve bana solmuş ve büzülmüş gibi gözüktü. Yanımdakiyle konuşup ona pek çok şeyi anlatmak için tedirgin oldum ve bununla birlikte acele etmem gerektiğini ve şu veya bu sebepten artık çok geç olabileceğini düşündüm, öyle ki sonunda yüksek sesle ve çabucak şunları söyleyiverdim:

“John Ball, yüreğini ferah tut; İnsanların kardeşliğinin süreceğini benim bildiğim gibi bir kez daha bildin sende, yine de direniş gösterilecek pek çok dert olacak. Bak, bir

süre önce üzerimizde parlak bir ışık vardı; aydan gelen ve gece buna rağmen karanlıktı. Ve ay ışığı solup söndüğü vakit, parlak ışığın yerinde sadece küçük bir huzme vardı. Yine de dünya hoşnuttu, zira parıltının gündün olup geceye ait olmadığı biliniyordu. Bakšana, şu günlerin imgesine, insanoğlu kardeşliğin umudu olacak. Yine de gerçekten, şu an üzerimizde ağaran bu parlak yaz günü, doğacak günün başlangıcının imgesi değildir; fakat daha ziyade bu gün ağarması, soğuk, gri ve sert olacak; ve hatta onun ışığıyla insanlar, her şeyi gerçekte oldukları gibi görecek; ve ayın parıltısından ve hayali zamanların cazibesinden artık büyülenmeyecekler. Böylesi gri ışıkla, bilge insanlar ve yiğit ruhlar çareyi görecekler ve onunla meşgul olacaklar. Zaten o uzaktan tapılacak cennet nuru değil de dokunulabilen ve ele alınabilen gerçek bir şeydir. Ve sana daha önce de söylediğim gibi, sizin gibi, özgür olmaya kararlı insanlar bir yana, umutların zirveye çıktığı ve artık kralın amcaları ve mahsul vergisi vekilleri ve Essex serfleri düşünülmediğinde, bütün bunların sonunda insanlar dünya nimetlerine sahip olduklarında ve bunun üstüne parasız ve bedelsiz emeklerinin karşılığını alabildiklerinde ne olacaktır? Zaman gelecektir, John Ball, ve senin bu rüyanın bir gün gerçekleşeceği, insanların temkinle konuştuğu ve pek yakın-

da olası gördüğü bir şey olacak ve hatta şimdi seninle konuşurlarken bile lordlarına boşaltma kirası ödeyip mutasarrıf olan serflerden bahsediyorlar; ve o yüzden ki bunu iyi yaptın ummakla ve şuna da ayrıca dikkat ettiysen, ki sanırsam pek aldırmıyorsun ama, ismin gelecek günlerde ümidinle yaşayacak ve sen unutulmayacaksın.”

Alacakaranlıktan kopup gelen sesini işittiğimde onu güçlkle görüyordum ve gün ışığı hızla yükseliyordu, o şunları söylerken:

“Kardeşim beni yine yüreklendirdin; şimdi şunu gayet iyi biliyorum ki sen uzak zamanlardan ve uzak kimselerden gelmektesin; ve şimdi, kendi ölümüne yürüyen birine anlat bunun nasıl olacağını, şayet anlatabilirsen.”

“Sana sadece şu kadarını söyleyebilirim ki,” dedim, “Gelecek günlerin adetleri, sen onları anlamak için didindikçe, pek öyle akla gelmeyecek denli ahmakça görünür şimdi sana; ancak insanlar, aşına olacak onlara ve her insanın iç içe yaşadığı bir düzen haline gelecek, adeta geçirdiği bir hastalık gibi, öyle ki insanlar, bunun dünyanın başlangıcından beri böyle süregeldiğini ve dünya döndükçe de böyle süre gideceğini sanacaklar ve bu şekilde inanılacak uzun bir süre ve zengin yoksulun şikayetine kulak verecek, tıpkı yazın ıhlamur ağacının altında keyifle uzanırken, çalışan arıların uğultusuna kulak veren

birinin verdiği gibi, lakin daha fazlası değil. Ve zamanla bu da yitip gidecek ve Şüphe doğacak, öyle ki insanlar bu düzende güçlkle yaşıyabilecekler ve yoksulun Őikâyeti duyulacak, ancak bu kederli bir öykü gibi değil de daha çok tahribat ve korku tehdidi gibi algılanacak. Sonra sana ahmakça görünen ve insanların hakiki bilgelik ve sebat bağı gibi gördüğü ikimizin arasındaki bütün bu Şeyler, bir kez daha ahmakça gelecek; ancak yine de insanlar uzun bir süre yaşıyacaklar bu adetlerle, ve körlükten ve korkudan belki de sıkıca sarılacaklar düzene; bunu görenlere ve korkuyu neredeyse fethedenlere gelince, onlar yıkılan bir rüyayı değil de, gelen gerçek zamanı yaşıtıyorlar, bu insanlar kör olacaklar ve korkunç derecede alay edilip kötü sözlere maruz kalacaklar, zulüm görüp öldürülecekler ve o günlerdeki mücadele büyük ve ıstıraplı olacak ve bilge insanlar pek çok hüsrana uğrayacak ve yiğitlerin ümitsizliği acı verecek; ve yoldan sapma ve Şüphe, dostlar arasındaki çekişme ve o kargaşada birbirlerini anlamak için zaman öldüren yoldaşlar, bir çok kalbi incitecekler ve Kardeşliğin Birliğine engel olacaklar; fakat yine de hepsi birlikte sona varacak, ta ki senin ahmaklık varsayımların ve bizimkiler, senin ümidin ve bizim ümidimiz yekpare olana dek; ve sonra -Gün gelmiş olacak.”

Bir kez daha duydum John Ball'un sesini: "Şimdi kardeşim, elveda diyorum sana; tam şu anda yeni gün doğmaktayken dünyaya, sen ve ben yine bir arada, yalnızız. Benim için bir düştün sen, benim sana olduğum gibi, tıpkı eski zaman hikâyeleri ve gelecek günlere olan özlemin insanlara daima yapacağı gibi, birbirimizi hem üzdük hem de hoşnut ettik. Yaşama ve ölüme gidiyorum, seni bırakıp. Ve sana, bana anlattığın gibi, kendi zamanının ötesindeki günlerde neler olacağını anlatabileceğin düşler dilesem mi dilemesem mi bilemiyorum, öyle ki bu sana çare mi olur yoksa engel mi emin değilim. Ancak yine de candan ve sıkı arkadaşlık ettiğimizden birbirimize, iyi niyet dileğinde bulunmadan ayrılmayacağım senden. O yüzden, en azından senin kendin için dilediğini diliyorum sana, umutlu kavga ve kusursuz barışı ve tek bir kelimeyle söylemek gerekirse, hayatı. Elveda, arkadaş."

Kısa bir müddet, gün ışığının artmasına ve etrafımda neler olduğunu bilmeme rağmen, daha önce özellikle dikkat ettiğim şeyleri zorlukla seçebiliyordum; fakat şimdi hepsinin farkına vardım ansızın. Sağ yanımdaki beyaz pencereden sokulan ilk gün ışığıyla koyu kırmızı boyanan doğu tarafı, zenginçe işlenmiş bölmeler ve yaldızlı tel kafes, duvardaki resimler, bezeme pencere ışıkla-

rının kusursuz renkteki güzelliği, mihrap ve gün ışığında tuhaf görünen üzerindeki kırmızı ışık ve yüksek mihrabın önünde yatan, sarılı ölü adamların cenaze teskereleri. Bütün bu güzelliğin karşısında kalbimi büyük bir acı kapladı ve bu arada verandaya giden taşlı kilise yolunda ilerleyen hızlı adımları ve eşliğinde de hoş bir eski melodinin ıslıkla yükseldiğini duydum ve sonra ayak sesleri eşikte durdu, sürgünün takırtısını işittim ve biliyordum ki Will Green'in eli kapı halkasının üzerindeydi.

Tekrar çabaladım ayaklanmak için, fakat yine kalakaldım oturduğum yerde; bir an, tüm görüntülerden arınmış beyaz bir ışık geldi üzerime ve işte görüyordum, benimki gibi bir yatakta uzanmaktaydım, güneybatı fırtınası çekme perdeleri takırdatıyor, kanca-ları gıcırdatıyordu.

Doğrudum hemen ve kış sabahı pencereden dışarı bakmaya gittim; nehir önümde, diğer kıyıda bu kıyıya genişti, ancak neredeyse tamamen çekilmişti ve güneybatı rüzgârının itelemesiyle daha da hızlanan telaşlı akıntının her iki tarafında da geniş balçık alan vardı. Suyun diğer tarafında, Thames Nehri doğal alanındaki birkaç söğüt ağacı, karanlık gökyüzüne ve sefil görünümlü arduvaz kaplı evler sırasına karşı şaşkırtıcı şekilde canlı görünüyordu, bu arada evler kenar ma-

halledede değil, bir çeşit “malikâne” sokağının sırtlarındaydı. Evin önündeki yol, hem isli hem de çamurluydu ve havada Londra'nın dışına hiç çıkmamış birinin tiksindirici huzursuzluğu vardı. Rüzgâr güneybatıdan estiği halde sabah çok sertti, kuzey rüzgârı kadar soğuktu, ancak bütün bunların arasında, bulunduğum yerden tamamen göremediğim nehrin diğer körfezinin ucunu düşündüm, oradan evler ve kır gibi görünen Richmond Parkı rahatlıkla görülebilirdi. Nehir kirli ve Ocak rüzgârı alabildiğine şiddetliydi, ikisi bir olmuş beni kıra, “Koca Kent”in sefaletinden uzakta, geceleyin rüyamda iradem dışında gördüğüm dostlarımın düşüne kendi arzumuyla devam edebileceğim bir yere doğru çekiyor gibiydi.

Fakat titreyerek ve hüznle döndüğümde geriye, peş peşe ve aniden işçileri fabrikaya çağıran sirenlerin korkunç sesini duydum ve işarete bakılırsa bu kahvaltıdan sonraki siren olmalıydı. Bunun ardından acı acı gülümse-dim, giyindim ve her ne kadar John Ruskin'in yanındaki pek çok insan (çoğu onun konu-munda olmadığı halde) buna “oyun” dese de benim adlandırmamla o günkü “işim” için hazırlığa koyuldum.

KRALIN DERSİ

Macaristan Kralı (zamanının ve insanların Büyük Alfred'i) Matthias Corvinus'un bir defasında (Sadece bir mi?) bazı köylülerinin (sadece Bazı mı dostum?) çok çalışıp az yediklerini duyduğundan bahsedilir. Bunun üzerine de konseyini toplatıp, bazı zengin kasaba reislerine, toprak efendilerine ve kâhyalarına oraya gelmelerini buyurur ve onlara işin aslını sorar ve farklı ağızlarda hepsi tek ve aynı hikâyeyi; köylülerin nasıl kuvvetli olduklarını, gayet rahat çalışabildiklerini, bir köylüye nazaran, yeterince ekmeğe ve suya sahip olduklarını ve ellerinden gelenin en azı kadar sıkı çalışmazlarsa kendileri ve lordları için nasıl kötü olacağını; öyle ki ne kadar çoğuna sahip olurlarsa bir o kadarını daha isteyeceklerini ve tıpkı Tanrı'nın Bahçesinde ilk ana babamızın da başına geldiği gibi, varlığı bildiklerinde yokluğunu da bileceklerini

anlatırlar. Onlar konuşurken Kral oturur ve pek az şey söyler, ancak onların yalancı olmalarından şüphelenir. Böylece konsey hiçbir şey yapılmaksızın dağılır; Fakat Kral geçip giden krallar gibi adil ve dahası onlardan ve hatta eski derebeyliği dönemlerindekiilerden bile daha cesur olduğundan, meseleyi kendisine dert edinir. Böylece, hikâyeye göre iki üç gün içerisinde, en uygun olduğunu düşündüğü lordları ve meclis üyelerini bir araya çağırır ve onları maceralı bir gezintiye davet eder. Ve onlar hazır olduğu vakit, üzerlerinde o günlerin âdetine göre donatılmış kaba ve düz ihtişamlı kıyafetleriyle hep beraber yola koyulurlar. Bu şekilde, atlarını bir köye ya da köylü kasabasına ve onun içinden de ırmaktan itibaren yükselen güneşli güney bayırlarda çalışan insanların olduğu üzüm bağlarına gelene değin sürerler; hikâyemde nehrin Theiss veya Donav olup olmadığı ya da ne nehri olduğu geçmiyor. Sanırım ilkbaharın sonu ya da yazın başları olmalıydı, asmalar yeni yeni üzüm vermekteydi. Zira o topraklarda bağ bozumu geç olur ve hatta bazı üzümler ilk kırağı üzerlerine düşene değin toplanmaz ve böylece onlardan yapılan şarap daha sert ve tatlı olur. Her nasılsa, orada çalışıp didinen köylüler, erkekler ve kadınlar, delikanlılar ve genç kızlar vardır; kimisi asma sıralarının arasında çapa yap-

makta, kimisi de ellerinde sepetler dik yamaçlara gübre atmaktadır. Kimi böyle kimi şöyle asla yiyemeyeceği meyve ve asla içemeyeceği şarap için ter dökmektedirler. O tarafa doğru döner Kral ve atından inip asma bağının taşlı sırtlarına tırmanmaya başlar ve lordları da, içlerinden nereye gittiklerini merak ederek, aynı şekilde onu izlerler. Hemen ardından kendisini takip edene dönüp gülümseyerek şöyle der: “Evet, lordlar bugün oynadığımız yeni bir oyundur ve sonunda da yeni bilgiler çıkacak ortaya.” Ve ardından lord ekşi bir edayla gülümser.

Köylülere gelince, o keyif düşkününü ve pek kıymetli lordlardan çok korkmaktadırlar. Zannedersen Kralı tanımıyorlardı, öyle ki içerinden herhangi birinin onun yüzünü görmüş olması çok zayıf bir ihtimaldir, onu sadece, Türklerin kasabalarına saldırmalarını önleyen muhteşem savaşçı, Yüce Baba olarak bilmektedirler. Aslında büyük lordlarının Türk ya da Macar olması onlar için gerçekten de önemsizdir, çünkü bir efendiye ya da diğerine bir yıllık çalışma günlerinin vergi toplamını ödemek zorundaydılar ve yalnızca kendileri, eşleri ve çocukları için çalıştıkları günlerle de geçimlerini sağlamak çok zordu.

Evet Kralı tanımıyorlardı belki de, ancak o zengin lordların arasından kendi lordlarını

görür ve tanırılar ve fena halde korkarlar ondan. Fakat o güçlü adamlardan ve güçlü atlardan kaçmanın hiçbir faydası yoktur. Onlar güneşten evvel başlamışlardır didinmeye ve öğle vaktine yarım saatten az bir zaman kalmıştır. Ayrıca Kral ve lordların yanında, asma bağının öbür tarafında bırakılmış çapraz okçu muhafızları vardır, dağların keskin gözlü İtalyanları, keskin nişancı okçular. Bu yüzden yoksul halk kaçmaz, hatta bütün bunlar onları ilgilendirmiyormuşçasına işlerine devam ederler. Gerçekten de herkes içinden şöyle geçirir: “Öldürülmeyecek olursam ve bugün en iyi şekilde çalışmazsam yarın ekmekten yoksun kalırım; ve belki de bunlardan bazıları öldürülür ve ben sağ kalırsam, şef olabilirim.”

Kral aralarından çıka gelir ve “İyi dostlar, hanginiz şefsiniz?” der.

Güçlü, gürbüz ve güneşte yanmış, yaşına göre iyi görünen birisi homurdanarak: “Şef benim Lordum.” der

“O halde, ver çapanı bana,” der Kral: “Şimdi, mademki bu lordlar yeni bir oyun arzusundalar ve benim altımda bağ gübreçiliğinde çalışmaya hevesliler, bunu iş edineceğim kendime. Fakat sen yanım sıra dur ve eğer ki onlara yanlışı bir emir verirsem düzelt; siz diğerleriniz haydi, başlayın oyuna!”

Köylü ne düşüneceğini bilemez ve adeta

“Yapsana, köpek!” dercesine gaddarca kafasını sallayan Kral kendi lorduna ve baronuna göz ucu ile bakarken elini uzatmış bekler.

Ardından köylü çapayı Kral’ın ellerine bırakır ve Kral işe girişir ve lordlarına bağ gübrelemeyi buyurur ve hepsine işi layığıyla paylaşır ve köylü kimi zaman evet kimi zaman hayır der kralın buyruklarına. Ve ardından, kadife ceketlerin nasıl çıkarılıp atıldığını ve kaliteli kırmızı flaman pelerinlerin toza toprağa nasıl bulandığını görmeliydiniz. Tıpkı lordların ve şövalyelerin köylüleri çalışmaları için telaşlandırmaları gibiydi.

Böylece boyun eğdiler ve bir çoğuna bağ elbiseleriyle oynamak hoş bir oyun gibi görünüyordu. Fakat biri vardır ki içlerinde, kırmızı pelerini düştüğünde, yüz Bremen arşını değerindeki, artık yapılmayan, çift kat muhteşem Acem işi altın ve ipek dokuma içinde kalakalır. Kral yüzünde hiçbir tebessüm olmaksızın, oradaki en büyük ve kırılğan gübre sepeti ile tepede bir aşağı bir yukarı onu çalıştırır. Ve orada ipekler içindeki lordun yüzünde bir gülümseme belirir alay edercesine ve bütün lordlar da güler. Ve geri döndüğünde, kimseciklerin duymayacağı şekilde, arkada kalanlara şöyle der: “Ben, bana gübre taşımamı emreden, bu orospu çocuğunun çocuğuna mı hizmet ediyorum?” Şunu bilmelisiniz ki Kral’ın babası,

dünyanın en büyük savaşçılarından, Türkleri balyozlayan, John Hunyad, Kral'ın oğlu olduğu halde evlenmedi.

Evet. Bir süreliğine asılırlar işe cesurca, yükselir kahkahalar çapalar toprağa vurdukça ve çakmak taşları çınlar ve toz bulutu yükselir. Desenli gübre taşıyıcısı, lanet okuyup, Beyaz Tanrı ve Siyah Tanrı üzerine yemin ederek aşağı yukarı gider gelir. Ve biri diğerine: “Görüyorsunuz ya asiller köylü işini yaptığında bile, asil kanları nasıl da köylü kanından daha üstün; bu tembel ahmaklar, bizim üç çapa darbesine tek darbe vuruyorlardı.” Fakat çalışmada diğerlerinden hiç de geri kalmayan Kral gülümser ve bu arada yoksul halk bir tarafta kalakalmıştır, kimse birbirine tek bir kelime bile etmeye cesaret edemez. Öyle ki hâlâ dehşet bir korku içindedirler, lâkin bu oldukları yerde öldürülme korkusu değil de yüreklerindeki korkudur: “Bu yüce ve kudretli lordlar ve şövalyeler bir insanın canını vermeden ne kadar iş yapabileceğini görmeye gelmişler; eğer bir yılda lord için çalışacağımız günleri arttıırırlarsa, o vakit çareden yoksun mahvolduk demektir.” Ve hayalleri gömülür yüreklerine.

Böyle yürür işler hızla, güneş yükselir semada ve daha sonra öğle vakti gelip çatar. Ve o didinip duran lordlardan artık kahkahalar yükselmez olur. Ve gübre taşıyıcısı te-

penin dibine çömelmiş nehre bakarken, çapa ve kazma darbeleri iyiden iyiye yavaşlar. Fakat diğer lordlar utançla devam ederken Kral inatla sürdürür çalışmayı. Ta ki sonunda Kral'ın yanı başındaki adam çapasını takırtıyla yere düşürüp ardından da büyük bir yemin edene dek. Şimdi hayatının baharında olan, kuvvetli, siyah sakallı bir adamdır bu, Türk ordusunu sıklıkla bozguna uğratan o meşhur Kara Çetenin cesur kaptanı. Kral onu yılmaz cesaretinden ötürü sever ve ona; “Yanlış giden bir şey mi var, Kaptan?” der.

“Yok, lordum,” der, “Şuradaki ırgat başına sorun, bize neyin sıkıntı verdiği.”

“Irgat başı” diye seslenir Kral, “Bu kudretli şövalyeleri sıkıntıya sokan da nedir? Onlara yanlış bir şey mi emrettim?”

“Hayır, fakat kaytarmak onları rahatsız etmekte, lordum.” der. “Zira yoruldu ve şüphe yok ki, sıkı oynuyorlar ve asil kanlılar.”

“Öyle mi, Lord?” der Kral, “yoruldunuz mu şimdiden?”

Diğerleri başlarını eğerler öne ve savaş kumandanı hariç, tek bir kelime etmezler. Yalanı bilmeyen yiğit biri olarak kumandan şöyle der: “Kral'ım, neyin peşinde olduğunuzu anlıyorum. Bizi buraya platonuzdan vaaz vermek için getirdiniz. Ve doğrusunu söylemek gerekirse bir aşağı bir yukarı daha fazla çalışmayacağım ve gidip akşam yemeğimi

yiyeceğim, şimdi en kötü vaazınızı verebilirsiniz. Hatta siz rahip olacaksanız bende sizin diyakozunuz olacağım. Şu çalışan köylüye bir iki şey sormama müsaade eder misiniz?

“Elbette,” der Kral. Ve yüzünü adeta bir düşünce bulutu kaplar.

Kumandan bacaklarını iki yana iyice açmış yürür, oldukça yapılı görünür ve köylüye şöyle der; “İyi arkadaş, biz ne kadar süredir burada çalışmaktayız?”

“Üstümüzdeki güneşe göre aşağı yukarı iki saattir.” der.

“Ve bu sürede, sizin ne kadarlık işinizi yaptık?” diye sorar bir yandan da göz kırparak köylüye.

“Lordum,” der köylü, Lorda rağmen gülümseyerek; “Sözüme hiddetlenmeyesiniz. İlk yarım saatte bizim işimizin kırk beş dakikasını yaptınız ve diğer yarım saatte ancak otuz dakikasını, üçüncü yarım saatte on beş dakikasını ve dördüncü yarım saatte iki dakikasını yaptınız işin.” Gülümseme silinir yüzünden, ancak gözlerinin içi parlar şunları söylerken: “Ve şimdi, bu günlük işiniz bitti sanırım ve akşam yemeğinize gideceksiniz, tatlı yiyeceksiniz ve sert bir şeyler içeceksiniz ve biz azıcık çavdar ekmeği yiyip güneş batana ve ay ışığı gölgeler bırakmaya başlayana değin çalışmaya devam edeceğiz burada. Şimdi size gelince, sizlerin nerede ve

nasıl uyuyacağınızı bilmiyorum, ne de gece ilerlerken ve yıldızlar parlarken kollarınızla hangi beyaz vücudu saracağınızı, fakat biz, yıldızlar hâlâ parlakken işin başında olacağız yine ve sizi hangi nedenle düşüneceğiz! Eve dönerken, yarın için hangi kumarı, oyunu tasarlayacağınızı bilemiyorum. Fakat bizlere, yarın buraya geri geldiğimizde, sanki hiç dün olmamış ve hiçbir şey yapılmamış gibi gelecek ve o günün işi de bizim için bir hiç olacak. Zira buradaki emeğimizin karşılığında hiçbir izin elde edemeyeceğiz ve yarının sabahında, bir kez daha başlayacak hepsi sil baştan ve hiçbir yarınımız kalmayana dek bu böyle sürüp gidecek. O sebepten, niyetiniz bize yeni bir vergi yüklemek ya da size çalıştığımız günleri arttırmaksa bir kez daha düşünün, öyle ki bunu kaldıramayabiliriz. Ve ben, bütün bunları pek öyle korkmadan söylüyorum, çünkü yanımdaki siyah kadife yelekli ve boynunda altın zinciri olan bu adam Kraldır, farkındayım ve sanmıyorum ki kendisinin ve kudretli kılıcının önünde yığınla Türk dururken, sözlerimden ötürü beni öldürsün.”

Ve ardından kaptan şöyle der: “Vurayım mı şunu, ey Kral’ım? Yoksa vaazınızı mı verdi sizin yerinize?”

“Vurma, nitekim ilettiler söyleyeceklerimi” der Kral, “Lordlarım ve danışmanlarım, ku-

lak veresiniz köylünün sözlerine! Bir başkası belirttiğinde bizim düşüncemizi, yeni fikirler doğar oradan ve şimdi vereceğim başka bir vaaz var; yine de şimdilik kendimi tutacağım. Haydi inelim aşağı ve akşam yemeğine oturalım.”

Ve giderler böylece, Kral ve soyluları, nehir kenarında kavak ağaçlarınının hışırtıları altında oturup yer içer, keyiflenirler. Kral bağcıları sevindirmek için artık etlerin ve okçunun şarabından bir yudumun onlara verilmesini buyurur ve ırgat başına büyük bir altın parçası ve her bir köylüye üçer gümüş peni verir. Yoksul halk bütün bunlar ellerinin altına geldiğinde, sanki cennet krallığı yeryüzüne inmiş gibi hissederler.

Akşamın serinliğinde, Kral ve lordları evlerine sürer atlarını. Kralın akli karışmıştır, suskundur. Sonunda, yanı sıra atını süren kumandan bozar sessizliği şöyle der: “Ey kralım! Vaaz sonrası, öğütlerinizi bahşedin bana.”

“Bana zaten bilmekteymişsin gibi geliyor,” der Kral “aksi takdirde, o kadar bilgece konuşmazdın köylüyle; Çömlekçi çömlek yaparak geçinir ve diğerleri de benzer şekilde, ancak söyler misin bana hayatınızı sürdürmenizi sağlayan senin ve diğerlerinin hüneri nedir?”

Şöyle der Kumandan: “Tıpkı çömlekçi-

nin çömlekçilikle geçinmesi gibi, bizde yok-sulu yolarak geçinmekteyiz.”

Kral tekrarlar: “Ya benim uğraşım?”

Kumandan şunu der: “sizin uğraşınız böyle hırsızların Kralı olmaktır, yine de geri kalanınkinden fena sayılmaz.”

Kral güler.

“Aklında tut bunu ki anlatayım, ötede köylü konuşurken ne düşündüğümü. ‘Köylü’ dedim içimden, ‘eğer ki sen olsaydım ben, yahut senin gibi biri, o vakit alırdım elime bir kılıç ya da bir mızrak, olmadı bir çit kazığı ve diğerlerine de aynısı yapmalarını söyledim ve ilerlerdik. Sayımız pek çok olacağından ve sefil bir hayattan gayrı kaybedecek bir şeyimiz olmadığından verirdik savaşımızı ve gelirdik galip. Ve krallığa ve lordluğa ve tefeciliğe son verirdik ve tüm dünyada tek bir uğraş olurdu. Keyifle kendimiz için çalışmak, ve aynı biçimde keyifle yaşamak”

Kumandan şöyle der: “Vaazınız budur o halde, öyle mi, peki ya kim dinleyecek, bu vaazı verdiğiniz takdirde?”

“Deli Kralı alıp, kral tımarhanesine kapatacak olan birileri. O sebepten kaçınıyorum vermekten bu vaazı. Ama yine de verilecektir bu vaaz.”

“Ve buna kulak asılmayacak,” der kumandan, “Dünya kendisi için iyi olan şeyleri önerenlere öncülük eden ve tabi olanlarca

korunur. Bizim uğraşımız nesiller ve nesiller boyu güvende olacaktır.”

Ve böylece Kralın sarayına varır, yer içer, uyurlar ve dünya kendi dümeninde döner durur.

Kadınlar Ülkesi

Charlotte P. Gilman

İng. çev.: Seher Özbay

Ütopyalar her zaman eleştiri ve özlemlerin bir arada kaleme alındığı politik-edebi metinler olma özelliği taşıdı. Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi adlı ütopya denemesi ise iki bakımdan farklılık gösteriyor. Kadınlar Ülkesi'nin birinci özelliği, birçok klasikleşmiş erkek ütopyasında yok sayılan veya satır aralarında yer verilen kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekilmesidir. İkinci özelliği, kadınları ele alan edebi denemeler içerisinde ilk defa feminist öğelerin ütopya tarzıyla açık ve bilinçli bir şekilde işlenmesidir. Bu anlamda Kadınlar Ülkesi'nin kadınları, sınıflı-erkek egemen toplumun kadın kalıpları, tanımları ve davranışlarına uymayanların anlatısıdır. Birinci dalga feminist akımın önde gelen kalemlerinden Charlotte P. Gilman, bu ütopyasıyla 20. yüzyılın temel çelişkileri olan ulusalcılık, yurttaşlık ve kadın hareketi içerisindeki eşitlik ve özgürlük gerilimini de gözler önüne seriyor. Ataerkil toplumların mizahi bir dille eleştirildiği Kadınlar Ülkesi rekabet, cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyet temelli işbölümü, yoksulluk, savaş ve dışarıda bekleyen düşmanlar gibi kavram ve yaşantıların bilinmediği, duyulmadığı, yaşanmadığı bir ülkedir. Esin verici olması dileğiyle...

Umudun Yolcuları

William Morris

İng. çev.: Buket Akgün

Umudun Yolcular'ı bir ömre bedel olan yetmiş üç günlük Paris Komünü üzerine bir güzellemedir. Romantik yazın tarzının yoğun etkilerini taşıyan William Morris bu manzum eserini şiirsel bir dille dokurken iki ümitsiz aşğın komün günlerinin coşkusuyla düştükleri umut ve devrim yolculuğunu anlatır. Morris'in Paris Komün'nün ardından, 1885'de kaleme aldığı, bu çalışmayla komünün en güzel çocukları Charles Delescluze'in, Louise Michel'in, Nathalie Lemel'in ve daha nicelerinin yaşayan ruhlarını yeniden duyumsarız. Komün barikatlarında yitirilen bir aşkın son meyvesi olan bebek imgesiyle umut yolcularının yitmediği bir kez daha anlatılmak istenir. Aşkını çocuğuna anlatımından okuduğumuz bu metin yeni kuşaklara yazılmıştır adeta. Doğan çocuk artık yeni komünlerin müjdecisidir.

Otonom Yayıncılık Kitapları

Umudun Yolcuları, William Morris

John Ball'un Rüyası, William Morris

Durito'yla Söyleşiler: *Neoliberalizm ve Zapatistaların Öyküleri*,
Subcomandante Marcos

Kadınlar Ülkesi, Charlotte P. Gilman

Önemsizin Arkeolojisi: *Condillac Okuması*, Jacques Derrida

Deleuze ve Guattari'nin Anti-Oedipus'u: *Şizoanalize Giriş*,
Eugene W. Holland

İmparatorluktaki Hareketler: *Geçişler ve Görünümler*,
Antonio Negri

Marx ve Komünalist Otonomi, Der: Cengiz Baysoy

Michel Foucault: *Güncelliğin Bir Ontolojisi*, Judith Revel

Avrupa ve İmparatorluk: *Kurucu Bir Süreç Üzerine Düşünceler*,
Antonio Negri

Nietzsche, Gilles Deleuze

Bizim Gibi Komünistler: *Yeni Özgürlük Alanları, Yeni İttifak Hatları*;
Felix Guattari, Antonio Negri

Marx Ötesi Marx: *Grundrisse Üzerine Dersler*, Antonio Negri

İstisna Hali, Giorgio Agamben

Yıkıcı Politika: *21.Yüzyıl İçin Bir Manifesto*, Antonio Negri

Bergsonculuk, Gilles Deleuze

İtalya'da Radikal Düşünce ve Kurucu Politika; M.Hardt, A.Negri,
P.Virno, G.Aganben

Yaban Kuraldırlılık: *Spinoza Metafiziğinin ve Siyasetinin Gücü*,
Antonio Negri

Spinoza ve Siyaset, Etienne Balibar

İmparatorluk ve Bağımsız Öğrenci Hareketi, Der. Cengiz Baysoy

Morris'in 1886 yılında kaleme aldığı *John Ball'un Rüyası* modern fantezi romanlarının klasikleşmiş öncüsü sayılır. Morris'in sanat ve hayat arasında kurduğu bağlardan doğan bu fantastik metin her ne kadar Gotik sanat öğeleriyle yoğrulsa da, asıl olarak 1381 köylü isyanlarının sancularını, gerilimlerini ve çatışkılarını ortaya koyar. Daldığı düşle kendisini on dördüncü yüzyılda bulan, "gelecekte gelen" roman kahramanı, Lordlara karşı mücadele eden köylü topluluklarının özgürlük istençlerini anlatırken bu istencin nasıl yeniden boyunduruk altına alınacağına işaretlerini verir.

"Diğer çalışmamda Finnish Kalevala destanının kısa öykülerinden birini, bir nebze Morris'in şiir parçalarıyla dolu masallarındaki dizelere dönüştürmeye çalışıyorum."

J.R.R Tolkien,
The Letters of Tolkien, No: 1

"Ölü Bataklıklar ve Morannon ... Willam Morris'in Hunlu ve Romalı kahramanlarına çok şey borçludur."

J.R.R Tolkien,
The Letters of Tolkien, No: 225

ISBN 978-975-6056-17-2

9 789756 056172

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com